

LUCEAFĂRUL

ANUL VII — 19 (152) 12 SEPTEMBRIE 1964

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.

Apare sâmbătă, la două săptămâni — 12 PAGINI — 1,50 lei

CRIZA ESTETICII BURGHEZE

și elogiul Iraționalismului

Preocuparea pentru problemele teoretice ale artei și literaturii a devenit, în ultima vreme, un fel de „modă spirituală”, în cadrul celor mai diverse medii intelectuale din Occident. Revistele și editurile publică insistent, și uneori cu destulă grabă, o cantitate impunătoare de studii, monografii, cercetări, tratate de estetică și teoria artei; se tipăresc numeroase creștomatii, culegeri de texte comentate și „panorame” cu pretenții sistematizatoare, cuprinzând profesioni de credință, mărturisiri, impresii asupra procesului de creație, aprecieri și caracterizări ale unor opere, curente sau mișcări poetice, teatrale, muzicale contemporane. Cedează acestei tentații, deopotrivă, specialiștii și diletanții.

În afara dispulelor, de „ținută academică” dintre exponenții pe tărîmul artei ai unor orientări filozofice oarecum de prestigiu, ca de pildă bergsonismul sau neotomismul, au loc schimburi de replici mai puțin elegante, între freudiști și yunguiști, între neosuprarealiști și abstracționiști, între existențialiști a-tei și personalități etc. Arta este privită, pe rînd, ca intuiție pură (bergsonismul), ca lirism pur (croceanismul), ca manifestare a unor porniri refulate (freudismul), sau ancestrale (yungismul), ca mijloc de comunicare cu divinitatea (neotomismul în variantele sale sublimite), ca un al doilea destin (tezul concepțiilor estetice ale lui André Malraux), ca plăcere dezinteresată etc. Fiecare din aceste doctrine, sub pretextul că adevărul nu poate fi decît unul singur, își revendică dreptul de a ignora complet practica artistică și cuceririle teoretice anterioare, cu intenția de a înalțura de pe arena contemporaneității adversarii incoezi, deși pînă la urmă toate sfîrșesc prin a coexistă, completîndu-se reciproc în limitele ideologiei burgheze.

La prima vedere, cu greu s-ar putea bănuși că sub o atare varietate de „producții”, „manifestări”, ipoteze, se ascunde, de fapt, un fenomen de criză. Abundența inițiativelor și diversitatea materialului faptic supus analizei împing citeodată pe unii cercetători spre concluzia eronată că, în cadrul artei și literaturii burgheze actuale, nu ar fi vorba despre nici un fenomen de criză, și că întreaga artă și literatură contemporană s-ar mișca, fără deosebire de pozițiile de pe care este scrisă și scopurile pentru care, direct sau indirect, militează, pe un singur făgaș valabil, cel al modernismului. Dar, chiar apariția și existența concomitentă a atîtor „interpretări” și „definiții” nu dovedesc, oare, insuficiența lor, în parte sau în ansamblu, caracterul lor precar, neștiințific? Nouă ni se pare că tocmai în această rezidă, în bună parte, specificul crizei estetice burgheze contemporane. De altfel, e necesar să avem în vedere că această stare de criză nu este caracteristică numai esteticii, ci și artei burgheze în general, fapt consemnat de mult de către numeroși cercetători și istorici ai artei. „Oricît de diverse ar fi operele pe care noi venim să le studiem, există, totuși, o măsură comună pentru ele: participarea lor la o oarecare stare de criză a literaturii. Acum 20 de ani, Jacques Riviere vorbea despre criza conceptului de literatură în termeni foarte valabili și azi; acum un secol și mai bine, Hegel anunța „moartea artei”. Literatura ultimilor ani pare a ne conduce, cu o logică implacabilă, foarte aproape de termenul său; ne aflăm, asadar, în fața unei mișcări de multă vreme declanșată”, mărturisea nu fără oarecare retineră, cunoscutul critic și teoretician al literaturii franceze contemporane Gaëtan Picon. Și asemenea lui Picon pot fi date exemple de mulți încă alți cercetători burghezi ai fenomenului artistic care, sub o formă sau alta, recunosc că arta și literatura burgheză de astăzi (și implicit estetica burgheză) trec printr-o stare de criză, a cărei realitate devine de necontestat.

Mai există și celălalt revers: o serie de cercetări tributare spiritului sociologic vulgar, pornind de la constatarea justă a existenței obiective a unui atare fenomen de criză în cultura burgheză de astăzi, înscriu sub semnul lui în ceaștea artă și literatură contemporană din țările capitaliste. Naște întrebarea însă, cum se explică atînea faptul că, deși simptomele crizei artei și literaturii burgheze actuale devin tot mai evidente pentru oricine, apar totuși, în Occident, numeroase opere de valoare, pe care noi le traducem și care se bucură în rîndurile cititorilor de prețuire și respect?

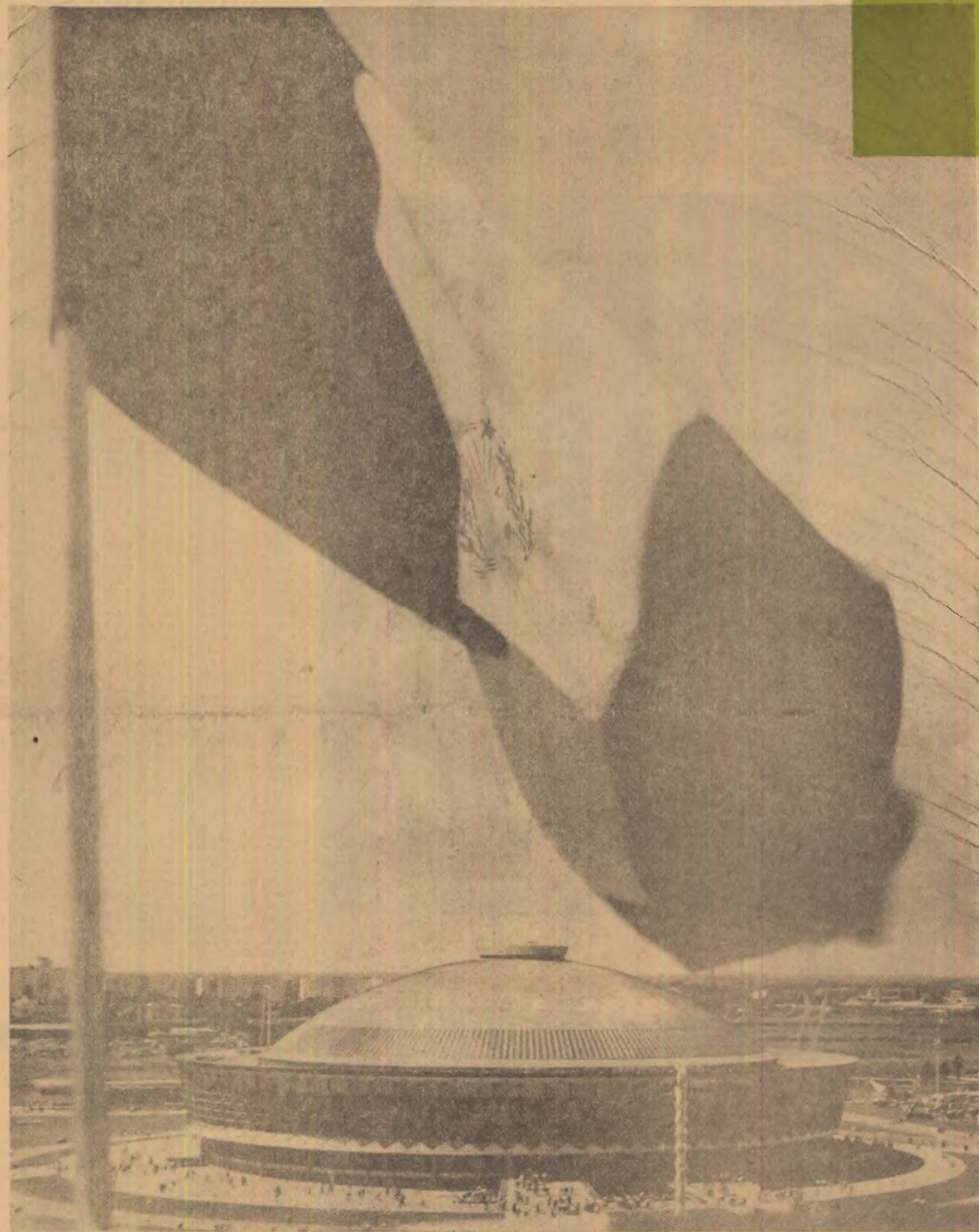
E de la sine înțeles că marxismul nu poate fi de acord nici cu una nici cu cealaltă din opiniile exprimate în acest sens. Principiul leninist al celor două culturi existente în sinuul fiecărei culturi naționale se află în netă opoziție cu încercările de confundare sau identificare a literaturii și artei progresiste cu arta și cu literatura claselor stăpînitore. De altminteri nu întîmplător, majoritatea filozofilor și teoreticienilor idealisti contemporani ai artei săvîrșesc frecvent „greșala” de a confunda criza artei și literaturii burgheze cu o pretinsă criză totală a artei și literaturii.

Este cunoscut faptul că ideologia claselor sociale exploatare sau încercat întotdeauna să „confunde” interesele lor cu interesele poporului, soarta lor cu soarta poporului, sfîrșitul lor istoric cu dispariția întregii omeniri.

Procedul „confuziilor” ideologice premeditate este vechi, însă el a devenit extrem de actual acum, în lumea celor ce-si asumă misiunea de a apăra o orînduire perimată istoriceste. Se poate vorbi despre un întreg sistem de „confuzii”, create și speculate în vremea noastră, cu mai multă sau mai puțină abilitate, de către filozofii, literarii, artiștii și gazetarii aserșii capitalismului. În chipul voit se „confundă” problema degradării

Gh. ACHITEI și Gh. STROIA
candidat în științe filozofice

(Continuare în pagina 11-a)

EXPOZIȚIA

Vizitînd Expoziția dezvoltării economiei naționale, în orice zi a săptămîni, crezi, la prima impresie, că e invadată de ziaristi. Oamenii cu notorietate și cu creioane gata pregătite mișună peste tot. Oamenii cu priviri cercetătoare examinează exponatele, studiază cu pricepută atenție noile amănunte tehnice de la cîte-un subansamblu, cor cu îndrăgire explicații ghizilor în haine albastre, repetă întrebările, le leagă repede de altele adiacente, fac uneori fotografii și nu se lasă pînă ce nu stîrne tot ce vor să afle, cu o perseverență specifică breslei gazetărești.

Îți dai seama însă că sutele de mii de vizitatori care călătoresc pe spațiul imens determinat de liniile și volumele elegante ale unei arhitecturi simple, deschise, plină de generozitate și de fantezie pe măsura omului de astăzi, nu pot fi cu toții gazetari. Nu: curiositatea, dorința de informare pînă la ultimul amănunt, devine o trăsătură generală. E o dimensiune morală nouă care nu mai cuprinde în ea nimic de „gură cască” — de asistență întîmplătoare, de multime adusă în fața lucrurilor cu care se pot mîndri doar alții. E aici conștiința unui popor ridicat la un înalt nivel tehnic, cunoașterea creatoare veșnic avidă, care își spune cuvîntul. Simți cum oamenii trăiesc din plin mirajul creat de acele atribute firești ale înaltului nivel tehnic — frumusețea și eleganța —, simți în atmosfera plină de satisfacție sentimentele cunoașterii și nu ale spectacolului. Și atunci, în mod normal, natural, după ce-ți amesteci emoția cu uimirea în fața splendorilor stațiilor de forare, a ultimodemei locomotive cu care te-ai familiarizat alergînd pe șine, dar căreia acum îi poți studia îndepărtate detaliile curate ca un laborator de astrofizică, a centralelor automate și a impresiunantelor mașini unelte, după ce tresari de voluptoasă mulțumire în fața faianțelor cu odihnitoare forme tranzitorii, a mobilei apte într-adevăr să-ți creeze noțiunea de confort modern, ori a confecțiilor croite pentru oameni eleganti, le-țori, după ce parcurgi flancurile milor de sortimente alimentare și sutele de metri pe care sunt înșirate doar simbolurile materiilor prime de care dispunem astăzi, după ce, minat de-un instinct puternic, străbatîi în pas sărbătoresc kilometri și kilometri de drum, străzînd de tot ce-a realizat mai bun, mai frumos, mai valoros, țara în anii acestia, te-ntorci încet, hotărîi, convins de ce vrei să faci. Și iei totul de la început, în amănunt, oprindu-te la fiecare piesă de formă deosebită, la fiecare linie modernizată, la fiecare amănunt de înaltă precizie, mîngîind fiecare detaliu tot mai frumos lucrat și încîntîndu-te de fiecare soluție nouă pe care o descoperi.

Domnește apoi o atmosferă de lucru în această expoziție, de studiu amănunțit care sedimentează în noi, unul după altul, argumentele unei tot mai mari mîndrii, unei tot mai trainice încrederi, unei tot mai ferme convingeri că mergem exact pe drumul pe care l-am visat și pe care-l vrem. Devenim tot mai atenți la fiecare lucru în parte, pentru că în noi devine tot mai viu convingerea că avem aici, de față, însăși baza materială a socialismului în țara noastră. Și vrem să cunoaștem totul din ce în ce mai bine, din ce în ce mai profund. Și ne satisface totul din ce în ce mai mult, din ce în ce mai profund. Iar conștiința noastră adună totul, recepționează totul, încheindu-i în acea mare unitate trainică pe care-o simbolizează drapelul cu stema-noronată-n spice, care flutură deasupra.

Da, ne interesează orice surub, orice piesă, pentru că ele aparțin bazei economice pe care am creat-o vieții noastre, fericii noastre. Ne interesează orice amănunt, pentru că îl simțim caracteristic unei epoci de mare civilizație pe care noi ne-am făurit-o, noi ne-o făurim.

Corneliu LEU

in pagina 4:
LIVIU REBREANU

Elio Filippo ACCROCCA IV

Momente românești

Rădăcina e comună

I

Vitrinele din București
sustură ispite
lumea e un fluviu
despletindu-se cu iuteală

cumpără în magazinele
din bulevardul Magheru
ori de aiurea (unde curg încă
șuvoaie umane)

și unește
apele cu vorbele.

II

În paharul cu opă de fîntîna
pe care-l beau lingă calea ferată
(griu, mere, dinți frumoși)
se arată salutul miinilor
și ospesia românească.

III

Biblioteca: iată un „magazin”
care te întîmpină des pe aici
întri înăuntru nu din lipsă de treabă
ci ca să te încalți frumos.

Picioare goale, tîrînd, ploaie
foste rădăcini ale vieții.
În pagini își află temelul
colanadele logice.

Te-ai uitat poetele de jos la digul de la

Te-ai uitat inginerule de sus
la digul lacului?
Ai văzut atunci munca omului român.

Digul-om
digul-pod
digul peste natură
altui de poezie și tehnică.

Sărbătoarea se petrece pe vapor.

V

Înaintează an două mii...
și apoi Dunărea
(nu cea albastră fiindcă nici Tibrul
nu e niciodată blond)
fluviiu hotar care trece peste bariere,
care-și dansează ritmul final
și salută Marea Neagră
cu mina deschisă...

și toate mările închise deschise
oceanele lacurile sărate dulci
fîntînile antice

și munții stăui naturale informaliste
sculptate de către miile de ani
ignorante de om...

toți poezii din orice timp din orice spațiu
orbul Homer
cocoșatul Leopardi
Cendrars ciungul
și înfrînatul Eminescu
tără cronologie dar numai interpreți
ai referențelor omenesti

arhitecți
muzicieni
pictori
traducători
filologi

CĂTRE ANUL DOUĂ MII PRIMITOR SECOL
AL TUTUROR GENERAȚIILOR
PENTRU CĂ RADĂCINA E COMUNA

VI

Luna răsare și apoi dispare mulă
și schimbă haina nori de mătase
acum e de bumbac

răsare și se ascunde
acum e de bumbac

vine luna și se oglindește femeie
pe lacul din Mamaia
(acum e de mătase)

nor lac oglină (apoi dispare
din nou mulă femeie se oglindește
apropiată mulă imagine pe lac)

luna de mătase luna capriciu
de bumbac laclee

simbătă pe Șitughiol

Aceasta e noaptea cea mai de preț
fumeagă la orizont abia un fir,
pe cerul întins oglină răsturnată

pentru tine pentru mine
pentru copaci și lucruri.

București-Roma 1964

în românește de Dragoș Vrinceanu

AI. ANDRIȚOIU

La Porțile de fier

Ajunse să bată, mbatăta de cîntec și cer,
încinsă de soare, lovită frumos de lumină,
să bată cu braje albastre în poarta de fier
la locuri înalte cînd munte cu munte se-mîină,
Dunărea, Dunărea apă de cloce plină.

Dar arcuți de aur întind peste maluri, frumos,
imaginarele poduri, privirile noastre.
Piloni sinfem, iată, la pragul de sus
și la pragul de jos,
noi, oamenii Dunării, oamenii Dunării noastre.

Apollodor din Damasc s-ar uimi gîndilor
la podul durat din lumină și cîntec pe ape.
Popoarele două, la-nedemnul partidelor lor,
apropiate cum sunț, se găsesc mai aproape
că inimă-n piept și-o aud soră-aceluiași dor.

Escavatoarele scot, trepidînd, fremătînd
cupa dîntii și o mulă-n simbol din țîrîna
iar vinul cu aurul toamnei extatic și blind
și el se ridică în cupa cuprînsă în mină
ca, fragedă, clipă în timp veșnică să rămîna.

Barajul se-nalță puternic sub brațul artist,
alcătuituri uriașe încheagă materii.
Tovarăși, e-un semn că se-apropie ev comunist
că evului nou noi îi simțim ații, pionierii,
acum cînd se-adună în fructe puterile verii.

Chemarea luminii cum sună profund o ascult,
din Maramureș în Bosnia și-n Muntenegru.
Unealta mă cere, cu Dunărea astăzi exult,
un unghi fericiți voi deschide cu gestu-mi întregu,
la marginea visului care-l visam de demult.

Lumina se naște aici dintr-un dublu efort,
îngemănatul efort teniență-l însumă.
Eu clipa aceasta de aur, insignă o port,
aici lingă ape și cer, lingă piatră și humă
cînd lira-mi instrună entuziasu-i acord,

Journal de la vie

Volumul lui Aurel Mihale înmă-nunchiază o suită de povestiri — instantanee ale primelor zile de după actul de la 23 August, toate culese de pe cimpul de luptă, urmărind să înfățișeze o imagine generală a avântului patriotic și revoluționar care a cuprins nu numai armata, ci tot poporul apăsător sub cizma fascistă în anii de război odios. Aproape toate aceste povestiri încep, invariabil, cu aceeași frază: „În ziua de 23 August...” sau „În seara zilei de 23 August...” ; autorul nu scoate efecte deosebite prin varietate sau unghieri de investigare diferite, el păstrează strict aceeași arhitectură a povestirilor, aceeași relație la persoana întâi a unui martor la evenimentele și aceeași sobrietate stilistică. Trecură pe rând prin ipostaza unui tânăr recrut, a unui ofițer din statul major, a unui bătrân țărân participant la luptă și altele încă, purtat în diferite colțuri ale țării sfirțite de război, autorul înregistrează peate tot bucuria cu care poporul a primit vestea înțocirii armelor, așteptată cu nerăbdare ca o răzburare dreaptă, hotărârea de a lupta împotriva hitleristilor.

Procedul folosit de Aurel Mihale de a urmări, la aceeași oră, viața citorva indivizi necunoscuți unul altuia, separați de sute de kilometri de spațiu cu și de idei, nu e nou în literatură. Autorul îi dă însă un sens mai adinc, căci toate aceste personaje, destul de asemănătoare sub vestonul lor decolorat, nu se realizează de data aceasta prin individualitatea lor, prin ce a personalitate, ci prin voința lor colectivă, prin trăsurile comune întregii popor în acel moment de încordare, în care fiecare om simte cum se topește într-un elan entuziast, în care fiecare om, devenit o rotiță a unui mecanism urias, simte cum împinge istoria cu un pas înainte. E meritul autorului că a înțeles acest lucru care, mai mult decât fixarea unei limite comune în timp pentru toate povestirile, oferă volumului o unitate fermă, făcând din el un fel de roman pe verticală, „roman al unei zile”.

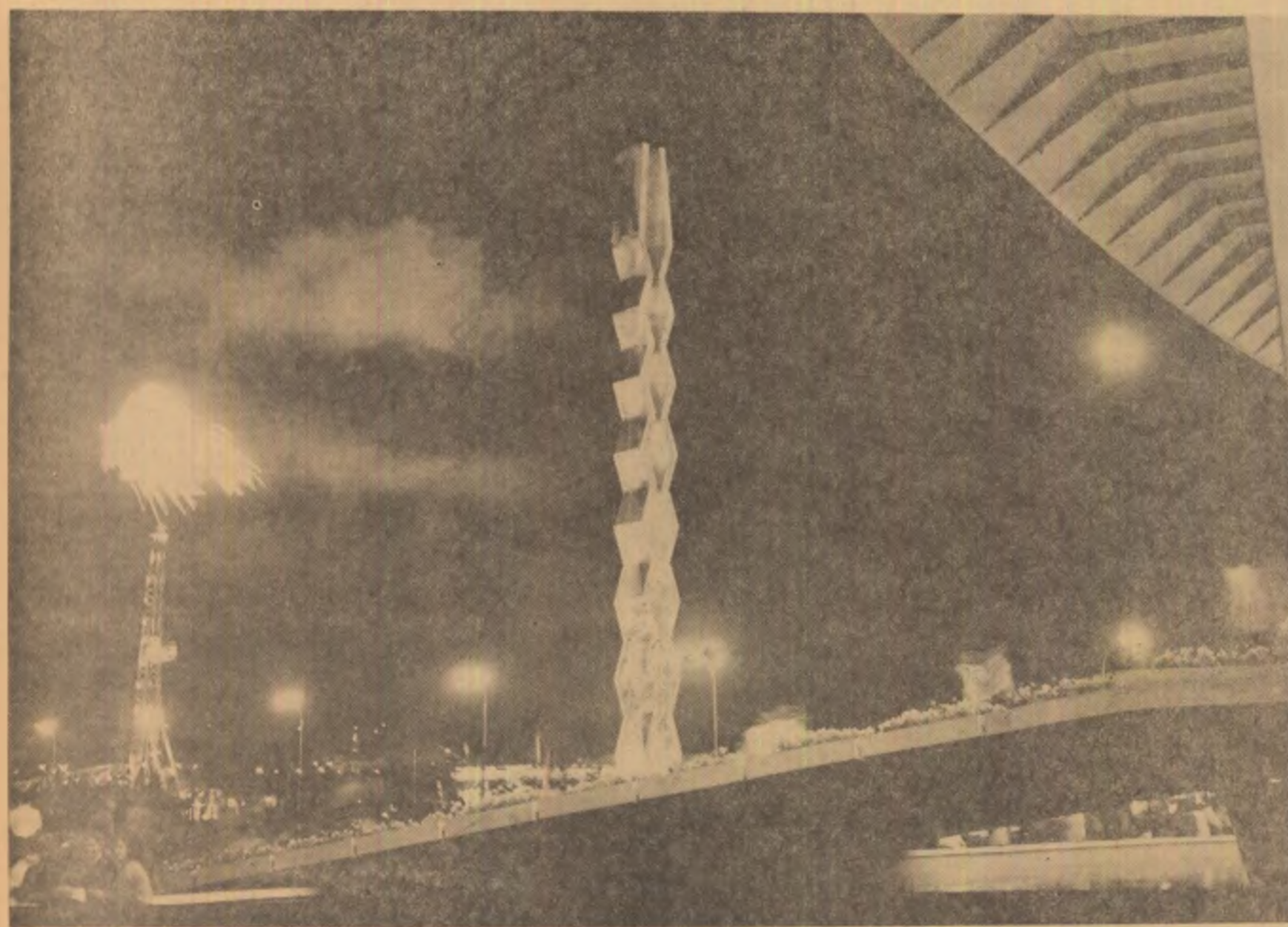
Psihologia eroilor lui Mihale e deseri-ori sumară. Aceste povestiri sunt de

fapt scurte reportaje de război, precipitate de ritmul accelerat al acțiunii. Și cu toate acestea, el reușește, din câteva linii, unele portrete notabile, cei doi prieteni hăiri din Foc la graniță, de pildă, cu un limbaj atât de expresiv. Investigația psihologică nu înțeste aici suflului unui singur om, ci la pulsu unei națiuni întregi, realizând o puternică imagine de ansamblu o frescă lucrată în mozaic. Supărătoare sunt unele amănunte care încalcă linia argumentării fiecărui gest; așa e, de pildă, elanul vitejesc care cuprinde pe toți sătenii din povestirea Noaptele de veghe, și-i face să biruiască într-o clipă un grup de soldați nemți, în vreme ce grănicerii unguri stau liniștiți pentru că ei „n-au primit ordin”.

Nu o dată împrejurările creează clipe de tensiune pe parcursul desfășurării evenimentelor, clipe pe care autorul stie să le speculeze, făcând din ele momente-cheie pentru descifrarea cetei unui personaj, obligat la gesturi clare și definitive. Nu e mai puțin adevărat că frecvența unor asemenea clipe în Trecut de seară devine obsesivă, însă procedul este folosit cu efect, în ultima povestire din volum, Sfirșitul bătăliei, în care clipele pînă la prinderea bateriei germane se scurg cu greu într-o atmosferă densă, materializată parcă.

Proza lui Aurel Mihale e o narativă une cu o aparentă obiectivitate a povestitorului și lipsită de podoaie exterioare — o proză de acțiune, în care și momentele de analiză sînt dinamizate prin răsfrîngerea aceluiași coordonate majore ale insurcției asupra fiecărui gest, a fiecărui gând. O expunere aparent seacă, în orice caz reținută, a situațiilor, în stilul unui comunicat militar, departe de a nivela nuanțele, creează de la început o atmosferă de încordare, introducînd pe cititor fără preambul în miezul tumultului. Urmărirea strînsă a acțiunii pe plan logic, dinamismul ei, conștința și proprietatea expresiei, toate aceste calități dau autenticitate unor fapte care se încadrează în dificilul gen eroic.

Mircea ANGHELESCU

LA EXPOZIȚIE — Fotografia: I. NAUMESCU

Poezia lui Ion Alexandru nu mai aparține debutului decît editorial și calendaristic. Ea e expresia unei tinereti voincești, mîndre, dinamizată de elanuri generoase, aprinsă de energiile și de crezuri nobile, cu un registru amplu de gingașii și de suavități. Parcurgînd volumul „Cum să vă spun”, pătrunzi în poezia contemporană pe o poartă nouă. Drumul tînar abia ivit în lume — ca să-l parafrăzăm pe autor — este tăiat adinc prin suflul, capricios cîteodată, dar nu superficial. Am întîlnit rar în poezia tinerilor afirmații în ultimii ani, o personalitate lirică atât de distinctă, constantă cu ea însăși, la care să simți poezia ca pe o stare firească, proprietate înnăscută a sensibilității sale. Simți poezia lui Ion Alexandru cum simți că stîlpii de la casele țărănești au o frumusețe intrinsecă, copilul în lemn nu numai cu secura, ci și cu suflului, frumusețe care le este inseparabilă existenței lor diurne. Poezia lui Ion Alexandru nu e o cochetărie cu arta versurilor. Îmi amintesc dintr-o dată de Primele iubiri de N. Labis, cu care are unele afinități lirice. Poetul posedă o scară muzicală fină, împrindînd tonurile joase, grave, cu cantabilele și melodiile duioa-

ION ALEXANDRU: CUM SĂ VĂ SPUN

se. Mina care ține necrutătoare prăseasa de os a cuțitului, mingiea gingașă, și vocea dirză transmite o căldură și o iradere de bunătațe copilărească. Datele biografice consemnate prin atîta volume ale colegilor săi debutanți în colecția „Lucașărul” nu se transformă la Ion Alexandru într-un șir tematic monotun; doar pe același portativ muzical se poate compune și un șlagăr și Simfonia nouă. Copilăria poetului e un amestec de ceremonie, sărbătoare a păcii, de plîns colectiv al victimelor războiului. Nașterea lui e împăcarea tuturor mamelor care și-au plîns copiii omorîți pe fronturi și a taților care l-au purtat în buzunarele vestoanelor. Intrarea sa în poezie e patetică, cu o semeție cu care ne-a obișnuit marea poezie transilvăneană de pînă acum, fără a fi clamorosoasă, duioasă, fără a fi sentimentală. Căci o caracteristică a poeziei lui Ion Alexandru ni se pare a fi această apropiere și sudare a gestului ferm, direct, expresiv al unei mindiri țărănești pe care poetul o mărturisește cu pieptul deschis („Sînt primul cîntăreț în acest neam / Ce nu cunosc războiul și nici-o exploatare. / Cînt bucuria aspră ce-o poartă un țărân / Venit în școli înalte direct de pe ogoare. / Copilul păcii), cu mișcările delicate, suave, de o sensibilitate acută, „vibrantă și subțire ca lama de cuțit”. Sfirșitul războiului are o regie poetică impecabilă, cu o muzică de oratoriu: „Cînd venii pe lume, războiul era pe sfîrșit. / Se mpuscau ultimele ordine. În cîmp / Se spinzurau ultimele tunuri de propria lor umbră”.

Războiul împarte cu o „dărnice” hidoasă de gropar darurile. Tolba lui n-are însă nimic întreg. Dă oamenilor cu „mărinimie” dureri, cum nu le-a mai dat nimeni. Ca într-o pinză a lui Siqueros, oamenii au înfățișarea conștințurii după un cataclism. Fiecărui om și fiecărei virște, războiul i-a înmînat drept recompensă moartea și schilodirea. Războiul a tras prin fiecare familie cîte o vale a plîngerii: „Tie, Maria, vise războiului nămaei — / Pentru că mi-ai adăpat caii în lacrimile tale, / Și-ai rămas cu doi feciori pe cîmpul de luptă / Să-mi lustruiesc cizmele, și-ai crescut / Două fecioare cu care mi-am petrecut nopțile, / Uite că-ți dărui acest mănușii frumoase de păr alb / Să-ți împodobescă timplice / Și-acești mănușii mai mare de nesomn, / Precum și — această casă goală fără-acoperșe”.

Volumul este subintitulat schițe satirice și umoristice, după, probabil, o tradițională delimitare a faptelor comice, înfățișate cînd cu dispreț și oroare, cînd cu simpatie înțelegătoare. În fond, însă, toate schițele trădează repulsiu sau, în cel mai bun caz, amărăciunea scriitorului în fața personajelor sale. Audiențele, face explicită chiar această atitudine, prin chemarea pe scenă într-un șir de imaginare audiențe nămae a unor personaje negative, groțesti, care provoacă nu risul, ci o înfiorare neplăcută, ca la atingerea unor reptile.

Ion Băieșu nu rîde niciodată în paginile sale, și chiar surîsul îl este forțat, de circumstanțe. Oamenii și faptele pe care le expune, sunt privite cu gravitate și judecate cu asprime. Scriitorul nu este un bonom, amator și creator de șotii și șnoave, ci un om întreg, aproape puritan, stigmatizînd implacabil toate defectele și rebuturile umane. Schița Oamenii cu simțul umorului, de la care a imprumutat în mod semnificativ titlul pentru întregul volum, expune, cu antipatie sistematică, de colecționare excentric, cîteva figuri cu adevărat respingătoare, de oameni care se distrează cu un fel de cruzime inconștință de semenii lor, provocînd de regulă mari suferințe, chiar șocuri serioase, ireparabile.

Idea formulată, că orice glumă trebuie să aibă limitele ei, în afara cărora poate deveni malignă, este, desigur, un loc comun, dar este extrem de plastic exemplificată, incit schița figurată printre cele mai bune din

volum. Rămîne de asemenea de reținut faptul, definitoriu pentru maniera satirică a lui Băieșu, că elementul comic violent, exploziv, îl este străin, și tratarea lui ca atare, neplăcută. Scriitorul preferă surdina și atitudinea detașată, aproape indiferentă, creînd un fel de comic rece, incisiv, dar fără durități. În același timp, preocuparea sa de, aș zice moralist, îl face să acorde atenție mai ales personajului și mai puțin situației în care acesta se găsește.

Schițele sale sunt astfel mai mult portrete, elementul epic rămînd secundar. Un individ migrează din spital în spital, reușind să simuleze tot felul de boli care derutează pe doctori (Un ciolu fără nume).

O tînră fată, lăpătată de scrupule, se mărită periodic cu diversi bătrîni ramoliti, în scopuri strict financiare (Puterea dragostei). Un derbedeu își santajează ochiul cu o sinucidere, tot pentru bani (Nepelelui). Niste critici literari, dorind să „ia contact cu realitatea” nimeresc de două ori în aceeași fabrică și se fac de ris. (Gafai). În toate aceste cazuri, personajele au o doză comună de stupiditate și răutate, un germene malefic care se cere lovit de pana satiricului.

Indignarea acestuia nu colorează fraza care rămîne mescu rece, dar să-și vorbească, la nesfîrșit, în argou, pînge personajele în zona grotescului. Băieșu stie să insiste, cu aceeași apăsătoare dezinvoltură, în creionarea profilurilor, pentru a crea impresia de o doză comună de stupiditate și răutate, un germene malefic care se cere lovit de pana satiricului.

Idea formulată, că orice glumă trebuie să aibă limitele ei, în afara cărora poate deveni malignă, este, desigur, un loc comun, dar este extrem de plastic exemplificată, incit schița figurată printre cele mai bune din

ilustratorul volumului, care reușește o fericită sincronizare cu scriitorul, ca și desene în sine cu totul remarcabile.

Sunt însă și unele schițe care nu suportă presiunea comicului, fie pentru că obiectul lor este neînsemnat (Blitz — doi tineri se cunosc într-o gară și hotărînd pe loc să se cădătoarească, dar, la plecare, fiecare uită să se intereseze de numele partenerului), fie pentru că subiectul este fat, ne semnificativ. În acest din urmă caz se află o încercare puțin reușită de a „reface” pe linie comică legenda lui Manole, ca și unele situații — tip de basm (Zmeul de 250 cm; împăratul și horoscopul).

În ansamblu însă volumul este valoros. El nu creează momente de comic copios, care ni se pare de-afel și în afara intenției scriitorului, dar aduce o serie de portrete comice plastice și viguroase.

Sorin ALEXANDRESCU

Pe aproape două sute de pagini (ținem să subliniem această nouă calitate a romanului — scurtimea — care potrivit discuțiilor din cadrul Comes-ului îl introduce dintr-o dată în sfera romanului moderne.) autorul se străduiește să ne dezvăluie viața plină de griji și de pasiuni, cu caractere volți contradictorii și în devenire, a membrilor unei brigăzi de tractoriști de la S.M.T. Bălteni.

În centrul atenției tuturor ar sta problemele de producție: „oamenii” sînt sedinți (cu dezinvoltură sunt consemnate în extenso toate), își fac, la fiecare pas, autocritici, își iau angajamente și din cînd în cînd își mai aduc aminte că sunt oameni, și atunci autorul, în majoritatea cazurilor, îi pune să se îmbețe, să se amenințe, să-și vorbească, la nesfîrșit, în argou, să facă declarații de dragoste sau, rareori, să se poarte ca oameni în carne și oase.

Ai fi tentat să crezi după felul în care este prezentat Stan Bărbăuțu, seful brigăzii, că într-un anumit fel cele trei „promții” din brigadă și avea loc un conflict puternic, iminent. Pînă la urmă, Dudică, raisonneur-ul nr. 1 al autorului, conchide că seful brigăzii, „fusesse prea dur” și atîta tot, și vina se sparge așa, pe neîndreptă, în capul lui Tuiculău, proceia lui Manole Tărcău. E drept, există o sedință, condusă de secretarul de partid Gheorghe Dinescu, în care este aspru criticat Bărbăuțu. Dar după felul cum reacționează, el pare mai degrabă un om care amînă lupta, decît unul ce a fost convins de tovarășii că „fusesse prea dur”. Cu mici excepții, poate Dudică și Tuiculău, tractoriștii se vor îndrăgosti de ea. Și dragostea, de cînd e lumea, purifică sentimentele și oamenii: bălăușul Gigel Doroncu va deveni hateroșii și va învăța valsul, iar Anghel Grozavu, donjuanul brigăzii, va căuta să învețe franceza. În ceea ce privește munca, o emulație sinceră va domni între tractoriști. Atunci de ce caută Stan Bărbăuțu s-o îndepărteze pe Paula? Și aici avem senzația că omul acesta este pus de autor să facă așa, ca să existe, în adevăr, un pretins conflict permanent.

Portretul Pauliei și al lui Severin Prundeanu, poate mai mult al celui din urmă, sunt bine conturate. Cu toate acestea, multe din acțiunile fetei rămîn nemotivate. De exemplu, de ce îl susține pe Severin, de ce îl neagă pe Tuiculău? Pentru că se îndrăgostește de Severin, odinioară „lichեսu simpatic” a brigăzii, în prezent campionul de sah pe raion? A-cestelucru omenești, autorul le trece sub tăcere, fără a extrage sensul a-duc al noilor mutații de valori. Oare e rușine să iubesti la douăzeci și unu de ani? Desigur că nu, va spune, deoarece tot în acest roman va consemna dragostea nefirească a unui tînar tractorist pentru motocicleta s-clusiv proprietara ei, văduva unui cretor. Atunci? Se pare că fiindu-i teamă să urmărească evoluția firească a personajelor, scriitorul le fură tocmai dreptul de eroi literari. De ce Tuiculău, de exemplu, nu se poate îndrepta, nu ni se spune. De ce directorul stațiunii, Ilie Nuțeanu, nu îl schimbă pe Stan Bărbăuțu cînd îl vede atît de cîinos, iarăși nu se poate înțelege. Care sînt resorturile omenești ce-l împing pe acestia la acțiune? Vrînd-nevrînd, nefînd convinși din punct de vedere literar, tre-

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

Fără a stîlpi direct al povestirii, impus de felul în care se derulează și se spun în carte întâmplările, există o anumită primelidie a literaturizării, care ține în ultimă instanță de „pitorescu” vocabularului, de abuzul de epiteie.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

Fără a stîlpi direct al povestirii, impus de felul în care se derulează și se spun în carte întâmplările, există o anumită primelidie a literaturizării, care ține în ultimă instanță de „pitorescu” vocabularului, de abuzul de epiteie.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

Fără a stîlpi direct al povestirii, impus de felul în care se derulează și se spun în carte întâmplările, există o anumită primelidie a literaturizării, care ține în ultimă instanță de „pitorescu” vocabularului, de abuzul de epiteie.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

Fără a stîlpi direct al povestirii, impus de felul în care se derulează și se spun în carte întâmplările, există o anumită primelidie a literaturizării, care ține în ultimă instanță de „pitorescu” vocabularului, de abuzul de epiteie.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

Fără a stîlpi direct al povestirii, impus de felul în care se derulează și se spun în carte întâmplările, există o anumită primelidie a literaturizării, care ține în ultimă instanță de „pitorescu” vocabularului, de abuzul de epiteie.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

Fără a stîlpi direct al povestirii, impus de felul în care se derulează și se spun în carte întâmplările, există o anumită primelidie a literaturizării, care ține în ultimă instanță de „pitorescu” vocabularului, de abuzul de epiteie.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

Fără a stîlpi direct al povestirii, impus de felul în care se derulează și se spun în carte întâmplările, există o anumită primelidie a literaturizării, care ține în ultimă instanță de „pitorescu” vocabularului, de abuzul de epiteie.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

Fără a stîlpi direct al povestirii, impus de felul în care se derulează și se spun în carte întâmplările, există o anumită primelidie a literaturizării, care ține în ultimă instanță de „pitorescu” vocabularului, de abuzul de epiteie.

— o ființă bună, înțelegătoare și dirză. Visurile pe care Duduța și le face în amănunțitate prileciul a copilăriei sînt întrerupte brusce, o dată cu venirea eroinei într-un București brutal, dominat de unde trebuie să descindă, într-o viață ei de Cenușăreasă continuă cu atît mai dureros, cu cît se desfășoară în sinele familiei.

Firește, partea din existența Duduței însemnată cu fir negru — mai ales că paginile dau în permanență impresia unui jurnal autobiografic — ar fi putut-o ușor înduioșa pe autoare, iar de la autoînduioșare la melodramă nu e decît un singur pas. Discreția cu care Dorina Rădulescu se apropie însă de experiențele eroinei sale, felul în care își ascunde propria emoție, dau cărții un aer de stringență autenticitate.

Din fericire pentru Duduța, care altfel ar fi rămas un „personaj închis”, drama ei nu se mai consumă intim, la orizontul sacrificiului familial, ci suportă presiunea împrejurărilor catastrofale (fascizare, război, mechiețate, orolindrii sociale, etc.) care o smulg și-o aruncă în „virte”, pe o doua orbiță — majoră — a existenței sale. Partea aceasta a cărții, deși nu urmărește cotidian evenimentele, am numi-o „croniclele buceureștene”, pentru realismul dur cu care este reconstituit climatul epocii.

CĂRȚI DE PROZĂ:

- Aurel Mihale: **PODUL DE AUR**
- Ion Băieșu: **OAMENI CU SIMȚUL UMORULUI**
- Șerban Nedelcu: **„DUDICĂ”**
- Dorina Rădulescu: **„VIRTEJ”**

Niculae BULIGA

Constanțina BREZU

cronica literară

Virtea poetului se desfoaie în cercuri, e o creștere în luptă cu ponderabilul. Purificarea nu e spiritualizare ascetică, ci împlinire, îmbogățire sufletească. E un efort conștinț al poetului de a deveni mai uman, adică, mai desăvîrșit: „Pămîntul se retrăgea din mine / Tăcînd, cite puțin. / Eram precum o mare / Pe un țărîmure în declin” (Imponderabilitate).

Și poezia Minzul, eseniană, este o alegorie a înfrîngerii atracției în jos, căci cu prima copită ridicată de pe pămînt, minzul abia născut dă și primul semn al țărîiei vieții.

Copilăria și adolescența îi rămîn poetului neîncăputătoare, ca și halnele tinerilor: „Vîn alte înflesuri, cu pumii bubitorii, / Bătrînrupți în ceamuri și-n clopotele mele, / Și mă grăbesc, copile! mai uite să deschid / Și să mă împietenesc mai repede cu ele. // Rămii copilărie!... mă cheamă mai departe / Alți ani înalți, pe creștet să-ți sărut. / Credința mea e mai presus de tine, / Văpaia ei mi-e flămură și scut”.

Simpla reprezentare a gestului de eliberare a omului în luptă cu el însuși pentru a se depăși e magnific și monumentală: „Cu pumii ridicăți în văzduh, / Mare, bicuic rugina de pe mine. / Și tu, soare, sapă-mi în cer / Staiui amintirilor!”

De la acest gest al victoriei, Ion Alexandru trece la o poezie a tineretii filiale, a dorului de casă, de sat, pîrînd pretutindeni cu el senzația universului infantil, amintirea dormitului în sură, a șederii în poiană: „E-o noapte așa de bună, ca apa de țvor / Ce-o sorb cu loată fata răsturnată pe undă”. (Adolescentul). Amintirea mamei nu înseamnă o reminență sentimentalistă, ci aceea amin-

Indulcește tonul, uneori prea categoric, al declarațiilor. Acest cutreierător „zgîriat în frunte” de Lucașăr revine la lumea

LIVIU REBREANU

„Fără de muncă, opera ar rămâne în stare embrionară în sufletul creatorului...”

O zi în care n-aș sta la masa de scris câteva ore, mi s-ar părea (...) o zi pierdută. Firește, a sta la birou nu înseamnă negreșit a scrie. Scrișul cere o concentrare, o încordare a atenției, pe care n-o poți obține totdeauna. Inspirația însă nu vine decât chemată. Inspirația e în bună parte concentrarea atenției asupra unui anume lucru.

LIVIU REBREANU
Mărturisiri. 1932

„Eu nu sînt decît un simplu scriitor. Însărcinările în-țimplătoare pe care le-am avut în viață au fost accidente și nu mi-au putut denatura fizionomia de scriitor. A trebuit să renunț la multe, să îndur multe, să risc tot pentru a mă putea dați deplin scrisului. Și, de sigur, a trebuit să iubesc mai presus de toate scrisul ca să îndrăznesc a-i închina toată viața mea...”

„Poate că enunțînd așa brutal condițiile profesiei scriitoricești voi ofensa anume credințe tradiționale care cer poetului să cînte întocmai ca păsările cerului, să fie adică idealist și să nu se intereseze de cele lumesti. De aici vin toate confuziile, din credința că scriitorul trebuie să fie sau un diletant sau un paria.”

„În clipa cînd vor înțelege nu unii scriitori ci și cititorii că scrisul e profesiunea cea mai nobilă, cea mai grea și cea mai glorioasă, atunci se vor schimba multe lucruri, poate în primul rînd prețuirea operii literare. Atunci se vor împuțina, dacă nu vor dispărea de tot, cei care privesc de sus literatura...”

(Din însemnările autobiografice inedite, 1944)

În mijlocul familiei, 1914

Desi în trecut s-au făcut încercări de a-l anexa unor curente sau tendințe literare străine mesajului său artistic... azi e fapt notoriu, demonstrat de critica marxistă, că autorul lui Ion, al Răscolei și al Pădurii spînzuraților este un mare romancier realist, unul dintre reprezentanții de frunte ai realismului critic românesc.

PERMANENȚA CONCEPȚIEI REALISTE CRITICE

Inscripția lapidară cu care Tudor Vianu încheia unul dintre capitolule publicității sale — „A dat viață și operii și vieții” — vorbind despre personalitatea lui Liviu Rebreanu, pe care îl integrează în familia marilor romancieri realisti de la Balzac, Zola, Tolstoi, Dostoievski, Thomas Mann și Galsworthy, se potriveste nu numai operei ce ni se infățișează ca „o întreagă societate într-unul din momentele conflictelor ei cele mai acute”, sau vieții de muncă a autorului acestei opere.

Formula definitorie de mai sus surprinde în același timp două trăsături fundamentale ale concepției literare a romancierului. Așa cum a fost expusă ea pentru prima oară pe larg, în mult discutat răspuns la ancheta revistei *Ideea europeană* din 1 ianuarie 1928 (datarea acestuia în 1924, numai acceptată pînă la apariția vol. V din editura *Opere alese*, s-a datorat numai unei greșeli strecurate în culegerea *Amalgam*).

Liviu Rebreanu își propunea — ca și marii artiști ai Renașterii — să facă prin opera sa concurență creației naturii Artistului e un demiurg. Numai prin această calitate îl poate învingea, sau cum spune Rebreanu, se poate apropia de misterul eternității. Durabilitatea operii „atîrnă numai de cantitatea de viață veritabilă ce cuprinde”.

În aceste condiții, romancierul ardelean cere oricărui scriitor adevărat trei calități esențiale.

„Mai întîi, cunoașterea profundă a vieții sociale și a sufletului omeneș, cu alte cuvinte calitatea de observa-

tor atent, obiectiv și de fin psiholog, care să poată sesiza și reda din realitate ceea ce e mai tipic și mai unic totodată.”

Apoi, dăruirea sinceră, totală, în momentul creației, munca neobosită pentru găsirea adevărului și „a cuvintului care exprimă adevărul”.

În sfîrșit, constința rolului social al artei, considerarea operei nu ca „jucărie”, ci ca „valoare etică”, mîntuire să-l facă pe cititor „să se bucure că e om și că trăiește și chiar să-l facă om”. Dacă țî-ai dăruit viața unei opere, aceasta trebuie să fie utilă vieții — conchide scriitorul.

„Acest „crez” artistic profund realist era expus, cum am arătat, într-un moment în care Liviu Rebreanu, după ce publicase romanul *Adam și Eva* (1925), prezenta *Clăvele* (1927), ambele considerate de anumiți critici, împreună cu romanul *Crăsurul* (1929), drept opere prin care autorul lui Ion și al *Pădurii spînzuraților* „s-a desprins” nu numai de prapucirile maselor populare dar și „de realitățile vieții”. Faptul ar părea paradoxal, dacă o analiză mai atentă n-ar arăta că filonul realist, în politica oricăror dematurii metafizice, psihopatologice sau naționaliste, străbate vizibil și viguros toate cele trei marie încriminate, făcînd astfel legătura între primele două mari creații realiste ale romancierului și capodopera sa, romanul *Răscolă*.

De altfel, momentul 1928 nu reprezintă nici prima, nici ultima luare de poziție teoretică a lui Liviu Rebreanu în favoarea realismului în literatură și artă. Primele luări de atitudine de acest fel coincid, s-ar putea spune, cu începuturile înseși ale activității publicistice a scriitorului, dincoace de Carpați. De atunci și pînă aproape de sfîrșitul acestei activități, el a adus, prin numeroase articole și mărturii, completări sau clarificări ale crezului artistic mărturisit în răspunsul la ancheta *Ideii europene*.

Astfel, încă din ianuarie 1910, în cel de al doilea articol teoretic, Rebreanu apară modalitatea de punere în scenă realistă a lui Otto Brahm împotriva tendințelor „moderniste” ale teatrului din Germania și Franța și Reinhardt, în *Falanga literară* și artistică, anul I, nr. 4, p. 4. Cele mai multe cronici dramatice și cele mai olerioase sunt închinete, începînd din anul 1912, lui Caragiale și Shakespeare.

La primul era subliniat strîna simfinitate cu epoca, arta satirizării so-cietății prin personaje reprezentative ca „înfățișători ai burgheziei românești”, fără că prin aceasta să dănuie-se în vreun fel — ci dimpotrivă — viabilității sau sensului universal al operei. „Azi — scria Liviu Rebreanu în 1941 — Catavencu, Dandanchi, Pristanda, caoma Jofica și toți ceilalți din *Scrișoarea pierdută* umbli prințre noi ca niște cunoscuți vechi, cu starea civilă bine definită, dezmințind prin prezența lor obiectiv critic, că anume teatrul lui Caragiale ar fi

destinat primării din pucina prea strînsii intimității cu spoc pe care zugrăvește. Cel de-al doilea era a. precizat fiindcă a știut să creeze nu caractere abstracte, ci „oameni în toată varietatea divină și minunată a ființei lor”, trăind intens și făcîndu-se să trăim alături de ei cele mai profunde pasiuni omenești. Alături de Caragiale și Shakespeare, de o largă audiență s-a bucurat în aceste cronici dramatice opera realistă a lui Henrik Ibsen sau Bernard Shaw, Renziorul de Gogol, *Teatrul* de Gerhardt Hauptmann, sau *Aziul de noapte*, de Maxim Gorki.

În poezia românească contemporană, preferințele lui Liviu Rebreanu se îndreptau încă în 1916 spre versurile lui George Topircanu. „Iată un tro-poet!” exclamă el într-o cronică apă-

trebuințe „o construcție relaxată, cu mai multe planuri”, cu dozări de mister mici nedeslegate”, un roman realist în adevăratul sens al cuvintului, „pasionant și vibrant de viață”.

CONCEPȚII DEPĂȘITE

Pentru cine cercetează caietele de însemnări din anii 1908—1908 ale viitorului romancier în care erau citate romanticii și realiișii laolaltă, explicația unor trăsături romantice, specifice începuturilor literare ale scriitorului realist e evidentă. După cum esențele naturate pot fi regăsite în însemnările sale puțin mai tîrziu. Dar dacă experiența din *Calculus* sau *Golanii* se poate spune că a contribuit la înlăturarea elementelor romantice prezente în primele povestiri și la apropierea de creația unor puternice opere realiste ca *Ilic Strul dezertor*, Liviu Rebreanu a considerat altul romanticismul, el și naturalismul, așteptînd din viața născuților săi să cristalizeze propria concepție estetică. Astfel, în *Mărturisiri* sale despre creația romanului Ion, romanticismul care stătea la baza primelor versuri este considerat drept un păcat al ti-neretii. „Eram foarte tînr și plin de un romantism care face parte organică din toate sufletele la o anumită vîrstă”, se scuza romancierul înaintea lui Ion. „Prințul roman al lui Reymont. O comediantă, e considerat fără valoare deosebită artistică, tocmai datorită „unui romantism sentimental cam fad, prin care căută să intre în curiozitatea cititorilor”. Tot în același articol, Rebreanu condamna alt „pastorală la George Sand”, dar „intr-un alt articol, *Literatură și iubire* din 1939, cu un an înainte romanului *Amîndoi*, Zola era criticat împreună cu „colegii” săi, „fîndcă sub pretextul obiectivității, așteptînd din viața născuților săi să cristalizeze propria concepție estetică. Ceea ce nu însemnăză însă ne-recunoașterea aportului pe care romanticismul sau naturalismul l-au adus în dezvoltarea literaturii mondiale. În schimb, aceasta nu a exclus bogăția vieții sale sufletești și foloilor nostru o dovedește cu prisosință. De aceea, „precum Anteu cîștiga noi puteri și devenea invincibil cînd atînga pămîntul, tot astfel scriitorii români, prin conținutul spiritual al operei lor române, vor crea opere nemuritoare”. În același timp, scriitorul se ridica împotriva „imaginii false a țăranelui, idealismului ieftin și dulceag departe de realitate”. El subliniază contrastul neschimbat de veacuri dintre luxul clasic avute și mizeria satelor, o dovadă a diferențelor sociale de clasă dintre exploatați și exploatații și cerea în încheiere pentru cei din urmă „lumină și dreptate”, fiindcă acestea nu mai pot întîrzia mult.

Prin intermediul revizitei poporanismului, Rebreanu își însușea de fapt trăsăturile concepției realiste. Cit despre discursul de recepție la Academia, a căsă era o „laudă a țăranelui românesc” încheiere pentru că „nu din punctul de vedere al moșierilor, ci în iconoane sămănătoriste. Pă-trătorii naționalității române, spunea romancierul, sunt clasele exploatate. Mai mult, „de sute de ani, dacă nu din todeauna, țăranel român a trebuit să trădească pentru alții, fără răsplătă, fără speranță și fără bucurii”. În schimb, aceasta nu a exclus bogăția vieții sale sufletești și foloilor nostru o dovedește cu prisosință. De aceea, „precum Anteu cîștiga noi puteri și devenea invincibil cînd atînga pămîntul, tot astfel scriitorii români, prin conținutul spiritual al operei lor române, vor crea opere nemuritoare”. În același timp, scriitorul se ridica împotriva „imaginii false a țăranelui, idealismului ieftin și dulceag departe de realitate”. El subliniază contrastul neschimbat de veacuri dintre luxul clasic avute și mizeria satelor, o dovadă a diferențelor sociale de clasă dintre exploatați și exploatații și cerea în încheiere pentru cei din urmă „lumină și dreptate”, fiindcă acestea nu mai pot întîrzia mult.

Prin intermediul revizitei poporanismului, Rebreanu își însușea de fapt trăsăturile concepției realiste. Cit despre discursul de recepție la Academia, a căsă era o „laudă a țăranelui românesc” încheiere pentru că „nu din punctul de vedere al moșierilor, ci în iconoane sămănătoriste. Pă-trătorii naționalității române, spunea romancierul, sunt clasele exploatate. Mai mult, „de sute de ani, dacă nu din todeauna, țăranel român a trebuit să trădească pentru alții, fără răsplătă, fără speranță și fără bucurii”. În schimb, aceasta nu a exclus bogăția vieții sale sufletești și foloilor nostru o dovedește cu prisosință. De aceea, „precum Anteu cîștiga noi puteri și devenea invincibil cînd atînga pămîntul, tot astfel scriitorii români, prin conținutul spiritual al operei lor române, vor crea opere nemuritoare”. În același timp, scriitorul se ridica împotriva „imaginii false a țăranelui, idealismului ieftin și dulceag departe de realitate”. El subliniază contrastul neschimbat de veacuri dintre luxul clasic avute și mizeria satelor, o dovadă a diferențelor sociale de clasă dintre exploatați și exploatații și cerea în încheiere pentru cei din urmă „lumină și dreptate”, fiindcă acestea nu mai pot întîrzia mult.

ATITUDINEA FAȚA DE CURENTELE „MODERNISTE”

Prin intermediul revizitei poporanismului, Rebreanu își însușea de fapt trăsăturile concepției realiste. Cit despre discursul de recepție la Academia, a căsă era o „laudă a țăranelui românesc” încheiere pentru că „nu din punctul de vedere al moșierilor, ci în iconoane sămănătoriste. Pă-trătorii naționalității române, spunea romancierul, sunt clasele exploatate. Mai mult, „de sute de ani, dacă nu din todeauna, țăranel român a trebuit să trădească pentru alții, fără răsplătă, fără speranță și fără bucurii”. În schimb, aceasta nu a exclus bogăția vieții sale sufletești și foloilor nostru o dovedește cu prisosință. De aceea, „precum Anteu cîștiga noi puteri și devenea invincibil cînd atînga pămîntul, tot astfel scriitorii români, prin conținutul spiritual al operei lor române, vor crea opere nemuritoare”. În același timp, scriitorul se ridica împotriva „imaginii false a țăranelui, idealismului ieftin și dulceag departe de realitate”. El subliniază contrastul neschimbat de veacuri dintre luxul clasic avute și mizeria satelor, o dovadă a diferențelor sociale de clasă dintre exploatați și exploatații și cerea în încheiere pentru cei din urmă „lumină și dreptate”, fiindcă acestea nu mai pot întîrzia mult.

...și curentele literare

...și curentele literare

...și curentele literare

INTRE SĂMĂNĂTORISM ȘI POPORANISM

În prefața la versiunea franceză a romanului Ion, Pierre Mesnard îl a-lătura pe Liviu Rebreanu. „În 1946, „marei mișcări literare numită sămă-nătorism” iar Gino Lupi în a sa *Storia della letteratura romana* îl trece, împreună cu Mihail Sadoveanu, printre epigonii sămănătorismului. Alți critici dinainte de război l-au alăturat poporanismului. A fost însă Liviu Rebreanu adevărat un scriitor sămă-nătorist sau poporanist? E adevărat că în momentul în care el începe să se afirme în viața literară românească, poporanismul își disputa înțelegerea în lupta împotriva sămănătorismului. E adevărat că revista *Clăvele* și *Clăvele* de la Sibiu, de sub conducerea lui Octavian Goga și Octavian Tăslăuanu, au care a debutat Rebreanu și care do-mina pe atunci viața literară românească din Transilvania, avea în acea epocă o atitudine oscilantă între să-mănătorism și poporanism. Mai mult, printre caietele sale de debut, cu însemnări și încercări literare, se gă-sește unul datat 1908—1908, plin cu trăsături din paginile de critică literară ale Vieții românești, semnate de G. Ibrăileanu, C. Stere, O. Botz, sau Izabela Sadoveanu. Dar dacă la a. propoziția de viață „însemnăză a putu-și contribuie la sămănătorismul sau

loasă. Naturalismul se scuotea menit să transforme arta în tribună socială, să obțină îndreptarea celor care bin-tuie organizația socială actuală”.

...și curentele literare

...și curentele literare

...și curentele literare

...și curentele literare

...și curentele literare

...și curentele literare

...și curentele literare

...și teatrul

„Mi se pare firesc ca gloria celor trei capodopere ale romanului românesc, *Ion*, *Pădurea spînzuraților* și *Răscolă*, să fi umbrit în constința posterității cele-lalte tîrîmuri pe care s-a manifestat talentul lui Li-viu Rebreanu. Nu vom susține că piesele de teatru ale lui Rebreanu, de pildă, reprezintă aceleași valori estetice ca romanele, și că au în evoluția dramatur-giei noastre o pondere asemănătoare pe care acestea o au în dezvoltarea prozei.

Și totuși, dacă Rebreanu n-a avut patima publicisti-cii, cum eu auzi-o Camil Petrescu sau Victor Eftimiu, cîștia ani de zile numele său s-a legat de o acțiune constantă și prețioasă de cronicar dramatic, cu ecouri adînci în epocă și cu rezonanțe actuale pe care vom căuta să le desprindem aici.

Intr-adevăr, Rebreanu a fost un profund cronicar dramatic. Avea, înainte de toate, o temeinică pregătire de om de teatru, o intuiție foarte sigură a valorilor literaturii dramatice și a artei scenice, precum și o cunoaștere a acestui fenomen în toată complexita-tea lui. Adică în cronicile sale nu numai pregătirea unui om de cultură, crescut la școala capodoperelor, dar și ascuțita observație psihologică a scriitorului. Găsim în aceste cronici, scrise în febra momentului, pagini de adevărată artă care vestesc pe vigurosul portretist din romanele maturității.

Nu-i vorba numai de portretele dedicate unor per-sonalități artistice, dintre care aș aminti aici pe cel închinat Mariei Filotti, lui Ion Anestin, lui Paul Gusty sau C. Nottara, dar și de surprinderea cu o acuitate psi-hologică remarcabilă a tipologiei artistice. „Vesnicul începător”, de pildă, este una din cele mai profunde și mai dense pagini din cite s-au scris în literatura noastră despre psihologia actorului ratat. Apoi conside-rările despre actorii care „fac artă pentru a trăi”, un acid pamflet care surprinde fiziologia mediocrității

lor învingătoare, observațiile caustice despre publicul de atunci al premierelor sunt deopotrivă documente de epocă, dar și contribuții esențiale la definirea unor tipuri.

N-am citat, bineînțeles, toate exemplele și nici n-am adăugat toate exemplele, dar nu aș putea trece cu ve-derea stilului aforistic al cronicarului dramatic Liviu Rebreanu. Notele sale despre teatru nu se desfrăză ca un peisaj neted, lipsit de puncte de reper, demon-strând o înțelegere profundă a psihologiei de marți-estate ca romanele, și că au în evoluția dramatur-giei noastre o pondere asemănătoare pe care acestea o au în dezvoltarea prozei.

Și totuși, dacă Rebreanu n-a avut patima publicisti-cii, cum eu auzi-o Camil Petrescu sau Victor Eftimiu, cîștia ani de zile numele său s-a legat de o acțiune constantă și prețioasă de cronicar dramatic, cu ecouri adînci în epocă și cu rezonanțe actuale pe care vom căuta să le desprindem aici.

Intr-adevăr, Rebreanu a fost un profund cronicar dramatic. Avea, înainte de toate, o temeinică pregătire de om de teatru, o intuiție foarte sigură a valorilor literaturii dramatice și a artei scenice, precum și o cunoaștere a acestui fenomen în toată complexita-tea lui. Adică în cronicile sale nu numai pregătirea unui om de cultură, crescut la școala capodoperelor, dar și ascuțita observație psihologică a scriitorului. Găsim în aceste cronici, scrise în febra momentului, pagini de adevărată artă care vestesc pe vigurosul portretist din romanele maturității.

Nu-i vorba numai de portretele dedicate unor per-sonalități artistice, dintre care aș aminti aici pe cel închinat Mariei Filotti, lui Ion Anestin, lui Paul Gusty sau C. Nottara, dar și de surprinderea cu o acuitate psi-hologică remarcabilă a tipologiei artistice. „Vesnicul începător”, de pildă, este una din cele mai profunde și mai dense pagini din cite s-au scris în literatura noastră despre psihologia actorului ratat. Apoi conside-rările despre actorii care „fac artă pentru a trăi”, un acid pamflet care surprinde fiziologia mediocrității

Pentru că, în ultimă instanță, din perspectiva poste-rității, cronicarii dramatice se împart în două catego-rii: unii — martorii fideli ai epocii — fac omi și ani de zile ofitează utili ale descrierii fizicului spectacol, re-zumînd corect subiectul piesei. Calitatea lor principală este conștiințozitatea, defectul esențial lipsa de idei. Alții nu în cronici mai puțin talent narativ, dar scriu la o temperatură intelectuală mai înaltă. Din paginile lor nu vom putea întotdeauna reconstitui acțiunea pieselor, dar vom cunoaște diagrafa de det a epocii, cîștervența intelectuală, vom rămîne cu imaginea cea mai complexă asupra curentelor ideologice și ar-tistice ale vremii. Calitatea principală a acestor cronicari este inteligența. Dintre ei făcea parte și Re-breanu. În cronicile sale, recunoscînd unei piese este pretext de pamflet, analiză critică și nu expunere ter-nă a subiectului. Cronicile sale conțin judecări de un mare adevăr, care se ridică de cele mai multe ori la constatări cu valoare generală: „Holberg e clasic, dar nu pentru literatura daneză. Intemelelor teatrului național trebuie să fie clasic în orice țară, chiar cînd nu e de loc original. Așa a fost și la noi, așa și aiurea. Popoarele care n-au avut, la început, creații mari s-au mulțumit cu imitatori și i-au declarat clasici, deși clasicismul presupune originalitatea, sau cel puțin perfecție în fond și formă” Sau considerațiile sale asupra relației dintre faptul divers și opera literară: „Un fapt divers trecut prin sufletul unui artist, poate să emoționeze. Fapte diverse sînt doar la baza atîtor opere mari; ba chiar, dacă vrem să întrebunțăm un paradox, faptul divers e temelia oricărei opere ar-tistice, fiindcă faptul divers însemnăză todeauna o clipă din viața adevărată. Dar este o condiție: faptul di-vers să fie purificat, înnobit, înălțat, motivat”.

Și exemplele s-ar putea înmulți. Dar toate aceste daruri în slujba căror idealuri au fost puse? Croni-carul dramatic Liviu Rebreanu și-a desfășurat cea mai mare parte a activității sale într-o perioadă de mari frîmțituri în viața noastră teatrală. Ne aflăm în vremea directoratului Pompiliu Eliade, care, așa cum spune Rebreanu: „Drumul pe care a îndrumat domi-na-sa teatru este cel menit să ducă spre ființă, spre perfecționarea dramel românești și, în legătură cu aceasta spre romanizarea repertoriului teatrelor noastre”. A luptat consecvent pentru promovarea ace-tei direcții a teatrului nostru, a fost unul din cei mai fervenți dușmani ai dramaturgicului bulvareziere sau cum spunea el, „bucătăria dramatică franceză” care oferea, precum Bataille, „noroi sexual pe toată de argint și în precuțe de mînașe”. A fost todeauna împotriva acestor „ticturi industriale” care însemnăză

Pentru că, în ultimă instanță, din perspectiva poste-rității, cronicarii dramatice se împart în două catego-rii: unii — martorii fideli ai epocii — fac omi și ani de zile ofitează utili ale descrierii fizicului spectacol, re-zumînd corect subiectul piesei. Calitatea lor principală este conștiințozitatea, defectul esențial lipsa de idei. Alții nu în cronici mai puțin talent narativ, dar scriu la o temperatură intelectuală mai înaltă. Din paginile lor nu vom putea întotdeauna reconstitui acțiunea pieselor, dar vom cunoaște diagrafa de det a epocii, cîștervența intelectuală, vom rămîne cu imaginea cea mai complexă asupra curentelor ideologice și ar-tistice ale vremii. Calitatea principală a acestor cronicari este inteligența. Dintre ei făcea parte și Re-breanu. În cronicile sale, recunoscînd unei piese este pretext de pamflet, analiză critică și nu expunere ter-nă a subiectului. Cronicile sale conțin judecări de un mare adevăr, care se ridică de cele mai multe ori la constatări cu valoare generală: „Holberg e clasic, dar nu pentru literatura daneză. Intemelelor teatrului național trebuie să fie clasic în orice țară, chiar cînd nu e de loc original. Așa a fost și la noi, așa și aiurea. Popoarele care n-au avut, la început, creații mari s-au mulțumit cu imitatori și i-au declarat clasici, deși clasicismul presupune originalitatea, sau cel puțin perfecție în fond și formă” Sau considerațiile sale asupra relației dintre faptul divers și opera literară: „Un fapt divers trecut prin sufletul unui artist, poate să emoționeze. Fapte diverse sînt doar la baza atîtor opere mari; ba chiar, dacă vrem să întrebunțăm un paradox, faptul divers e temelia oricărei opere ar-tistice, fiindcă faptul divers însemnăză todeauna o clipă din viața adevărată. Dar este o condiție: faptul di-vers să fie purificat, înnobit, înălțat, motivat”.

Și exemplele s-ar putea înmulți. Dar toate aceste daruri în slujba căror idealuri au fost puse? Croni-carul dramatic Liviu Rebreanu și-a desfășurat cea mai mare parte a activității sale într-o perioadă de mari frîmțituri în viața noastră teatrală. Ne aflăm în vremea directoratului Pompiliu Eliade, care, așa cum spune Rebreanu: „Drumul pe care a îndrumat domi-na-sa teatru este cel menit să ducă spre ființă, spre perfecționarea dramel românești și, în legătură cu aceasta spre romanizarea repertoriului teatrelor noastre”. A luptat consecvent pentru promovarea ace-tei direcții a teatrului nostru, a fost unul din cei mai fervenți dușmani ai dramaturgicului bulvareziere sau cum spunea el, „bucătăria dramatică franceză” care oferea, precum Bataille, „noroi sexual pe toată de argint și în precuțe de mînașe”. A fost todeauna împotriva acestor „ticturi industriale” care însemnăză

...și curentele literare

...și curentele literare

...și curentele literare

...și curentele literare

de cele de mînc, Ibsen a reformant teatrul modern... E un tehnician strălucit și un psiholog netrecut”) sau Bernard Shaw („Cu *Candida* — scria el în 1919 — intra în România, pentru înflăcă oară poate, cel mai mare autor dramatic modern (...). Vine cu orizonturi noi și deschide orizonturi noi, ceea ce întotdeauna în-țimplă rezistență... Shaw e un adevărat observator obiectiv. De aceea amestecă patetismul cu grotescul precum e amestecul și în viață”).

În același timp, a fost unul din cei mai pasionați apărători ai tradiției teatrului nostru clasic, afirmînd în repetate rânduri trîmnia operii lui Alexandru și în special a lui Caragiale. A dedicat mai multe articole „*Scrișorii pierduți*”, pe care o considera o operă literară nemuritoare: „Aici geniul lui creator s-a re-alizat deplin pînă la suprema perfecție. E capodopera adevărată” Dar ceea ce caracterizează exegza lui asupra teatrului clasic este analiza fondului acestor piese din perspectiva contemporană. Acest îndrăgostit de teatrul lui Shakespeare, Gogol, Moliere nu i-a vă-zut pe marii maestri și pe expresii vetuste ale artei, ci a căutat să descifreze ce anume idei și tipuri din piesele lor au răsunat în acea vreme.

A fost unul din cei mai fervenți propagatori ai lite-raturii dramatice originale. A elogiat talentul lui Mi-hail Sorbul și al lui Victor Ion Popa, autori aflați atunci la începutul carierii lor. Intr-o epocă în care Bataille și Bernstein se rășfărau pe scenele românești, Liviu Rebreanu afirma: „preferăm de mii de ori stră-daniile stingace poate, dar todeauna cinstite ale autorilor români”. Nu a fost niciodată un susținător al mediocrităților. Cronicile sale despre piesele ori-ginale sunt deopotrivă analize judicioase, exigente, dar și pline de încredere în destinul lor artistic.

Liviu Rebreanu se înscrie deci, din punct de vedere istoric, printre cei ce au dotat locurile categorice teatru-lui de bulevard, printre apărătorii dramaturgic clasic universale și românești, printre cei ce au afirmat valoarea unor scriitori de teatru moderni, puțin cu-noscuți și mai de loc recunoscuți în țara noastră, printre cei ce au militat cu o nestrămutată convingere pentru dramaturgia originală românească. În atunci cînd expresionismul — după primul război mondial — a început să capete teren și în teatrul românesc, Liviu Rebreanu a fost unul dintre cei dinții dușmani ai săi. Credea în sa nestrămutată într-o artă realistă nu s-a desmințit.

Nicolae LIU

Casa memorială Liviu Rebreanu din Prislop

„insulă artei dramatice”, afirmînd încrederea sa în repertoriul clasic („numai prin cultivarea teatrului cla-sic se poate un teatru național să exercite o influență artistică, culturală, educativă și moralizatoare asupra marelui public”, și mai departe: „spectacolele clasice trebuie să fie o școală și teatrul artiștii”), în marile va-lori ale teatrului contemporan cum ar fi Ibsen („în operele lui... se intrupează o forță mare și domnică de a schimba din temelie viața omenească de astăzi și chiar

FRAGMENTE DINTR-UN ROMAN INEDIT DE MIHU DRAGOMIR

Dimineața, nici nu se lumina bine, eram la facultate. Mergeam repede, ca spre o întâlnire îndelung așteptată cu o femeie în surful căreia îi-ai sădit toate speranțele. Ninsese ușor, peste noapte, stropind cu var timid marginile trotuarelor și pomii. Ușa masivă a facultății era deschisă. De câte ori așteptasem să se deschidă așa aceasta, în diminețile întunecate de iarnă, după ce dădise în camera prea rece unde ne înghesuim câte trei înși, dormind aproape îmbrăcați și învelindu-ne cu un covor ros, desprins de pe perete, de cite ori așteptasem să se deschidă așa aceasta, înnoia că-rea se aflau coridoarele familiare, mărginite de calorifere uriașe, răspinzind căldura după care riveam din copilărie... Un pachet de „naționale”, o revistă, mi-era deajuns pentru a uita și scrisorile muștrătoare ale mamei, și pantofii nepăngăliți, și covorul ros, de pe perete, întrebunțat ca plapomă, și mîncarea de prune uscate, cea mai iefină mîncare a birului unde ne hrăneau studenția... La 8, cînd se deschidea biblioteca, nu-mi mai trebuia nimic. Doar că nu puteam fuma. Și mă apăsa această fericire, prea mare pentru a nu mă apăsa. Se poate, oare, să fim lăsați o zi întreagă într-o sală imensă, încălzită și curată, unde putem citi după chef, fără să plătim măcar un leu? Mi se părea că totul se întimplă printr-o gresală, că mine-poimine cineva trebuia să descopere această gresală, și nu voi mai putea pătrunde în sălile regale decît cîtiva favoriti, nu toată gîndia această fîlmîndă și prost îmbrăcată. Pînă atunci, pînă cînd gresala va fi observată, mă lăftiam în căldură, ca un stăpîn...

Coridorul principal era plin de afișe. Așa îl situasem todeauna. Dintr-o privire, puteam spune ce anunț nou a fost pus, între sutele de anunțuri vechi. Erau unele vechi de un an, sau mai mult chiar. Examenle restante, rezultate, burse, ordine de chemare, oferte de servicii, indicații asupra obiectelor pierdute și găsite, mandate poștale, sute de anunțuri, o viață gălăgioasă închisă în literele mari și chemătoare ale anunțurilor. Deși lipsisem alt, am văzut, dintr-o privire, tot ce se schimbase. O vîrtină intrase, de cîtiva metri, era însoțită cu ordine vechi, de chemare. Unele chemau la unități demult dispărute, altele se afișaseră, sub genul avizierului, altele erau proaspete, nerăbdătoare să-l conducă pe cel citat spre biroul de mobilizare. Orarele afișate erau din anul trecut. Fusesse și un an care trecuse... Între aviziere, pe un loc gol din perete, erau prinse cu pînze chemări pînă atunci necunoscute în facultate: „Colegii care vor să participe la noua acțiune de organizare a studentimii sunt rugați să vină joi 26 februarie în sala 1, la discuția tineretului liberal”. Pe dosul unui formular de înscriere se lăvărau niște litere scrise în grabă cu creionul: „Studentii uteciști să ia legătura în tot cursul zilei de azi cu org. Capitale!”. Cineva adăugase: „Afară cu U.T.C.”. „Tovarășii! — striga un alt anunț — înscrieți-vă în U.T.S., singura organizație de clasă a tineretului intelectual”. Pe aproape toate anunțurile era scris, cu litere mari: P.N.T. Erau și afișe tipărite, vîrbind limbi enigmatice: „Singura salvare e Frontul creștin”. „Citiți programul partidului micii burghezii”. „Despărțirea bisericii de stat”. „Cereți comitete de studenți pe lingă fiecare profesor”. „Trăiască...”, „Afară...”, „Singurul...”, „Singura...”. Babelul se revîrșase aici, între aviziere.

Biblioteca era închisă. Pe ușa ei, cam aceleași afișe. Coridoarele se umpleau cu lumea obișnuită, și nu era totuși ceva nou necunoscut plutea în aer. Am coborît la bufet, să beau un ceai. La plată am scos o hîrtie de-o sută. N-am apucat s-o dau chelnerului. Cineva, de la o masă de alături, mi-a zmulso.

— Plătești cu hîrtii de-astea? Uitați-vă, domnilor cu ce vrea să plătească!

A ridicat bancnota sus ca pe-un corp delct. Nu erau prea mulți consumatori la bufet, vreo zece înși cu totul. Priveau scena fără mirare. Nu înțelegeam nimic.

— Cu asta vrea să plătească! Priviți!

— Mi-a vîrît hîrtia sub nas.

— Ce vezi aici?

Nu vedeam decît bancnota. Nedumerirea începea să dispară, lăsînd loc enervării. Ce glumă stupidă mai era și asta?

— Ascultă, domnule — i-am spus — de ce nu-ți vezi de ceaiul dumitale?

— În încăperea bufetului era cald și liniște.

— Nu vezi ce e aici, ai? Trădător de țară! Vin-du-tule!

S-au mai apropiat cîtiva de masa mea. Nu era glumă, înțelegeam, dar totul rămînea fără sens. Deodată m-am luminat. Mă confundau, asta era, credeau că sint vreau altul, un cunoscut al lor. Ce rost aveau să-mi spun mie trădător? Și ce era ea bancnota?

— Domnilor, cred că mă confundați...

— Au ris.

— Îți confundăm, auzi! Dar tu, trădătorule, de ce-1 confunzi pe rege cu ceștii tău împuțit? Asta-1 hîrtie s-o dai pe-un ceai? În loc să-ți-o pui în piept, ca orice bun român...

Fără să vreau, le-am privit reverele. Purtau cite o bancnotă de o sută, îndoită, lăsînd să se vadă numai chipul regelui.

— Lasă-1, mă, poate n-a știut, — a spus unul, luînd bancnota și începînd s-o potrivească. Mi-a întins-o, apoi:

— Uite, pune-o la rever! Ca să nu te mai creadă și alții trădător...

Era cam mult. Nu mă bălăcesem, doar, prin toate noroalele războiului pentru a asculta asemenea palavre. Trădător...

Am luat, fără să spun nimic, hîrtia, și i-am întins-o chelnerului, care aștepta tăcut.

— Oprește restul.

Am dat să plec. Mi s-a ațîntut calca. Ce era să fac? Par cam slăbuț, mai ales cu paltonul vechi de șase ani. Făcusem, totuși, marșul de nu știu cite mii de kilometri. Am dărimat, cu piciorul, o masă peste ei și am fugit. Unul a început să urle:

— Bestie... Trădătorilor...

M-am pomenit în stradă. Puțina zăpadă se to-pise. Clădirea facultății mă privea, indiferentă, cu mari ochi întunecați ai geamurilor. Nici aici nu era ca înainte. Mai era undeva ca înainte?

ștutor. Înainte de a-și clădi cite o casă, chiar liliputană, pentru fiecare semen, a fost silit să clădească pentru Idei, ca într-un tratat platonician. Dormea pe pămîntul gol și era împins cu bicul să clădească, el cel viu, pentru cei morți. Piramidele puteau zămisli un oraș, și nu adăposteau decît cîteva mumii. Omul se învelea cu nisip și clădea temple uriașe pentru divinități inexistente. Bea apă din mlaștini și ci-zela palate imperiale. A semănat pămîntul cu locuințe pentru Idei, pentru regi și proci, magistrați și oștiri, statul și mumii. A clădit cazărni, tribu-nale, închisoari, muzee, paradisuri, a ridicat ziduri, înșchind în fiecare metru patrat o casă, a îm-brăcat fîntini și porturi, a făcut circui grandioase, ca niște telescoape prin care să se vadă agonia fiarelor sau a lupătorilor ucși. A construit mereu, cu începîtorie de termită, a construit mereu, vi-sînd că va termina cîndva cu clădirile ce adăpos-teau abstracțiunile. și va veni și rîndul lui, va veni

și ziua cînd își va ridica și pentru el însuși o casă. Cît îi trebuia? Trec pe străzi sordide și văd o casă jalnică. Una din ferestre treptat e camerei unde și-a căutat odihna, vreme de un an, Eminescu... Vola o odaie, a lui, atît, să-și așeze cărțile și mica mașină cu spirit la care își fierbea cafeaua, patul și templele care încăreau. Atît. Intra în palatul parlamentului, să-și ia note pentru ziar. Intra în casele boeresti, unde fiecare coloană era o avere mai mare decît odăia închiriată de el. Intra în clădirile copleșitoare ale băncilor și burserlor. Orașele nu aveau loc și pentru casa lui. Cînd, în ce zi sfîntă, omul va putea privi peste întinsul planetei, negîsînd un singur semn fără culcușul lui? Cînd, în ce zi sfîntă, va putea să-și ridice monumente fără să-și fure piatra casei lui? Cînd, în ce zi sfîntă, va putea spune: pînă acum mi-am ridicat case, de-acum voi ridica fiecarei om cite-un palat, așa cum am ridicat regilor și divinităților?

Cărămizii și lacrimii, lemnării și sudoare, var și vise mereu mai flămînde, cînd va veni ziua sfîntă, ziua împlinirii voastre, cînd omul nu se va mai gîndi la culcușul său, ca vietățile pădurilor?

Milioane, multe milioane de oameni n-aveau mo-desta și visata lor casă, și erau puși să minuiască tunuri care, într-un șert de oraș, prefăceau în vître fumegînde sate și orașe, numite apoi în comu-nicate cu inofensivul termen de „obiective”. Ce însemnă, pentru un război, o casă? Tot atît de puțîn ca și omul care o locuia. Am intrat într-un sat prăpădit, la sfîrșitul unei toamne cu ninsoare. Nu erau nici trei case ca lumea. Intr-una s-a în-talnit căpitanul. Li era frîg căpitanului, ca și nouă, dar nu, lui îi era frîg altfel. Ne oprimem pentru trei zile. Am căutat paie și ne-am culcat, în afară de vreo cinci-șase soldați, care au trebuit să se culce mai tîrziu. Aveau treabă. Căpitanul dăduse ordin să se dărîme o casă, o cocioabă, avea nevoie de cărămîdă pentru a-și face o sobă. Rămînea, doar, trei zile închelate acolo! O casă, ce rost mai are o biată casă într-un război? Căpitanul și-a făcut sobă și, bineînțeles, cînd intra în casă își ștergea tălpile cizmelor, ca orice om civilizată.

Mă înținsem pe maldărul de covoare, fumînd. Așteptam somnul. Citisem un teanc de ziare și vo-

fam să alung norii gîndurilor. A deschis cineva ușa din față. Am sărit. Se aprindea lumina. Era Haralambie.

— Nu te-ai culcat?

— Ba da. Dar n-am adormit.

— A umbat la casa de bani, a băgat înăuntru o servietă, a închis atent și și-a aprins o țigară.

— N-ai chef de somn?

— Nu prea.

— Ai fost la facultate?

— Da. Am avut și-o aventură.

— I-am povestit-o. A ris.

— Nu ți-am spus eu că nu-i timp acum de în-văța? Lasă pe mal tîrziu, cînd se vor liniști lu-curile.

— Crezi că se vor liniști?

— Trebuie. Ține-te de mine, mă, că n-o să-ți pară rău. Ne descurcăm noi. Și acum, dacă nu ți-e somn, hai să tragem un chef. Treceam să luăm și dama și mergem la un bar.

Somn nu mi-era. M-am îmbrăcat și am ieșit.

— De unde ai găsit-o pe asta, Haralambie?

— Printr-un prețen. E bine, nu?

— Foarte...

Am nimerit într-un bar unde, pe străduțele întortocholate și murdare ce dau spre Dîmbovița, tîcste de prostituat. Localul era, însă, destul de arătos, chiar elegant, nu prea mare. Barurile prea mari n-au nici un haz. Cînd nu cînta orchestra, ora liniște ca într-o sală de șah, grupurile de la mese vorbeau încet, concentrate parcă asupra unor probleme care nu se puteau rezolva decît acolo. Chel-nerii alunecau abili printre mese, ducînd și adu-cînd, parcă, rețete de care depindea viața cuiva.

— Nu-mi place — a șoptit Sanda — parcă e la biserică.

— Stai, dragă, încă nu s-a animat...

— Vorbeam și noi tot în șoaptă, contaminată.

Nu băusem decît două rînduri, cînd a început programul. Mai întîi, un cîntăreț, care, după ce își cînta cîntecul normal, îl cînta și cu cuvintele pe dos:

— O, Maria Magdalena!

— Te chiamă dorul meu iară...

Și apoi:

— O, airam aneladgam!

— Et amăih lurod uem ārăi...

N-avea nici un haz, dar cînta cu atîta convingere, încît trezea zîmbete binevoitoare.

— Și acum, doamnelor, domnișoarelor și domni-lor, vă rog să-mi indicați orice cîntec doriți, și-1 voi cînta, pentru plăcerea dumneavoastră, de la gînd la dreapta. Cîntecul invertit.

De la o masă, cineva a strigat:

— Torna picina mia!

Cîntărețul s-a executat prompt:

— Anrot anticp aim,

anrot la not apap...

— Ești bătăuș?

— Oho — a mîrîit Haralambie, satisfăcut — bat ceva grozav... eu nu mă las... bat...

— Te lauzi, i-a spus Sanda. Ești beat și te lauzi.

— Eu mă laud? Cu ce?

— Cu bătaia. Pe cine poți să bați tu? Doar să stea și tu să dai.

— Începuse să-mi placă de-a binelea. M-am răsturnat în scaun și mă dîstram. Haralambie se în-dirîlșe.

— Eu mă laud?

— Tu. Ce să bați? Doar să plătești pe cineva ca să-l bați!

Femeia-dansator se distra și ea. Haralambie fierbea.

— El și? Plătești și bat! Asta-1! Plătești și bat. Și pe tine te plătești și te bat!

— Pe mine? Mai las-o! Vezi de alta. Devenise provocatoare.

— Poate pe dădula!

Femeia-dansator nu s-a supărat?

— Dacă plătește, de ce să nu mă bată?

— Cit dai?

Vorbea serios, am simțit toți. Sanda și-a revenit înaintea noastră:

— Stai, eroiule, spune cît dai?

Printre mese, s-a apropiat bărbatul-dansatoare, căutîndu-și partenera. Ne-a salutată distins:

— Mă lertați, dar începe a doua parte a pro-gramului. Trebuie să ne pregătim.

Femeia-dansator a dat să se ridice, dar Haralambie a reținut-o.

— Tu... nu pleci... auzi... Stai cu mine...

— Nu se poate, vă rog să mă lertați — a inter-venit bărbatul-dansatoare — începe a doua parte a programului.

— Eu plătesc... auzi... eu plătesc... plătești, și-o bat cînd vreau eu...

A scos portmoneul.

— Na zece mii...

— Zece mii? Poți să-1 dai chelnerului. Nu mie!

S-a ridicat în ofensată.

— Na douăzî mii...

Nici nu i-a mai răspuns.

— Na trezezî mii... —

— Uite co-1, băiete. Dacă n-ai măcar două sute de mii nu te mai uita la mine!

Cu tot vacamul, lumea începuse să fie atentă.

— Na și doosute de mii, curvă...

I-a întins un ghemotoc de bani. Femeia i-a luat, i-a numărat, apoi i-a întins partenerului.

— Acum stau cu tine. Dar pentru că mi-ai zis curvă, na!

Palma a răsunat mai puternic decît toată larma localului, și deodată s-a făcut liniște.

— Și mai na una!

L-a lovit peste ochi.

Bătura, și dreptul cu care și-l cumpărase i-au făcut pe Haralambie să-și piardă mințile. A lovit-o dată, de două ori, a apucat-o cu o mină de păr și cu cealaltă îi tragea palme fără număr. Lumea a tipat, ne-a înconjurat masa, cîtiva au sărit să-l baie pe Haralambie. Bărbatul-dansatoare i-a oprit:

— Stați, domnilor. A plătit.

— Ce-a plătit?

— A plătit s-o bată. Două sute de mii.

— Aha!

Și lumea s-a înghesuie, excitată, să vadă bătaia. Femeia nu țipa, își mușca doar buzele.

Am tras-o pe Sanda și am ieșit în stradă. Por-tarul ne-a salutată pînă la pămînt și ne-a întrebat:

— O bate cineva pe domnișoara Lulu?

— Așa o cheamă pe dansatoare? Da, o bate! De unde știi?

— Păi asta-i meseria ei, săraca... În fiecare seară ochește cite unul...

Printre ideile cu care venisem înarmat, era și aceea de a face o vizită bătrînului Moretti, director general al „Athenee-Palace”, s.n.c. Pentru imensa majoritate a celor ce treceau prin hotelul sau restaurantul cu acest nume, cele patru litere inofensive care urmau nu însemnau mai nimic. Chiar cei care știau să completeze inițialele, pronunțînd „societate în nume colectiv”, nu știau mai mult decît spunea codul comercial, în cîteva pa-rafraze dintr-un articol. Eu, însă, știam.

După un an de studenție, devenisem specialist în meditații, vinîndu-le cu perseverență și le-gîndu-le una de alta, ca ochiurile unui lanț. Dar vîntoarea mea rămînea steapă, fie că se găseau pînă în care-mi cereau să semnez angajamente că odăra lor va trece neapărat clasa, fapt pe care nu-l puteam garanta nicicum, fie că mi se cerea să predau nu cu ora, ci „pînă în învăța băiatul”, fie că odraslele erau cale de o oră una de alta, și într-o după-amiază abia de reușeam să fac față la două meditații. Cum, necum, eram totuși spe-cialist. Îmi pusesem în cap să pun mina pe o me-ditație „grasă” contra cășii și masă, care să mă scutească de alte alergături. Așa am dat peste bă-trînul Moretti. Italian stabilit numai de vreo cinci-sprezece ani la noi, bătrînul era angajat să con-ducă afacerea destul de încurcate ale „Athenee-

Palace” s.n.c., care cuprindea localuri asemănă-toare și în cîteva orașe din țară, unele cu săli de joc, și deci cu încurcături și relații cu marea so-cietate. Casa obținută în schimbul meditației se rezuma la o cameră mansardată, bine încălzită însă, dominînd o vilă în parcul Filipeșcu... Dimineața, strada era populată numai de scriitoroale plecnă, spre plată șoferii pregătind mașinile pentru cursă, factorii poștali, și eu. Masa, intrată tot în preșul meditației, mi se servea la Athenee-Palace, nu în restaurant, bineînțeles, ci într-o sălă de lingă uriașă bucătărie, unde mîncau chelnerii și puținii funcționari. Căpătăsem și eu dreptul de a mă în-frupta din beneficiile s.n.c., în schimbul obli-gației de a-l conduce pe tînărul Moretti pînă la victoria finală asupra situației școlare.

Nu intrasem niciodată prin ușa turnantă care lăsa să se vadă ecleziant și iacutul hol al hotelu-lui. Știam că nu voi intra niciodată pe acolo, și faptul îmi arăta, precis, limitele mele sociale, și eram destul de împăcat cu gîndul. Mă strecuram printr-un gang îngust, aproape neobservat de tre-cători, și ajungeam în „birouri”, de fapt două cu-mărute unde socoteta toată ziua vreo zece func-tionari, mica armată administrativă a s.n.c. Bă-trînul Moretti dăduse dispoziție să mi se servescă masa, justificînd că sunt utilizat ca „verificator bugetar” al calculelor contabile. După vreo săptă-mîină, m-am pomenit chemat de contabilul-șef, care, privindu-mă atent de la pantofii pînă la fri-zură, m-a întrebat unde am mai lucrat. Aflînd că nu mă lucrasem nicăieri, a tușit și mi-a întins un dosar.

— Trebuie să controlezi conturile astea... Să vii în fiecare luni, să-ți dau lucrările. Mi le aduci după două zile.

Am luat dosarul, deși nu pricepeam nimic. N-am putut să descure dosarul nici acasă, încît a doua zi m-am dus din nou la „birouri” și l-am întrebat pe primul soț, un bătrîn. M-a lămurit oarecum, și m-am pomenit cu o treabă în plus. Masa era, însă, excelentă, în afară de faptul că, pentru un student a mîncă și încă în fiecare zi, la Athenee-Palace, era o utopie. Nu voiam să renunț în ruptul capului. Am continuat să mă ocup și de tînărul Moretti, și de doasorele cu conturi, pînă cînd bă-trînul, nu știu cum a aflat, m-a chemat din nou contabilul șef, de asta dată mai amabil decît un debitor:

— A fost o neînțelegere, dragul meu. N-am știut că te ocupi de rezolvarea unor probleme speciale ale întreprinderii și că lucrezi direct cu domnul director general... Nu mai este nevoie să vii pe la mine... Doar, așa, ca să mă știu de vorbă, nu?

Deci așa se numeau plătitoroale ore petrecute cu tînărul Moretti, între conjugării și logaritmi? Probleme speciale ale întreprinderii... Asta mi-a crescut enorm prestigiu în rîndurile funcționa-riilor și chelnerilor, deși vedeau și ei că prea mare lucru nu putea fi de capul meu, dacă mîncam la o masă cu el. Dar și între slugi este o ierarhie. Eu nu eram pe ultima treaptă.

La prînz, îmi luam, în servietă, și masa de seară. În mansardă aveam în permanență un mic depozit de chifle, resturi de ciocolată, cutii cu mar-dale, cafea. Eram unul dintre puștii studenți sătui din țară. Dar cu ce pret! După amiezile și seriile îmbrăcate de tema anodine de liceu, pe care le fă-ceam pentru a nu știu cîta oră, cohortele de date istorice repetate pînă la intoxicare, consiliile de familie convocate la fiecare notă proastă a tînăru-lui Moretti, cînd mă și vedeam părăsind mansarda și luîndu-mi adio de la masa preparată în bucătă-ria s.n.c....

Totul a durat un an încheiat. A venit armata, războiul... Acum, cînd trebuia să pornesc de la capăt, o vizită la bătrînul Moretti era mai mult de-cît necesară.

Am intrat prin strîmtul gang care-mi proteja-se un an încheiat studenția. Nu, nu se schimbase ni-mic. Ca întotdeauna după o absență prelungită, mă așteptam să văd locurile schimbate, ca și oamenii. Schimbați cu alții. Erau însă aceiași, de la bucată la contabilul șef. În cîteva minute am regăsit at-mosfera anilor de dinainte de război.

— Știi, au stat nemții aici, pînă a fost asasinat maiorul ăla de la Gestapo. Au fost și italieni...

Despre asasinarea maiorului de la Gestapo auzi-sem ceva, fusese oarecare zarvă prin ziare, dar mi se părea atîta vreme de atunci! Patru ani, ani de război, și cîți oameni n-au fost asinați, cu sutele de mii...

Am vorbit și am mincat cu poftă tertine cu țere, așteptîndu-1 pe bătrînul Moretti. A venit aproape de prînz, și s-a închis imediat în biroul lui. Nici nu mă văzuse. Am așteptat vreun șert de oră și am bătut la ușă.

— A, dumneata eri! Salute, salute!

— Iertați-mă, domnule director, dar am socotit că nu pot veni în București fără să trec și pe la dumneavoastră.

— Stai, dragă. Ei, sănătos?

— Mulțumesc, am scăpat întreg. Ce face fiul dumneavoastră?

— S-a făcut măgar mare. E student, dragă. Mi-a mincat zilele. Student la drept și sportiv. Dum-neata cu ce te ocupi?

Să-i eintărești

Să știi că gingășia-i o povară!
Tu nu zîmbi oricîndu-va, suav,
Cum ți-este firea, ci privește-i grav
Să-ți simți fulgerul ca pe-o ocară.

Un om plăcut nu-i totdeauna brav,
Nebreșnic afli-n oricare țară.
De-i scormoni bine, sufletul de fiară
O răsări în fața lui, gingav.

Dar prietenii întîmpină-i în prag
Cu piine și cu sora, iar pe masă
Chiar înima-ți să le-o așezi sfioasă.

De nu-i răspund asemenea, cu drag,
Așteaptă, cine știe... Dăr privește-i
Adînc, Nu-s demni de line? Izgoneste!

Ca o albină...

Asemenea plîpîndelor albine
Culege-le corolelor neclarul.
Nimic nu te oprească, nici hotarul.
De preț găsești, oriunde, la oricine.

Dar seama ia la străluciri, amarul
Acesea e pilit în firii senine.
Cu vremea ci să-nveți... Și se cuvîne,
De-ai strîns în fagurele tău zăharul.

Să nu te mulțumești cu el de-a gata.
Apleacă-te zelos, cu mintea trează,
Asupra celor luate, și filtrează.

Ideea, spre-a renaste-nnobilată,
Bagată-n întelusuri și putere!
Albînă din palatul tău cu miere!

Dacă știi...

Ascultă-nvățătura de la toți,
Dar statul lui preferă ca prin sită.
Din tot ce-aiude mintea ta umită
Alege-alent; încă mai sunt netoți.

Iar dacă îmberăca-i împlînită
De-un gând frățesc primeste-o, dacă poți,
Pe-aceasta-nții; e mai bagată-n sorți
De cit vreo alta fin meșteșugită.

Din suflet de-i pomenit o povară
În ea căldura-i pînă pentru zbor,
Elanul plin de dăcrot sclipitor

Printre ideile cu care venisem înarmat, era și aceea de a face o vizită bătrînului Moretti, director general al „Athenee-Palace”, s.n.c. Pentru imensa majoritate a celor ce treceau prin hotelul sau restaurantul cu acest nume, cele patru litere inofensive care urmau nu însemnau mai nimic. Chiar cei care știau să completeze inițialele, pronunțînd „societate în nume colectiv”, nu știau mai mult decît spunea codul comercial, în cîteva pa-rafraze dintr-un articol. Eu, însă, știam.

După un an de studenție, devenisem specialist în meditații, vinîndu-le cu perseverență și le-gîndu-le una de alta, ca ochiurile unui lanț. Dar vîntoarea mea rămînea steapă, fie că se găseau pînă în care-mi cereau să semnez angajamente că odăra lor va trece neapărat clasa, fapt pe care nu-l puteam garanta nicicum, fie că mi se cerea să predau nu cu ora, ci „pînă în învăța băiatul”, fie că odraslele erau cale de o oră una de alta, și într-o după-amiază abia de reușeam să fac față la două meditații. Cum, necum, eram totuși spe-cialist. Îmi pusesem în cap să pun mina pe o me-ditație „grasă” contra cășii și masă, care să mă scutească de alte alergături. Așa am dat peste bă-trînul Moretti. Italian stabilit numai de vreo cinci-sprezece ani la noi, bătrînul era angajat să con-ducă afacerea destul de încurcate ale „Athenee-

Palace” s.n.c., care cuprindea localuri asemănă-toare și în cîteva orașe din țară, unele cu săli de joc, și deci cu încurcături și relații cu marea so-cietate. Casa obținută în schimbul meditației se rezuma la o cameră mansardată, bine încălzită însă, dominînd o vilă în parcul Filipeșcu... Dimineața, strada era populată numai de scriitoroale plecnă, spre plată șoferii pregătind mașinile pentru cursă, factorii poștali, și eu. Masa, intrată tot în preșul meditației, mi se servea la Athenee-Palace, nu în restaurant, bineînțeles, ci într-o sălă de lingă uriașă bucătărie, unde mîncau chelnerii și puținii funcționari. Căpătăsem și eu dreptul de a mă în-frupta din beneficiile s.n.c., în schimbul obli-gației de a-l conduce pe tînărul Moretti pînă la victoria finală asupra situației școlare.

Nu intrasem niciodată prin ușa turnantă care lăsa să se vadă ecleziant și iacutul hol al hotelu-lui. Știam că nu voi intra niciodată pe acolo, și faptul îmi arăta, precis, limitele mele sociale, și eram destul de împăcat cu gîndul. Mă strecuram printr-un gang îngust, aproape neobservat de tre-cători, și ajungeam în „birouri”, de fapt două cu-mărute unde socoteta toată ziua vreo zece func-tionari, mica armată administrativă a s.n.c. Bă-trînul Moretti dăduse dispoziție să mi se servescă masa, justificînd că sunt utilizat ca „verificator bugetar” al calculelor contabile. După vreo săptă-mîină, m-am pomenit chemat de contabilul-șef, care, privindu-mă atent de la pantofii pînă la fri-zură, m-a întrebat unde am mai lucrat. Aflînd că nu mă lucrasem nicăieri, a tușit și mi-a întins un dosar.

— Trebuie să controlezi conturile astea... Să vii în fiecare luni, să-ți dau lucrările. Mi le aduci după două zile.

Am luat dosarul, deși nu pricepeam nimic. N-am putut să descure dosarul nici acasă, încît a doua zi m-am dus din nou la „birouri” și l-am întrebat pe primul soț, un bătrîn. M-a lămurit oarecum, și m-am pomenit cu o treabă în plus. Masa era, însă, excelentă, în afară de faptul că, pentru un student a mîncă și încă în fiecare zi, la Athenee-Palace, era o utopie. Nu voiam să renunț în ruptul capului. Am continuat să mă ocup și de tînărul Moretti, și de doasorele cu conturi, pînă cînd bă-trînul, nu știu cum a aflat, m-a chemat din nou contabilul șef, de asta dată mai amabil decît un debitor:

— A fost o neînțelegere, dragul meu. N-am știut că te ocupi de rezolvarea unor probleme speciale ale întreprinderii și că lucrezi direct cu domnul director general... Nu mai este nevoie să vii pe la mine... Doar, așa, ca să mă știu de vorbă, nu?

Deci așa se numeau plătitoroale ore petrecute cu tînărul Moretti, între conjugării și logaritmi? Probleme speciale ale întreprinderii... Asta mi-a crescut enorm prestigiu în rîndurile funcționa-riilor și chelnerilor, deși vedeau și ei că prea mare lucru nu putea fi de capul meu, dacă mîncam la o masă cu el. Dar și între slugi este o ierarhie. Eu nu eram pe ultima treaptă.

La prînz, îmi luam, în servietă, și masa de seară. În mansardă aveam în permanență un mic depozit de chifle, resturi de ciocolată, cutii cu mar-dale, cafea. Eram unul dintre puștii studenți sătui din țară. Dar cu ce pret! După amiezile și seriile îmbrăcate de tema anodine de liceu, pe care le fă-ceam pentru a nu știu cîta oră, cohortele de date istorice repetate pînă la intoxicare, consiliile de familie convocate la fiecare notă proastă a tînăru-lui Moretti, cînd mă și vedeam părăsind mansarda și luîndu-mi adio de la masa preparată în bucătă-ria s.n.c....

Totul a durat un an încheiat. A venit armata, războiul... Acum, cînd trebuia să pornesc de la capăt, o vizită la bătrînul Moretti era mai mult de-cît necesară.

Am intrat prin strîmtul gang care-mi proteja-se un an încheiat studenția. Nu, nu se schimbase ni-mic. Ca întotdeauna după o absență prelungită, mă așteptam să văd locurile schimbate, ca și oamenii. Schimbați cu alții. Erau însă aceiași, de la bucată la contabilul șef. În cîteva minute am regăsit at-mosfera anilor de dinainte de război.

— Știi, au stat nemții aici, pînă a fost asasinat maiorul ăla de la Gestapo. Au fost și italieni...

Despre asasinarea maiorului de la Gestapo auzi-sem ceva, fusese oarecare zarvă prin ziare, dar mi se părea atîta vreme de atunci! Patru ani, ani de război, și cîți oameni n-au fost asinați, cu sutele de mii...

Am vorbit și am mincat cu poftă tertine cu țere, așteptîndu-1 pe bătrînul Moretti. A venit aproape de prînz, și s-a închis imediat în biroul lui. Nici nu mă văzuse. Am așteptat vreun șert de oră și am bătut la ușă.

— A, dumneata eri! Salute, salute!

— Iertați-mă, domnule director, dar am socotit că nu pot veni în București fără să trec și pe la dumneavoastră.

— Stai, dragă. Ei, sănătos?

— Mulțumesc, am scăpat întreg. Ce face fiul dumneavoastră?

— S-a făcut măgar mare. E student, dragă. Mi-a mincat zilele. Student la drept și sportiv. Dum-neata cu ce te ocupi?

Mai sus...

Urcuș-i frînt de stînci și de ponoare,
Nu-i drum de pămîntean, ci drum de zmeu.
Și calci înec, cu pasul dirz, mereu,
Și tot mai sus pe coastă, cu răbdare.

Să-ți amintești...

Acî, oriunde calci în mers tîrziu,
Au sîngerat strămoșii-n lupte vii.
De umbli-n lung și-n lat, prin munți și gîli,
Simți suflul lor, li se-ntrevede mîna

Să-ți amintești!

Să-ți amintești! Să nu dai uitării
Acel gînduri splendide și mari
Cu care cu căzută la piaplul țării

Să opere ideii, cu brațe tori,
Spre-a ne păstra Moșia și Cuvîntul.
Vorbește din adîncuri reci pămîntului...

— Vreau să-mi iau licența, decamdată. Sufi, din cauza războiului am întrerupt...
— Și tu, sufu... Pe toți ne-a încurcat. Păcat, mare păcat, dragă... Ai nevoie de serviciu?
— Aș avea nevoie, până obțin o numire în învățământ.
— Te faci profesor? Foarte bine, dragă. Eu, dacă n-ai pleca, poate îți-ai găsi ceva...
— Iertați-mă, unde plecați?
— Acasă, dragă, în Italia. Nu vezi ce e la voi? S-a schimbat tot...
— Tocmai îmi spuncam, înainte de a intra la dumneavoastră, că aici nu s-a schimbat nimic, e ca înainte...
— Moretti a ris, răsturnându-se pe scaun.
— Aici e ca înainte? Dragă, voi, care v-ați întors de pe front, știți niște copii speriați. Ascultă-mă pe mine, știu mai multe. Pare că e ca înainte, dar totul s-a dus de răpă. Athenée-Palace s-a prăbușit, ca și Carillonul, numai că i-au rămas zidurile întregi. Înțelegi ce spun? Nici un an nu trece, și s-a dus și societatea în nume colectiv, și societate anonimă română, și cont de profit și pierderi, și banca, și tot! Cînd începe strada să țipe, nu-i mai poți astupa gura. Și acum tipă rău de tot. Hotelul e plin de Brincoveni, și de Cantacuzini, și de Bibelși și toți spun ca tine, că nu s-a schimbat nimic. Eu îl las să vorbească, și îmi fac bagajele. Dumnezeu n-ai ce pierde, nici măcar o slujbă. Eu am puțină avere, și nu vreau s-o pierd. Iar prinții ăștia ai voștri o să-si frîngă gîtul azi-mîine. Tipă strada, dragă. Asta înseamnă comunism...
— Mi-a dat inima și a plecat. Fusese chemat, cu treburile hotelului. Am rămas lipit de scaun, încercînd să-mi adun gândurile. Asta, deci, își pusesse o problemă, și o rezolvase. Știa ce va fi mîine, și voia să-și croiască un drum al lui. Zilele petrecute acasă mi-au revenit, devorante, în minte. Și eu trebuia să-mi pun o problemă, și să găsesc o rezolvare. Trebuia? Poate că bătrînul Moretti se amesice la sfîrșit întoarcerii în Italia... Biroul lui era neschimbat, aceeași mapă de piele, aceeași călimară masivă de bronz, același dulap de metal, în care sînt încuiate complicatele scoteli ale s.n.c. Aceiași funcționari...
— La ieșire, unul din chelneri m-a văzut.
— Să trăiești, seful! Iar pe la noi?
— În trecere...
— Stai puțin...
— Mi-a adus o pungă.
— Ia-o, sînt niște resturi de ciocolată pe cinste...
— Totul era ca înainte. Bătrînul Moretti se țicnise...

Am străbătut piața palatului îngîndurat și neștiind de fapt unde mă duceam. La expoziția de covoare a lui Haralambie era, în timpul zilei, o agitație neconvențională, la facultate nu mă simțeam atras, după incidentul de la bufet, ziua era noroasă și rece. Numai într-una din marile librării puteam găsi liniște și noată...
— Trecusem de masiva statuie a primului Hohenzollern, cînd cineva m-a apucat de braț.
— Hei, întoarce-te, nu-i voie pe aici!
Un subofițer, cu pistolul automat afirmat de gît m-a împins, neașteptînd vreun răspuns.
— De ce nu-i voie?
— Nu-i. Hai, întoarce-te!
M-am uitat în jur. Piața era goală, — deși la orele prînzului, de obicei, circulația era în toi. Ici-colo, cite doi-trei soldați, cu cite un subofițer. Nu părea a fi rigoros controlată de armată, dar puștii erau dubla numărul militarilor.
— Vreau să mă duc pe bulevard...
— Lasă-te duci altdată!
M-am îmbrîncit deabinelea. Trecuse prea puțină vreme de cînd dezbrăcasem uniforma, gradele încă făceau impresie asupra mea, dar să mă văd îmbrîncit din senin în mijlocul Bucureștilui!...
— Domnule subofițer...
— Du-te, domnule, cu Dumnezeu, cit îți spun cu binele. Nu vezi ce-i aici?

Unul dintre soldații m-a împins de spate, era gata să cad. Mi-a năvălit singele în țîmple și m-am întors, pus să cer socotăla. Subofițerul și soldații nu se mai îngrijeau, însă, de mine, porniseră în pas alergător către clădirea ministerului de interne. Se auzeau flutărături prelungi. Fugeau și celelalte grupuri. În citeva clipe, piața a rămas goală, ca la un exercițiu, bine pus la punct, de apărare anti-aeriană. Singur, m-a copleșit o teamă neînțeleasă. Am pornit cu pași măsurători, aprinzîndu-mi o țigară. Și deodată, m-a năpădit un gînd: Dacă e alarmă, și eu n-am auzit? Războiul doar nu s-a terminat? Asta e, alarmă, vreo escadrilă netațescă atacă Bucureștii!

Am început să fug, pînă am ajuns în dreptul Naționalului. Aici e cel mai bun adăpost, m-am gîndit. Nu se bombardează un obiectiv gata distrus. Clădirea înaltă a telefoanelor mi-a schimbat intenția. Era un obiectiv de prima mîină, și ușor de atins. Decamdată, însă, fugeam năuc, de colo-colo pe strada pustie. S-au auzit citeva împușcături. Deci nu e alarmă seriană! Un zgomot confuz, strigăte, parcă și frînturi de cîntec, veneau din josul străzii. Singur, lingă ruinele Teatrului Național, as-

teptam să se întîmple ceva, atacul în picaj al avioanelor, o explozie care să năruie clădirea telefoanelor, sau o voce puternică, împinzînd această puritate stranie.
Vocea s-a auzit. Nu una, mili de voci. Dintr-odată, strada s-a umplut, dînd peste maluri, o învîlmășeală de steaguri și placarde m-a orbit, se mal auzeau, departe, împușcături, clocețe, în strigătele multîmii un cuvînt care nu reușea să lasă la lumină. Din cînd în cînd cuvîntul țîșnea, deasupra valurilor

și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

...rob să ne unim
și iar se scufunda în fierberea puhoiului omenesc.
Din jos, din spre bulevard, se bulucea o multime fără de sfîrșit. Filifiau citeva steaguri, dar mai ales pancarte, scrise în grabă, se vedea cit de color, țîpînd din litere nedebecace aceași frază scurtă și încercată de explozibil:

Dominic STANCA

ITINERAR DACIC

CETĂȚUIA

Mesteceni străjuiesc la poartă: strîmbate sulji. Ruginii sub pulberea pe care-o poartă un vînt cu amintiri țîrzi.

Scîlpește clipea — strop de soare. Prelinse ierbur de smarald încheagă în plămîniur de-o zi o lume-nreagă.

Aici se războiesc tînuși și vrîbii pe leșul unui ev tîoiat de sîbii.

INTOARCERE

Sunase în munte un glas sau o goarnă? Pustiul amurg năruia între coarne făclii; soarele-erb din bălării, taurul-erb însingurat în iarbă.

La vestejiri de lut și de bronzuri mai zăboveam c-un pas amîndoi. De jur-împrejur: trecute și proaspete arzuri în slova veche — stela noi.

Plecam. Cu cea de pe urmă lumină prelinsă pe iarbă din lumina de zi. Plecam cu pădurile — brațe tăiate, răsturnate-n cîmpii. Lăsam în adînci sihăstriei bătrîna, sălbătica pace; pacea cu flori și palori de sofran, cu salamandre în bărbile ierbilor și cu brume — pentru nunțile cerbilor

Lăsarăm armatele doce să doarmă sub glii.

Și lung, între arcuiri de sîlcii, speriate țipară locomotiva-pițică și buha trezită, cînd luna — talger de leam, țelule barbară — se spinzură într-un păr despletit de răchită.

Cetățile toate, pe rînd, aureau, se topseau, dispăreau în lumina întia.

PIATRA ROȘIE

Virtje de fum și piatră singerie... Bătrînii șoimi adorm în cuibul lor între țeceri de veac și bălărie, altătura de cer și de izvor.

Cohorte mari suiră povirnici. Și flăcări mari au mistuit comori. Peste mister se-nchide luminșul pădurilor care-au țîșnit cu flori.

Avint și pace, humă și părere, cetate dură sau trecut înfrînt. Pe-un veac surpat o umbră de țecere; pe-un nestalornic ceas, — pămînt.

Damian URECHE

MATERIEI, SĂ CİNTE

În tot ce vezi, i-un strop de-mpotrivire. Pe-un vers se odihnește depărtarea. Și tu întrebi nisipul care lace. Cu cită piatră se hrănește marea.

În orice miez al clipelor prezente. Stă un savant cu nopțile înfrînte, Ce calculează cite elemente. Ți trebuie materiei să cînte.

Laszlóffy ALADÁR

FLORI DE PRUN...

Vin serile de-april împodobite cu albe flori de prun. Din lac în lac un fulg scînteie în lumină. Și ca o floare de prun și el se-aprînde: Pe albele șosele vin, ca flori de prun strălucitoare vin l vin l convoca de mașini în țerbe de lumină. Iar colo, jos, orașul pare-un prun ce-și risipește darnic albele-i petale, de stелеs munții plini, și valea-i plină... iar vîntul leagănă-n talazuri spuma florilor de prun diamantină.

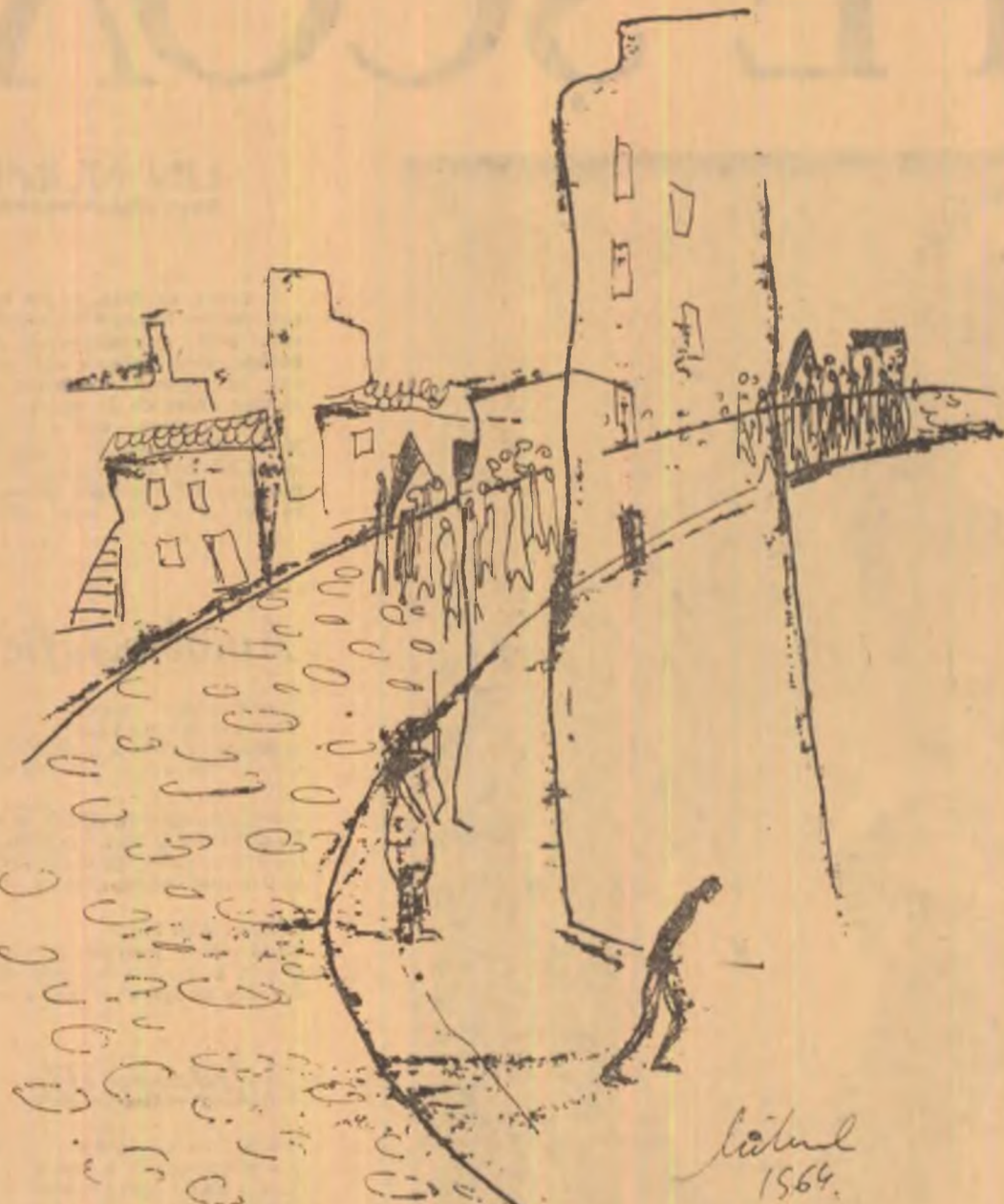
De-a pururi Clujul e-nărcat cu flori de prun, iar na și vara, pe coasta muntelui în zori, pe cîmp și-n vale dimineața, seara, plutesc și tremură ușoare ca vîntul parcar-vrea pe cer să le presare.

O, iată-mă acasă. Aici trăiesc. Și-n perspectiva cosmosului mare căminul conștiinței mele omenești un punct îmi pare. Ființa mea e-o scoică mică-mi spun, o scoică doar, fragilă cum e floarea gingașă de prun. Dar dacă versuri și desene, clădiri ingineresti, mașini și visurile oamenilor, toate, cu chemarea de-a-mi spune locul ce-l ocup în lume atunci acești peisaj din fiecare seară, icoana-aceasta tronească-n flori de prun în fiecare iarnă și-n fiecare vară nu e, nu poate fi numai icoana așezării vechi

de-adinăoară, icoana simplă-a unor luminie din orașul meu bătrîn... Și-mi spun că în orașul meu nimic nu-i cosmic: vechi ziduri de cetate... și tei... biserici chiar... și-n ceată, un glas de orgă grav... mireme de liliac... seara în piață, bătrîne ziduri gotice deasupra cărara tronează-n vis barocul...

Dar oamenii... zeci de mii și multe alte zeci trăit-au pe aici, pe-aceste ulițe prin care treci și-au presimțit, din aripile vîntului ce-mprăștie petale de prun, venirea conștiinței noastre colosale și-avîntul sprintenelor vremuri, care au zămislit în inimile omenești biruitoare aceste versuri și desene și mașini în care-nția oară se naște-adevărată primăvară, — și-n care-acest oraș e-un pas spre înflorita zare un început, și-n prunul înflorit, — o floare.

În romînește de TAȘCU GHEORGHIU

Desene de VANDA MIHULEAC

pușcă. Un urlet înnebunit a acoperit piața. Pe soclul statuii, altcineva a început să vorbească. ...Iată-i pe ucigași! Nu se mulțumesc că ne-au ucis sute de mili de tineri în război, vor să ne ucidă și acum, cînd războiul lor criminal a fost pierdut. Tovarăși...

Spre ministerul de interne se înteeau împușcăturile. Oamenii se îngîmădeau într-ocolo, o ușă masivă cu arabescuri de metal galben a căzut în țîndări, și oamenii au pătruns înăuntru. Dincolo, în curtea palatului, sărise războiul. Oamenii, porniți să se îmbrînecască, au început să se invirtească în loc, căuțind scăparea. Dar ploii ce venea de pe acoperișul ministerului de interne i s-a adăugat o alta, mai măruntă. Țiu-țiu-țiu. Venea de pe acoperișul palatului regal. Cele două trimbe de ploaie se încruciau, dialogînd în limba lor nemiloasă. Rap-rap-rap-raap. Țiu-țiu-țiu-țiu.

Credeam că va începe dezastrul, mulțimea călcîndu-se singură în picioare și evacuină piața, sub stropii grei de plumb. Dar, sub răpălia care trecea mult c... apra capetelor lor, neațîndu-i, oamenii s-au oprit, fiecare în locul lui, și o liniște de adine de mare a cuprins întreaga piață. Omul cățărât pe soclul statuii vorbea mai departe, și-i auzeam și răsufierea.

...vor să ne înfricoșeze. Dar vor putea înfricoșa țara întreagă? Ei au înțeles că le-a trecut ceasul. Tara, ruinată de război, vrea să-și asigure singură prezentul și viitorul.

Rafalele încetaseră. Doar regele de bronz nu auzea vorbele care explodau în atmosfera plumburie și umplînd piața de ecouri nicodată auzite aici. ...ne trebuie un guvern al nostru, și nimeni nu ne mai poate opri să-i avem. Al nostru, al poporului.

Omul s-a oprit. Obosit parcă, s-a clătînat, și-a șters fruntea cu palma. Echilibrul era și mai instabil. Tăcerea se prelungea. Omul și-a mai dus o dată mîna la frunte, mîna cealaltă a părăsit hățurile de bronz. Trupul s-a îndoit pe spate și omul a alunecat, ușor, de pe soclu...

Atunci s-a auzit din nou mitraliera trăgînd. Nu mai trăgea foc de serie, trăgea foc cu foc, ca o

steaguri roșii, și mitralierele zburînd de pe case, și „Trăiască regele” cîntat în timp ce mulțimea sfărîma în picioare rondurile din curtea palatului și oratorul care vorbea fără să se sînchisească de gloanțe.

În minister se năpustiseră mili de oameni. Mitraliera a tăcut. A tăcut și „Trăiască regele”. Se mai auzeau injurăături, chemări și țîpete. Vreo cincizeci de soldați și subofițeri, leșiți din minister, se retrăgeau cu armele întinse către o stradă laterală. Mulțimea îi huiduia. Pînă cînd cineva a smuls o pușcă din mîna unui soldat. Un subofițer a tras și, vrînd să se întorcă și să fugă, a căzut. Ceilalți au descărcat puștile în aer, retrăgîndu-se în grabă. Subofițerul, ferindu-și capul cu mîinile s-a rostogolit către un zid și, prînzînd o clipă favorabilă, a țîșnit în goană, destrămînd ultima impresie de organizare pe care o mai avea grupul. Fugeau toți, urmăriți de haiduturi și pietre.

— Loc! Loc!
Se ducea un rînit. Sau poate era mort. Liniștea a plutit cit o zvicnătură deasupra capetelor, apoi, ca și cînd întreg oraș ar fi pornit cu clădiri cu tot, într-un marș hotărîtor, s-au ridicat, în cercuri largi, versurile simple și tulburătoare:

Azi noi sînteți nimic în lume Luptați ca totul voi să țîti!

Fără să vreau, am privit spre hotelul Athenée-Palace. Toate ferestrele aveau jaluzelele trase, fațada era confundată în somn. Dar eu știam că, în-

poia jaluzelelor, erau Brincovenii și Sîrbelli, și Cantacuzinii, prinții și prietenii lor. Și poate înțelegau și ei, ca și mine, că nu mai putea fi ca înainte.

De atunci, nu m-am mai ferit să gîndesc.
Am stat în bibliotecă pînă cînd au zbirniit sonerile care vesteau închiderea. Citisem un maldăr de ziare, toate ziarele apărute într-o lună, credeam că mă voi descurca în vîlmășagul de neocolit. Cînd am ieșit, portarul lipsea, la intrare, un afiș: Facultatea este închisă pînă la noi dispozițiuni. Redeschiderea se va comunica prin presă. Eram, deci, din nou fără nici un rost. Am pornit spre expoziția de covoare, tîrînd, în drum, o pungă de cartofi prăjiți, pe care l-am mîncat fără să înțeleg ceva, ca pe semințele de floarea soarelui. Am mai tîrîgit, deci, un sfert de piine și niște salam înghețat, promițîndu-mi o masă substanțială pe covoarele din cămăruța ce mă aștepta.

Expoziția era încă deschisă. Haralambie discuta cu cineva, și m-a privit cum mirat: — A, tu erai... Nu te supăra, am ceva de discutat. Termină îndată...
N-am înțeles ce trebuia să fac. Haralambie ședea chiar în dreptul ușii care da în cămăruța mea și nu avea auzul să-și gîndească să-mi facă loc. Am continuat să vorbească. M-am rezemat de colțul unei mese și am început să urmăresc liniile complicate ale desenului de pe covorul ce ocupa un perete întreg. Haralambie a tăcut, apoi a continuat să vorbească, dar în grecește. Vorbea repede, și-mi aminteam de broșurica deblă după care trebuia să ne înțelegem în limba homerică, într-un singur an școlar scotit la o oră pe săptămînă. Așteptam să se termine discuția, și pentru a putea mînca în liniște. Pîinea și salamul așteptau cuminți în buzunarele paltonului.

După ce oaspetele a plecat, Haralambie și-a îmbrăcat paltonul și, scoțînd cheile, m-a întrebat sec: — Mergem?
— Nu, eu rămîn, sînt obosit...
— Aici?
Nu înțelegeam, flește.
— După cele întimplante...
— Care, cele întimplante?
— Al chef de glumă. Eu, nu.
Începusem să mă lămuresc.
— Ce sînt eu de vîină că lu...
— Uite, să terminăm. Am crezut că îmi ești prieten. Am vrut să te ajut. Acum am alte planuri.
— Decl...
— Decl am terminat. Femelle nu le împart cu nimeni, să știi.

A deschis larg ușa. Am stat, așa, amîndoi, o clipă. Răcoarea mi-a făcut bine. L-am înțurat și-am ieșit, depărtîndu-mă repede. Am auzit hurutul obolului, și am mai înțurat o dată.

La primul colț m-a strigat cineva. Sănda.
— Ce faci aici?
— Te așteptam.
— Pe mine?
— Știam că trebuie să ieși. Cînd ai venit eram prea departe, te-am strigat și tu nu-ai auzit.
— Și Haralambie?
— Lasă-l. Hai...
Era plînsă și obosită.

— Mi-a zvrilit niște bani și m-a scos afară din cameră. Te înjura tot timpul și spunea că o să-ți plătească...
— Și ce ai de gînd?
— Am eu ce face. Dar voiam să-ți spun. Să te ferești.

— Dă-l în mîna-să!
Am vîrit mîna în buzunar, să caut pachetul de țigară. Am întîlnit pîinea și salamul.
— Nu țî-e foame, Sănda?
— Ba da. Hai să mîncăm ceva. Am eu bani.
— Nu-i nevoie. Acum fac eu cinste.
— Ne-am plîmbat, fiecare cu gîndurile lui, pe cheiul Dimbovitiei, mîncînd piinea și salamul înghețat.

Cimpia se dezgolise de zăpadă, dar încă nu răsufla ușurată. Vînturile reci o țineau în poșnița lor tare, și nici un semn al iernii nu se zărea. Trenul troncănea asurzitor în acest peisaj mort. Acolo unde trecea aproape de șosea, ne descoperea știulele mormane de lăzi cazone, bidoane, cărute răsturnate, arme răsucite, nefolositoare. Războiul se ținea morțic de noi, nelăsîndu-ne să răsufim o clipă în compartimentele nu mai era obișnuita lărmă a călătoriei, oamenii vorbeau încet, sau cei mai mulți, tăceau, cu ochii pironiți, dincolo de fereastră, în dezolarea cîmpului.
Aveam un singur gînd. Unul, dar clar și înviorător: voi lucra cu Claudiu, în atelierul lui, încercînd să-mi pun cit de puțină ordine în viață. La dracu' Moretti și ai lui! Trebuia să răzbesc singur, înțelesesem doar că firul nu mai poate fi reluat de acolo de unde îl părăsisem.

cînd atingeau acele lumi de piatră. ...Din fiecare-nchipuim o vatră, din fiecare minereu închipuim un soare... Mi se-nindea un cosmos la picioare!

Am minerit și tot am minerit prin lumi incremenite și severe și lung prin galerii am urmărit cu glasul meu ecoul de țecere.

Din nou s-au strîns prea multe cuvinte nerostite, spre ele mă aplec și mă adun, încep acum un nou și intim minerit, cu oboseala soarelui în brațe, cu soarelui ce s-a lăsat zidit.

Ion ANDREIȚĂ

ULCIORUL

Mi-i neomul din legendă coborît, Baladele-i brumară-n taină pîrul, Dar fețele mereu și-au petrecut Din mînd-n mîna, la izvor, ulciorul,

Ulcior cu apă vie și ecouri. Din crîncene îmbrășișări de munji, Străbunii rezemați cu fruntea-n nouri Băură din miresemele-i binebinji...

Băurăm țoți. Ulciorul niciodată. Nu-și stînce cel din urmă clipocit, O mie de izvoare dintr-o dată Ți prelingeau aducînd tînuții...

Ulcior cu apă vie și vecii, Suris de curcubeie peste crește, Cine te-a scos în drum? De unde vii? Și care-i rămuroasa ta poveste?

Ce anonimi topiră-n tine dorul. De cer, de apă și țîrină?

Zadamic. Cu un Sfinx țace ulciorul, Ca o statuie de demult, păgînă.

ÎNCEPE ȘCOALA

Fotografia: ION MICLEA

UN NUME NOU: DUMITRU M. ION

(elev în clasa a X-a a Școlii Medii din Curtea de Argeș).

E vorba, de fapt, de un talent nou care se impune din capul locului prin autenticitate și prospețime, prin forța de a fi el însuși în timbrul versurilor sale, mature chiar de la debut.

Elev în clasa a X-a a Școlii Medii din Curtea de Argeș, Dumitru M. Ion e la vârsta când se descolțează elanurile lirice. Are 16 ani; o vîrstă care obligă,

deoarece numeroase momente din istoria noastră literară o amintesc.

Cine n-a scris versuri la 16 ani! Cine nu și-a comentat liric, după modele străine, vise și țăminte proprii, poetizîndu-le? Puștii adolescenței crează poezia adevărată, însoțită de ocazională zănie rară de autenticitate și firese pe care o au numai poezii

veritabile. Dumitru M. Ion e, credem, dintre aceștia.

Versurile lui o atestă, așteptăm confirmarea viitorului. Deocamdată singurul sfat și singura urare pe care i-o facem acestui tânăr serios și conștient de talentul său e aceea de a fi în continuare ceea ce este... poet.

I. D. B.

Autobiografie la Argeș

Cînd a-nceput șantierul,
Dumitru Ion era un copil,
Atunci prin singe a-nceput să-i curgă soarele
Care se găsea la o zvîrlitură de proștie, de la pămînt.

Încerc să regăseșc copilul cu minile proplite
De streșina zilelor, și-n locul lui
Imi răsăr dintre barierele cuvîntelor
Umerii de-nălțimi, pietroși nesătui.

Bărbat... caut în jur...
Înde ești tu, copilule, nu mă cunoști?...
O dată cu numele Argeșului numele tău devine mator
De-afila alergare pe buzele oamenilor.

Adolescență

Nici n-am văzut cînd am crescut...
Sub cașul copilariei poate
Știu și ascult același greier în noaptea.
Oamenii intră în casă: e tata, e mama...
A-nflorit cașul și-mi pare firesc
Să-mășez sub crengile lui,
Să iau ca-n copilărie o floare
S-o pun sub cămașă
S-adorm cu ea.
Aud copilaria strigînd în mine
Ca o floare ce-a rădit de mult:
Toc, o vîd, o ascult —
Tăcerii vreau să-i dau o formă încă nebanuită
Și mă sfătuesc cu Argeșul cite odăla:
Sîm două ființe la taia —
Argeșul și adolescența mea,
Mă gîndesc ce formă poate să ia
Tăcerea peste noapte...

Cîndva, tăcerea era o apă tulburată de-o ciută
Alergînd cu timpul în ochi neștîuit.
Căutam să-i văd conturul
Și nu i-l aflam; căutam, căutam...
Știu, știu... Nu e vis.
Dorm, sub cămașă cu floarea de cais,
Și același greier poate
Strigă în noaptea.
Și eu te-aștept din șantier să vii
Cînd fluviul nașii s-o vărsa în zi
Și alte vîrste-n noi s-or înfîlzi;
Ne-or înunda riuri subpămîntene
Și-n lucruri va fi o ciudată răsturnare
De umbre și soare.

Lumina necesară arborilor

Îleșam din șut...
Umerii mi-erou umitor de înalți
Palmele mi-erou două case
Lîngă care mă odihnesc.
Pe strada brațelor mele
Venau prietenii legănători
Cu lămپی cu carbid
De lumînă-aburînd.
Mă bucuram de fiecare cuvînt.
Parcă abia ieșeam dintr-o horă stelară
Și mai păstram în urechi
Focul viorii în zbatere ușoară.
Și aduceam dintr-o pămînturi
Lumina arborilor, necesară.

Paralelă

Urcam vorbe primire noi
Și tipa fierbinte stîncă
Hohotău în zori adîncă
Prăbușire înapoi.

Palmele aveau un chip —
Se dădea o luptă-n mers
Răsucit ecou-n timp
Avea glas de stea-învers.

Pașii îmi strigau pe nume
Cele patru mii de trepte
Lungă, — aerînd lume:
Linii curbe, linii drepte.

Se zăbea un soare-n frunze
Și cerea o apă pură
O prăpăstie-ntră buză
Dogorită-arhitectură.

Ca o ploaie caldă-n vară
Îmi veneai și nu-mi veneai;
Deveniți mai statornici,
Tu, și umbra-mi răsturnai.

Timpul ne cerea egal
Timpla mea și timpla ta
Așineam un lac lunar
Să-mi înalțe dragostea.

Corbeni

N-am să uit baraca noastră cu numărul șapte,
Nici șantierul și nici o noaptea
Din care m-au primit sub umerii lor
În aerul clar pe care eroi îndemnat să i-l bei,
În tăcere, cu ochii ascunși sub ploaie
Și să dormi, visînd că aproape
Cineva îți cîntă dintr-o nevăzută lăută
În inima și gîndurile tale-o ascultă.
Șantierul era o lăută,
Îl ascultau în baracă prietenii, și-atîta,
Zorii erau plini de miresme dulci
Ca merele de vară atîrnînd peste uluci
Grele și pîrguite ca gîndurile mele;
Și mi se părea că trec peste podul cel mare
Dincolo de care ne primea șantierul...
Vibrau cele patru mii de trepte spre soare,
În zilele creștea — înalte coloane;
Ne trezeam atunci fiecare
Tăcuți, lîngă ne-ncepute izvoare.

Luna-

piatră răsucită

Sub ploaie legănată,
Luna-i bolovan curat,
În alunici cînd te sîrui
Ea mă crede am bălăt.
Lui stelar, ne-mbrățișat
Mă mai crede și bărbat
Care știe să doboare
Bolovanul ai de sare
Și să-l lîngă apele
Să-i-l răsuție
De prea multul lăt căzut
Bolovanul lunei-î rupt:
Nu îmi vede inima —
El mă crede om și stea
Și-mi încearcă dragostea.

Luna — bolovan curat
Tu ești om și eu sînt stea,
Oglîndă-n ochi de fată
E și ea ne-măritată.
Luna — piatră răsucită
Eu mă vreau iubit
Tu te vrei iubită
Tu ești om și eu sînt stea,
Eu sînt om și tu ești stea
Și ne-ncearcă dragostea.

Nu trece anu' și școala se pată.
S-a transportat pe drum pietriș prin
prestație...
Pătruns de această mare semnificație
Sărnam fuțat draga de copil.

(Soporul mersese pe undeva la triabă)
Cînd să plec de-ama, luai servietă
Și mă-nredptați spre gară de gară.
La anu' vîi p-aci cu Violeta!

Mircea Meleştu: Imagini demne de
reținut precum „Vine viitorul ca o
ploaie / Caldă așteptată de demul- /
sau „Stringeți nervurile ploii, / Risul
robust al pădurii” se pierd în anonima-
tutul unor împerecheri de cuvinte
fără rezonanță. Se impune deci mai
mult discernămint și mai mult curaj
pentru a abandona unele formule poe-
tice infructuoase.

Trăin Dorogea: Nu lipsesc ver-
surile frumoase, limpezi: Dar mai a-
les dă-mi forța și marea curaj / Să
pot pătrunde-n oameni ca-ntr-o mină.
Ne miră de aceea prezența unor ase-
menea ecuații metafizice: O, clepsidra
memoriei — / Irreversibili stropi
gangrenati de nisip / Și incisiv, —
bisturii cocoarelor: / Perechi de raze
paralele / Iștinite din interior / con-
ving solar / focul în zare / scrutînd
Orasul Viitor / În timp ce soacă, —
visul cercănat, / se stinge-n irizarea
amară de agată, / marea spală plaja
profanată / de perla-sîngerată a mar-
velui păcat.

Gavril Iosif Chivzoaba: Semnifica-
tiv pentru patosul sincer al versuri-
lor nu s-a părut această scurtă confe-
siune:

Traictoria gîstului meu
Semnăd
Cu traictoria întîmii.
Cîntădă totuși
Cînd sentimentele
Devin prea mari
Frea caldă,
Cînd se dilată
Ca niște mări
Atrase de lună
Cînd înima,
Laboratorul meu de experiențe,
Devine necăpătătoare.

Atenție mai mare la limbajul poe-

Reviste ale elevilor

Ne parvin în ultimul timp reviste litere-
re (și nu numai literare) care au ca
racter deosebit. Ele nu sînt
imprimate la tipografie, nici depozitate
de colaborări prestigioase. Nu sînt sa-
piografiate, dactilografiate sau pur și
simplu scrise îngrîși, de mîină, legate și
operante cu grijă, împodobite uneori
cu desene în unicat.

Colaboratorii și redactorii lor sînt
elevi între 10 și 18 ani, forul tutelar
fiind cercul literar al școlii respective.

Selectate și redactate cu grijă, deși nu
întotdeauna după criteriile intransigente,
articulele, poeziile, povestirile și epigra-
mele cuprinse în asemenea publicații au
un farmec al lor, lesne de înțeles dacă
ne amintim că începuturile multora din
tre marii scriitori au fost legate de
aparții similare, în revistele școlilor
unde învățau.

Ca primă treaptă spre examenul sever
al confruntării cu părețile cîntitorilor, re-
viste — deși termenul pare pretentios
ca „Médiane literare” (continînd
seria „Al noștri tineri”, editată alături de
cîntă la Șc. medie Dr. Petru Goza —
București), „Muzic” (Slatina), „Cînd
curat” (Alba Iulia), „Visuri” (Gorj),
„Muncitorul de mină” (C.S.M.U.U. Cluj),
„Slovă nouă” (Bacău), „Luceafărul”
(București), Șc. medie 29 s-a. sînt sau
pot constitui în colective unde apar
și stimulente deloc neglijabile, o „șco-
la” publicistică bună și atractivă, cu
condiția — firește — a unor critici
redacționale mai ferme, a continuității
și calității a străduințelor sporite de
reflecție a vieții din școală.

Deși sub raport literar lucrările înse-
rate în numerele de-în avut la îndem-
nă vădese destule stingă și epigra-
mele, mobilul care generează asemenea încercări
și anima pasiunii gazetărești juvenile
conține în sine ceva din emoția scrierii
cristalizări, sollicitînd încurajare atentă,
o îndrumare promptă, operativă. Propu-
nera de a generaliza editarea unor
asemenea publicații în toate școlile de
cultură generală ni se pare corespun-
toare unor cerințe îndreptățite.

Contribuind desigur la exersarea celor
mai tragele forte literare, influențînd
favorabil opinia colectivului prin oglin-
direa vieții și preocupărilor din școlile
respective, revistele elevilor au, practic,
sansa de a fi proaspete, vii, intere-
tante.

Elaborarea unor indicații concrete priv-
ind organizarea, redactarea și editarea
lor ar putea constitui obiectul unor re-
glemente metodice formulate de foru-
rele de resort din Ministerul Învățămî-
ntului, C.C. al U.T.M. Fără prezența că
am putea epuiza problema în însemă-
rile de față, socotim necesar a face
unele remarci în legătură cu ceea ce
s-a publicat pînă acum și cu prezenta
după părerea noastră, ar fi posibil ca
revistele în discuție să devină prezente
reale, active în viața elevilor din țara
noastră.

În afara unor asemenea reviste „ma-
gazin” — care după noi reprezintă for-
mula publicistică cea mai adecvată —
sînt alte publicații școlare în care pre-
ocupările literare precumpănesc (de ex.:
„Visuri” Focșani, „Muzic” Slatina). O
asemenea extensivitate dată acestui do-
meniu nu se conjugă însă întotdeauna cu
valoarea reală a lucrărilor, astfel încît
interesul cititorilor și ca atare eficiența
actuală editoriale rămîn reduse. Să nu
uităm că raportul, încercarea de nu-
măritm că raportul, încercarea de nu-
măritm, speci ca merită a fi stimulată din
pînă sînt totuși „dificile” la cei 16-17
ani ai autorilor lor, și ca atare a te-
bizul numărul pe ele, plus cîteva poezii
și una sau două articole de signare,
sînt amănunțit numai pe jumătate
din mîntre ce o poate avea o revistă
internă, în viața școlii de azi.

Exigența față de începuturile literare
nu poate lua nici celălalt aspect al
omisiunii totale din sumar a încercări-
lor personale, de proză și poezie. Ne
astîm atunci în situația ultimelor nu
mere din „Muncitorul de mină”, unde
printre colaboratori revin (revent...
W. Shakespeare, T. Arhiepiscop, M. Brucic,
M. R. Paraschivescu (Nesemai), Marcel
Breslău, Maria Banus, Cleodor Theodor-
dorecu, Dan Deșliu, Florin Balș, în
afară de revistă, școala respectivă nu
fi avînd și bibliotecă?

Ar mai fi de discutat despre existența
redactorilor și a profesorilor de specialitate,
despre grija față de cultivarea
limbii literare (mergînd pînă la grama-
tica), despre modalitatea însuși a îndrumării.
Spleum pentru „farmecul” lor,
cîteva vînduri dintr-o poezie a redacției.
„Simpla enumerare a unor unități
care pot fi spuse și în proză nu poate
fi numită poezie. E necesar să citești
cu atenție poeziile publicate în școlile
pionierului, Cravata roșie etc. (probabil
Luminița — n.n.) ca să-ți îmbogățesci
cunoștințele despre ce trebuie să fie o
poezie...”

„Din versurile respective s-a putut
retine cite o strofă. Sîntule-te (?) să
reușești ca toate strofele să fie bine
scîtuite...”

„În versurile Patriză stîlucii limba
poporului nostru deoarece nu-i respect
regulile vorbirii și scrierii... Al studiat
cumva într-o peșteră?”

Ne oprim aici. Cîntările s-ar putea ex-
tinde asupra multora din materialele nu
reșinate sau date la refacut, ci inserate
în sumare, dar nu avem intenția de a
trage pe cîteva anume „de urechi”,
semnalăm totuși acest aspect care tre-
buie să stea mai mult în atenția
răspunzători de apariții respective.

În altă ordine de idei, ni se pare că
deși lipsa unor reviste în școlile
școlare în care învăță unii dintre tî-
nării autori care la 16-18 ani dovedesc
aptitudinii semnificative în creația
rărită. Oare pentru Aurelia Munteanu
(Sibiu), Dumitru M. Ion (Curtea de Ar-
geș), Cătălina Parvulescu (Cluj),
(Craiova), ca și pentru alții aiți, num-
ca de redactare a unei asemenea reviste
— pe lîngă atenția în colanete presle
„mature” — nu ar fi fost un teren mi-
nizat pentru dezvoltarea însușirilor ar-
tistice, pentru verificarea gustului lit-
erar, pentru dobîndirea unui prim expe-
riențe gazetărești?

Acum, în pragul începutului de an
școlar, „Luceafărul” urează tînării
condelier dîn școlii sără la muncă, reu-
șită deplină în redactarea și editarea
unor interesante, mult așteptate, reviste
școlare!

M. NEGULESCU

Salut revistei „ATENEU”

După cîteva reușite culegeri literare, Bacăul edi-
tează acum lunar o revistă de cultură: „Ateneu”. Pri-
mul număr, apărut în cîntea Marii aniversări din
August, recomandă din capul locului o publicație in-
teresanță, care nu ne îndeamnă să va stimula intere-
santă culturală a regiunii, cu va reuși în jurul ei, din
rîndul maselor, noi și valoroase talente literare și
publicistice.

Cu excepția cîtorva nume, semnatarii rubrici-
lor și ai materialelor literare se află și înșiși la
început de drum, ceea ce ne îndreptățește a aștepta
cu emoție și interes evoluția lor ulterioară. Alături de
cîteva saluturi însufleșite (M. Benic, Ștefan Baboș —
președinte al Statului popular regional — Eugen
Jebeleanu, Al. Dima, Demostene Botez), George Bă-
lăiță, Radu Cimici, Ovidiu Genaru, tineri scriitori
băcăoeni, intrați de curînd în viața literară, publică
în acest număr cicluri de versuri și proză care do-
vedesc încă o dată buna însuși. Un interesant re-

portaj dedicat „cetăților chimiei” publică Ștefan Na-
nănu. Preocupările plastice, dramatice, științifice și
de critică literară sînt susținute prin articole și c-
ronici semnate de Victor Keimbach, Ioana Parava, Vlad
Soriano, Iulia Hălăuceanu, M. C. Delasabar, Const.
Călin, C. Șoropan, Arb. Liviu Niculi. Se publică de
asemenea bogate note și informații privind tradițiile
culturale ale Bacăului („Bacovia” nr. 1), „Ateneu cul-
tural” — revistă editată de marea poeză al „Plumbu-
lui”, mișcarea artistică de amatori din regiune, ver-
suri ale începătorilor (Carmen Tudora, Sergiu Adam,
Mihai Sabin, Horia Gane, Radu Varia, D. Keimer), tra-
ducerii din lirica universală (Miguel Angel Asturias).

Urăm colectivului de redacție al revistei „Ateneu”
succes deplin în opera de cultură pe care o inaugu-
rează, iar redactorilor și colaboratorilor exigență, în-
spirație, spor la muncă, pentru a ridica noua publi-
cație băcăoană la înălțimea ideologică și artistică pe
care cititorii o așteaptă.

Florin Manea, Ideile poetice valo-
roase, versurile reușite încep să se în-
prezente în scrierile dvs., ceea ce în-
seamnă că vă aflați pe drumul cel
bun. E drept că uneori, cum se întîm-
plă în „Poemul drumurilor”, mai dați
vămă facilități. Cu o mai sporită te-
năcitate, veți izbîdi să evitați locu-
rile comune, care mai rarefiază sub-
stanța poetică a unor versuri.

Cele două „creionări” de mai jos,
prin calitățile lor, ne îndreptătesc să
cerem mai mult:

Copacii se-apeleacă

E clipa cînd vara încearcă să încopă
În chipurile frunzei, ca luna-ntr-o
fîntînă
Și soarele-apelecat pe fiecare apă
În hohotele repezi ar vrea să mai
rămînă.

Copacii se apeleacă în crengi să te
cuprîndă;
Părul tău mult vîntul pe sare.
Glasurile noastre se destălmuesc lu-
mii
Pornită către toamnă din frunze să
coboare.

Holdele luminează

Stau în cîmp tulburat
Ca de atîngerea fărîmului, marea:
În spice stelele coboară în fiecare
noapte
Și zorile și cerul miros a grîne coapte.
Holdele luminează zborul zitelor,
Împovărat de lumină,
pămîntul calm al pîinii
oamenilor se închină.
Cuvintele de dragoste ale pămîntului
sînt holdele prele.
Cu oamenii, pămîntul
comunică prin ele.

Marcel Mureșanu: Nostalgia copia-
rii și incursiunile delicate în mîscu-
loasă devinere a naturii
sublimează nu o dată în
versuri cristaline: Mu-
guri rup emaliul sub-
țire, / Fructele împzei, /
În undele lor, / Poartă
Luceafărul rece, de ziuă.

Se simte însă nevoia unui efort mai
mare de a subordona percepțiile poe-
tice unor idei mai grele de sens.

I. S. Justin: Subscriem la observa-
țiile cuprinse în răspunsul ce vi s-a
dat recent în „Gazeta literară”. Nu
cumva faptul că „în 3 luni de zile”
după cum ne informați, ați reușit să
scrieți 127 de poezii este pricina pen-
tru care aceste poezii sînt într-o
covîrtoare măsură anodine?

N. Mocanu, Aristică Băghină, Cure-
lea Zoica: Stridania de a da versuri-
le tîrziu mă face să mă gândesc la
trecutele încurajări ale acestor
versuri nu se transformă într-o înși-
ruire săltărească de versuri cîntătoare,
nude de orice fior poetic, de orice
idee. Nevoia de a rima unele isto-
riore nesemnificative sau consideratii
banale vă face să forțați logica cu-
vîntelor și gramatica (De-as putea
zbura în către tine), să abuzati de
pleonasm supărător (rubiniul ros,
jarul încins — idem) sau la parafraza-
rea fără delicatețe (din aceleși necesi-
tate de rimă) a unor memorabile a-
sociatii poetice eminesciene (guri în
guri — N. M.)

Lucian Raica: Cu toate că dvs. nu
tîneți cu orice preț să rimați, precum
colegii de mai sus, rezultatele sînt în
genere aceleași. Versurile se compic
înt-un conșuș prozaism: „Seara
tîrziu autocarul O.N.T. s-a întors /
Și s-a oprit la răsăpînt în fața Cămi-
nului cultural / —,Duminica viitoare
mergem la Peles.

Emil Gavrilu: O revelație! După
infuzia de succes datorată lui Marin
Sorescu, parodia ispitite tot mai mult
pe tinerii autori. Bucățile trimise de
dvs. sînt în acest sens o mărturie, și
încă una dintre cele îmbucurătoare.

„Oglînză strîmbe” surprînd adesea
unele trăsături distincte ale unor poezii
deficitează cu umor anume laturi
reflexive ale scrisului acestora,

Astfel, în „Angajamentul”, „steli fără
nume” este caracterizată gratuitatea
unor versuri criticate chiar în cupri-
nșul acestei pagini: O să-mi moi fiecare
cuvînt în acurere / Cumpărate de la
„Librăria noastră” / o să scriu despre
viață pînă-n stele / și pînă-n Dobrogea
cu marea albastră / Dar nu versuri
absconse, curate, / Pure, involte / și
rezi cum e neșau / Deși ar fi chiar
foarte apreciate / De cea mai modernă
revistă din țară: Steaua! Universul
poetului parodiat nu reușește totdeauna
să-l recompenșe cu abilitate caracte-
ristică parodiei, versurile rămîn de a-
ceia nîste simple parafrazi (vedei
în acest sens; Eroiță, Indemni). Tonul
parodiei (și al autorilor parodiați) este
cel din „Întimplare”, „Pe-acas”, „A-
nul două mii” și „Copila mea”.

Copila mea

(Veronica Porumbacu)

I
Copila mea e nouă ca o stea,
Cînd se joacă în curte,
Lumea care trece pe stradă,
Se uită peste gară, s-o vadă.

Copila mea e rumenă ca o portocală,
Are părul blond — deschis ca un lan,
Zîlme se-mplinește ca un plan,
Și-n curînd o s-o dau la școală.

N-o să mă urmeze ca mine în
suburbie
Intr-o școală mică, rece, funebă...
(Ce greu ne creștea mama, cînd ștam
cu chirie!)
Copila mea o să învețe algebră.

Intr-o școală înaltă, cu cinci etaje,
Cînd alerg, cu bicicleta, pe pazeje
Și o să-mi pupe mina recunosătoare
C-a crescut-o mămică ei, frumoasă și
mare.

Copila mea n-o să știe ce sînt rețetele
O să fie prietnă bună cu toate fetele,
Cînd dragostea va simți în piept că-i
sună,
O să plece cu ele, după băieți, îm-
brățișată,
Copila mea! acum fii spăl scutecele
ude.

Noi cînd gîndim, cînd dorim, viitorul
Minca-o-ar mama pe ea.

Fetița mea a ridicat spre cer
Minuta delicată a unui lujer.
Cerul îmblînzit, cu toți astri
I s-a coborît, ca o mîngă, în palme
Și cînd s-a șters la ochi,
I-au rămas ochii fetiței-albaștri!

În ochii aceștia clari și vii
Eu văd frumusețea anilor două mii.
Pe lîngă noi, cei mari și cei mici,
Anii trec în zbor lungi-albaștri!

Fetița mea, caldă ca o zi de vară!
Cînd vei fi tu în clasa înțîia primară,
O să-ți cumpăr două abecedere
Ca să fii, la-nvățătură cea mai tare.

Tu, să-nveți, fata mea, pe toți să-i
rămii
Și eu o să vorbesc cu tovarășa învâ-
țătoare

Să te pună în banca înții
Și dacă se poate, chiar monitoare.

Întimplare

(Eugen Frunză)

De curînd am fost într-un restaurant
În Germania de Vest.
Trei fabricanți, încălțați în pantofi cu
talpă de azbest,
M-au privit senili, cu un ochi proov,
Cător și mîop.
Eu intrasem — ca omul — să beau un
sirop.

ȘANTIERELE ODIHNEI

Pe motocicletele, în camioane, în mașini, lumea sosește într-ună. Dinșpre Oradea. Cu cât ne apropiem de idilica pădurea a Simleului, pădurice ce adaptează la simlu ei bestie izvoare termale, cu atât circulația pe șosea se întetese. Ai zice că într-acolo năvălieste toată țara, cu mic, cu mare. În colană strălucesc pomes frumose, noastră motorizată — Hunedoarei, ai Clujului, ai Maramureșului și Banatului. E o adevărată întrecere. E înțeles prin care țara își îndepărtase planu care privește odihna oamenilor munici.

Da! Păduricea Simleului, ca atâtea alte locuri de recreere de pe întinsul patriei, face parte dintre acele așezări ale secolului care, cu cât cunosc o mai mare fluctuație, cu atât mai bine își îndeplinesc „planul”. E vorba despre o așezare destinată odihnei. Dar nu greșim nici dacă numim locul „un șantier al odihnei”. Sunt și șantiere pe care se clădește bucuria de-a trăi, sănătatea, prietenia... Sunt însă și șantiere în cel mai strict înțeles al cuvântului. Căci aproape că nu există astăzi stațiune de odihnă în țară, care să nu se înfrumusețeze în permanență, care să nu-și construiască în fiecare an noi clădiri.

Zece mii de excursioniști aslatează, la fiecare sfârșit de săptămână, băile Victoria, splendida piscină umbroasă alei, răcoarele crînguri, tihnitele restaurante. Apoi mările lacului, cu lucii înfrumusețate de cârmose foi tropicale, asemănătoare unor urechi de leopărd, alături tocmii în urmă, la stesă pe răcoare se spune că aici și-a instalat laboratorul Natura, un laborator în care — precum alchimistii de altădată, grăbiți să scoată aur din orice — feurește minunata pulbere albă, elizirul dator de sănătate și vitalitate care își are originea în apa izvoarelor, în frunzișul copacilor, în mămolul din fundul lacului, în lumina soarelui. Remarcabilele însușiri ale acestor ape ale acestor soluri, erau bine cunoscute încă din vechime. Aceste ape și aceste soluri, pentru a căror săpătură se judecău — există documente vechi de sute de

ani în această privință! — papii cu rețipi Pină la urmă biserica a fost cea care a pus cindua mină pe veniturile respectivelor comori naturale.

Ce-i drept, despre puterea tămăduitoare a băilor termale de prin partea locului nu s-au născut povești miraculoase, în penul celor născocite în legătură cu izvoarele de la Lourdes. Totuși, afacerile au mers strună! Acei care, pe lângă trupul minat de reumatisme, aveau și punga plină, puteau să-și îngăduie lăzuri de apă și bălău mătălaș degete în blagostoitele ape ale acestor băi, ce-și dobîndiseră numele de la un pater Felix oarecare.

Astăzi, cea mai atractivă instalație a băilor Victoria — pe lângă bazinul cu valuri, ale cărui ape pompete existente reușesc cu greu să le fiină în neîntreruptă mișcare — este noul bazin cald, aflat în aer liber. Bazinul a fost construit, în mare măsură, prin munca voluntară a muncitorilor orădeni — și este o binefacere nu numai pentru trupul chinat de reumatisme, ci și pentru ochiul, sufletul și înima celui care îl privește. E o realizare de adevărată, o realizare ce trădează inventivitatea și simțul estetic al constructorilor.

Orădenii, părăsind sechile tipare, au făcut să apară, drept în mijlocul tubului lor stațiuni balneare, un lac artificial cu contururi care sugerează imaginea stilizată a unei frunze, un lac care cuprinde, în simlu lui, chiar și o insulă. E strălucitoare oglinda cu ramă de beton, o oglindă asupra căreia se apleacă pletele bădute de vînt ale unor stejari bătrîni. E un lucru de apă cu o suprafață de cinci mii de metri pătrați, mereu alimentată de subpământenele cazane ale bătrînilor alchimisti poreciți Natura; valori peste valori de apă termală radionactivă. Acesta e adevăratul paradiz al turiștilor de sim-băta-dumnică, turști care, ajunși după o zi de călătorie, au fetele luminate de beatitudinea omului care s-a învrednicit să asculte Musica Sferelor.

Acești sunt oșpeții ce poposesc la băile Victoria de azi pînă mîine.

Adevărații beneficiari ai băilor sunt însă cei care pot fi văzuți mereu; cînd odihnindu-se în primătoarele vile ale stațiunii, cînd înfrîngîndu-și sădădita în apele băzinelor acoperite.

Locuitorii vîlelor sunt în proporție de 95 la sută oameni trimiși la odihnă și la cură pe trei săptămîni, cu bonuri cu reducere. Mai precis: cei trimiși la cură de douăzeci și una de zile suportă între o sută și treizeci de zile — în funcție de salariu — din cheltuiala de o mie de lei de persoană făcută de stat. Fiecărui cetățean care beneficiază de un „bon de trimitere la cură” la băile Victoria, statul îi acordă, în ultimă analiză, o retribuție socială între șapte sute și nouă sute de lei. Trebuie ființ seama și de faptul că la băile Victoria, care rămîn deschise iarnă-vara, se perindă anual cam zece mii de oameni al muncii.

Conștient plătitor de șase ani, băile Victoria urmează să se mai dezvolte: vor fi captate noi izvoare termale, se vor clădi alte vile, băile vor deservi un număr dublu, față de cel de azi, de beneficiari.

Pavilionul V, camera 6.

Am intrat cu totul întâmplător... Sunt în căutarea unui miner din Valea Jiului. În încercare — patru persoane: unul citește tolmă în pat, al doilea își face bagajele, al treilea tocmii se îmbracă, al patrulea își săpunește obrazul în fața oglinzii.

Care să fie minerul pe care îl caută?

Judecînd după palma-i bădătorită, ar trebui să fie primul... Ii vorbesc. Omul lasă cartea — e un cunoscut roman al lui Voynick — și se grăbește să intre în vorbă.

E de prin preajma Beiușului, de meserie e pietrar-săpător. Să scriu, zice, că se simte bine, că e recunosător. Parvîntul pentru grîja ce o arată față de el, simplul muncitor al unei cariere de piatră din creterul muntelui, dîndu-i prioritate să-și îngrijească sădădita (omul suferă de reumatism) la aceste ocotite lui unde, înainte vreme, unui om cu ocupația lui i-ar fi fost îngăduit cel mult să ștergă piatra necesară pentru pietruirea aleilor. Nici cel de-al doilea, cel care își face bagajele, ființ, evident, gata de plecare acasă, nu-i mîner, ci tractorist la gospodăria agricolă de stat din Ineu. Omul e încredințat că după cură pe care a urmat-o la băile Victoria, reluîndu-și locul la volan, va putea contribui cu puteri sporite la izbîndă, în campania de toamnă ce îl așteaptă. Cel de-al treilea, cel care între timp și-a pus la punct toleta, e muncitor al fabricii de sodii din Uioara. Al patrulea — omul cu obrazul săpunit — e minerul pe care îl caută! Se numește Pavel Dinis, e de fel din Vulcan, și-i sef de schimb în brigada frontală condusă de Botea Pal. În noaptea zilei de treizeci se găsea încă jos, în mină, unde adăea ajutor la împănirea anajamentului pe care brigada și-l luase, de a da cu două mii de tone de cărbune mai mult peste plan. Peste două zile, pe ziua de-mîine, adică, lăcăt-lă că a sosit la băile Victoria!

Umblases în anul trecut pe la el și coborâsem în abatoz. De-atîta praaf de cărbune, Dinis era negru ca un drac. Văzîndu-l acum în pantaloni de culoare deschisă, călcat pe după, în cămășă albă cu gulerul răsfîrînt, acor peste rever, cu fața săpunită, să nu-l mai

recunosc!... Nici nu-l de mirare! Un altul din brigada lui își face cură la băile Herculeane, un al treilea — la Tuzsod. Un alt sef de schimb, din aceeași brigadă, a fost trimis pe litoral. Spunîndu-mi toate acestea, omul vorbește ca despre cele mai firești lucruri din lume. E ființ. Lucrează abia de zece ani în mină. Viața ochilor mineri o cunoaște doar din auzite. E un om echilibrat, plin de energie. Uitîndu-mă la acest mîner sădădit, robust, îmi vine în minte reportajul de prin august 1945, al lui Geo Bogza, reportaj care, în imagini grave, vorbește despre primul lot de mineri din Valea Jiului trimiși la odihnă pe litoral. Erau oameni înrați, cu fețe de ceară. Oamenii cu fete istorite, contrastat labior cu fețele obșnușurilor plajei noastre de la Eforie. Cîte de departe sunt acele vremuri, cînd stăm de vorbă cu minerii de azi, care se plîmbă atît de degojat pe aleile tuturor stațiunilor noastre de odihnă!

Printre oșpeții băilor Victoria — mulți pensionari mai vîrstnici. Mă găsesc la căpătîi unei muncitoare cărînte. Femeia se odihnește, cîntă în pat, după baia de după-amiază. E totuși bucuroasă de oșpeții... Răscolindu-și amintirile, îmi vorbește despre trecut... Îmi este dat să aud poveștea unei diete muncitoare împoștă, cu o droaie de copii. Treia într-una din mahalalele Timișoarei. Trei din cei șapte copii pe care i-a adus pe lume au murit de mici. De mizerie și de boală. Pe cel de-al patrulea copil o față care alina cîntecul luptei — au ucis-o călăii „siguranței”. Ea, mama fetei care a trebuit să piardă pentru că se încumetase să se ridice la luptă pentru frații ei de suferință.

se numește Ocskó Teréz. Tot acest nume îl purtase și fiica ei care a suferit martiriul... Mama Ocskó, cu obrazul și brăzdat de cînte pe care atîtea încercări i le-au săpat, dar care nici o clipă nu și-a pierdut dîrzenia, e parcă statuia vie a clasei muncitoare martirizată în trecut. A clasei pe care nici o furtună nu a putut-o înfrîngea! Cu decena pensionarilor aflați la odihnă — este vorba despre mătusa Săska, fosta moșă sătmăreană, femeie aflată într-al optulea zecii și doilea an al vieții, nu am reușit să dau ochii; plecase de cîteva zile. Am aflat cu plăcere că unul din reporterii radioului clujean — sătmărean și el — care cutreierase băile Victoria cu magnetofonul, îi luase bătrînei un interviu. De fapt, — așa spun, chîcînd, cei care mă informază — reporterul își luase revanșa... E fapt istoric, anume, că oemrea pe lume a reporterului nu pricina a fost „moșită” chiar de mătusa Săska. Cu treizeci de ani în urmă. Cînd, firește, moșă fusese cea care luase primul interviu noului născut.

Dar la băile Victoria nu înțelegem numai oamenii vîrstnici, ci și copii. Și se pare că tocmii ei sunt cei pe care toți și totuși îi răsfățăm: a lor e cea mai frumoasă vilă de la marginea pădurii, odihna lor nu-i de douăzeci și una de zile, ci de treizeci. Și în tot acest timp, o întrecătoare armată de medici, de sanitar, de antrenori sportivi merge cu ochii pe ei. Cinci mese pe zi... o școală cu zece cadre didactice le stă la dispoziție. Și toate acestea în mod absolut gratuit! Ei nu plătesc nimic! Medicii școlilor și polițienilor din întreaga țară trimis la tratament copii între șapte și șaisprezece ani, care se dovedesc în urma diferitelor trieri, a fi atinși de reumatism. Înainte vreme, nimeni nu își bătea capul cu așa ceva, căci toată lumea era de acord că reumatismul e o boală a oamenilor în vîrstă. Deși — azi se știe bine — reumatismul poate ataca mișelește, rămîind în stare latentă, și organismul tînar.

Medicul sef al băilor se exprimă foarte plastic: „Febra reumatismală sădădă încheieturile copilului, apoi îl mușcă de inimă”. După cel atins de acest morb nu e tratat la vreme, la treizeci de ani devine incapabil să muncască.

Am dat o raită, cu medicul, prin pădure. O sută de jeție făceau gimnastică, sub supravegherea personalului sanitar. Exercițiile fizice, soarele, băile, hrana îmbelșugată... Iată armele cu ajutorul cărora se poate lupta, cu succes, împotriva bolii ce caută să se încube în organismul tînar! Un băiat din București, în vîrstă de zece ani, care în urmă cu doi ani începuse să se plîngă de dureri, făcuse febră, și i se umflase piciorul, ne povestește cum a fost trimis înmădiat la băile Victoria, cîte de bine s-a îndreptat, cum — după tratament — i-au lăsat durerile. Acum se prezintă deplin însănătoșit, la control. O jeție din Tirgu-Mureș avea jumghiri în mîna dreaptă încă de la trei ani. De cînd urmează tratamentul balnear al băilor Victoria, habar nu mai are de dureri...

Amem rezultate bune, spune medicul sef. Dar adaugă, modest, că după părerea lui, nu-i vorba despre un merit exclusiv al medicilor. Bunele rezultate se datoresc în primul rînd, excelențelor condițiilor pe care statul le asigură copiilor. Unul dintre cele mai obșnuite simptome ale reumatismului e slăbirea: corpul copilului atins de această maladie nu reușește să atîngă greutatea normală. Astfel, cel mai sigur simptom al victoriei asupra bolii, este creșterea greutății corporale. Rezultatele obținute la băile Victoria, la copii atinși de reumatism, experiența cistigată în cursul tratamentului, sunt urmărite cu interes în întreaga țară. Ba chiar și peste hotare...

Răsună crîngul de comenziile profesorului de educație fizică. Copiii execută ultimele exerciții. Brațele se așină ritmic în slăve. Amuzose. Din ce în ce liniștea se oterne peste stațiune. Bazinele s-au golit de lume, apa s-a potolit. Rîsul de oameni, valul viu al excursioniștilor, face călea-noastră.

Mikó ERVIN

De cite ori n-a fost Transilvania asemănată cu o cetate? De în fastuoasă metaforă a lui Bălcescu încoace, areul Carpaților n-a încetat o clipă a fi descris drept meterezel acestei torase legendare, ridicată ca pe aripile de piatră în silva unei clime blînde și a unei istorii zbuclumate.

Cînd e însă vorba de tînutul Clujului, o privire de prim plan face posibile detalieri și mai precise. O fidelă reproducere în mic a Transilvaniei pare a se contura. Alte și alte scuturi muntoase, mai joase dar la fel de frîmîntate ca cele din jur, cumînd dinșpre nord și apus, ca niște replici simetrice, teritoriul regiunii, sugerînd pînă la urmă, prin completarea ce-o fac, traiectoria unei spirale. Relieful ia o înfățișare dinamică, surprins ca într-un instantaneu de geneză: parcă noile valuri de pia-

de Hunedoara pînă la Mesteacănul maramureșan, de la vestică Piatră a Craiului la Cîrlibaba răsăriteană — el a fost o infinită răspîntie morală a Transilvaniei, așa cum centrul este răspîntia geometrică a întregului cerc.

Ceea ce nu însemnează că și-a pierdut vreedată, în această învălmășeală, ceva din fizionomia proprie. La Cizer, în Munții Meseșului, există o bisericuță — monument istoric — la înălțura căreia a lucrat, la peste o sută de kilometri departe de casă, însuși lemnarul Nicola Ursu din Alba. Același, Horia, atestată tradiția, s-a refugiat după înfrîngerea răscoalei sale undeva prin părțile Dejului. Sunt date care certifică unitatea spirituală a acestei regiuni. Acest spirit armonios prezida de cînd se știe ritmul istoric al tînuturilor clujești, și era firesc ca el să definească în continuare, și cu un înțeles mai bogat, viața celor 1.200.000 de locuitori acualii ai regiunii.

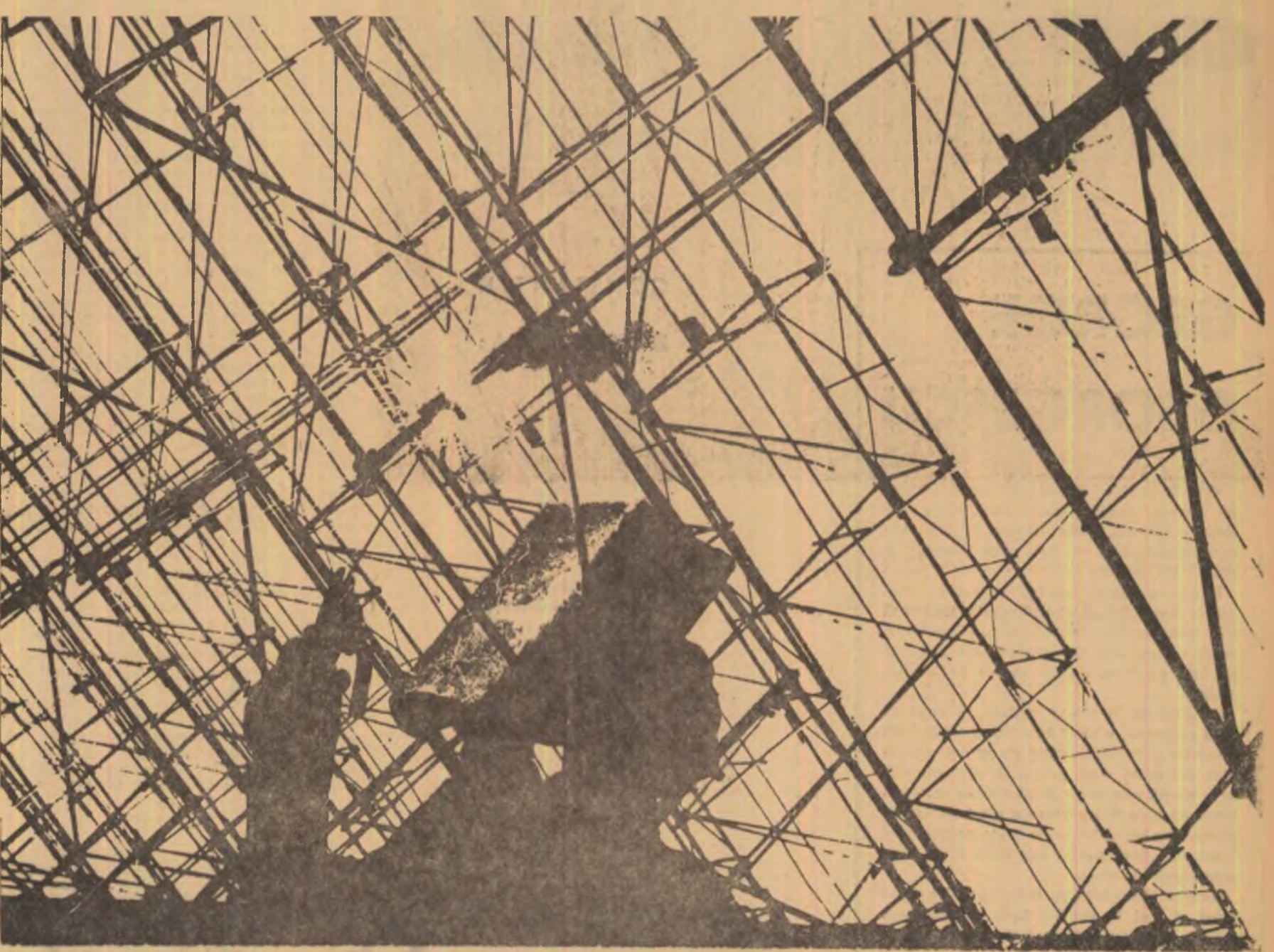
CETAȚI CONCENTRICE

Nici o privire de ansamblu n-ar putea echivala cu o simplă trecere grăbită pe oricare din văile, pe oricare din spițele uriașei roți de ape a tînutului.

Pe oricare din văile de podis ale regiunii — pe Almaș, pe Someșurile mijlocii, pe Mureș și chiar pe Arieș, în apropierea vîrsării — călătoria ar părea că suferă de monotonie. Mașina străbate largi culcuare despădurite, plantate la întinș, cu oarecare oglindă cu ramă de beton, o oglindă asupra căreia se apleacă pletele bădute de vînt ale unor stejari bătrîni. E un lucru de apă cu o suprafață de cinci mii de metri pătrați, mereu alimentată de subpământenele cazane ale bătrînilor alchimisti poreciți Natura; valori peste valori de apă termală radionactivă. Acesta e adevăratul paradiz al turiștilor de sim-băta-dumnică, turști care, ajunși după o zi de călătorie, au fetele luminate de beatitudinea omului care s-a învrednicit să asculte Musica Sferelor.

Pe oricare din văile de podis ale regiunii — pe Almaș, pe Someșurile mijlocii, pe Mureș și chiar pe Arieș, în apropierea vîrsării — călătoria ar părea că suferă de monotonie. Mașina străbate largi culcuare despădurite, plantate la întinș, cu oarecare oglindă cu ramă de beton, o oglindă asupra căreia se apleacă pletele bădute de vînt ale unor stejari bătrîni. E un lucru de apă cu o suprafață de cinci mii de metri pătrați, mereu alimentată de subpământenele cazane ale bătrînilor alchimisti poreciți Natura; valori peste valori de apă termală radionactivă. Acesta e adevăratul paradiz al turiștilor de sim-băta-dumnică, turști care, ajunși după o zi de călătorie, au fetele luminate de beatitudinea omului care s-a învrednicit să asculte Musica Sferelor.

Îl vom regăsi și în alte părți, chiar dacă acestea vor arăta altfel. E vorba de văile Arieșului, Crișului Repede, Crasnei, Bistriței și din nou de ale Someșurilor, acolo unde viitoarele riuri solemne își amulg cu trudă rădăcinile fluide din muntii. Omul descris de Geo Bogza, în urmă cu exact trei decenii, drept o realitate tot atît de simplă ce piatră, s-a emancipat, în ultimele două, pînă la a nu mai fi ușor de recunoscut. Tot mai mult el s-a desprins de una din ipostazele lui — crescătorul de animale, în favoarea celeilalte — minerul și muncitorul forestier. Zootehnia, fecundată la rîndul ei de știință și încredințată unui număr mereu mai rațional de oameni, și-a eliberat o mare parte din armata mizeră de slujitori, încredinșînd-o industriei. Frumusețea edenică a muntelui, învecinată odinioară paradoxal cu sărăcia, a rămas acum în largul ei. Fie că ești la poalele legendare ale Rodnei, fie în Țara de piatră, mașina te poartă acum prin peisaje umanizate. Așezările urcă aici pînă la 1.300 de metri, multe din ele nefigurînd pe șosea decît prin tăblițe indicatoare. „Crîngurile” de case au escaladat muntelul pînă în virf. Aici o domeniu fermecătoru fl-

SUDORUL — Fotografia: ION MICLEA

nețe pastelate, pe care locuitorii le tund de cîteva ori pe un militărește, adăugînd apul pe pînza lor, parcă supușă capriciilor unui copil suprarealist, cîteva pete de culoare agricolă: secară, orz, grîu de primăvară. Cîte un sat e răsfîrat astfel pe cîțiva mîntii, el folosindu-se de propriul său nume numai în cazuri oficiale.

Umanizarea adevărată, nu pur picturală, a muntelui a început abia de la această fază. Ea și-a pus în vedere, prin însăși definiția sa, organizarea satului într-o colectivitate strînsă — dacă e imposibil geografic — măcar moral. Zeci de acțiuni au fost pornite pentru integrarea locuitorului izolat în rețeaua complexă a lumii. Datorită răspîndirii extreme, bîntuiau aici furibund bolile și analfabetismul. În 1945, numai în comuna Bistra din Munții Apuseni existau 3.000 de analfabeci.

De electricitate și radio nu putea fi vorba. Toate aceste realități au devenit azi familiare, și dacă nu totdeauna ni se mai par cuceriri epocale — pentru că ni se pare de necrezut că ele lipseau odinioară cu desăvîrșire. Numai în ralonul Cîmpeni, inlma Țării Moților, există astăzi 146 școli, 50 de cămine culturale, 102 biblioteci, 23 cinematografe, 4 spitale, 20 de circumscripții sanitare. Sau: 12.700 elevi, 615 cadre didactice, 53 de medici, 145 felceri. Tradițională clădirea vernil a școlii nu sau firul electric urcînd abrupt pante de 50—60 de grade (la Gîrda, la Arieșeni, la Scărișoara) nu mai miră pe nimeni. La Lupșa (13 kilometri mai jos de Cîmpeni) s-a înființat, din inițiativa unui simplu invățător, Pamfil Albu, primul nostru muzeu etnografic rural, și printre puținele din lume. Concentrată în 5.500 exponate, o întregă comoră — a talentului, dar, printr-o tristă ironie, și a sărăciei vechi din Țara de piatră — stă azi la dispoziția oricărui vizitator, ca o mărturie că moții, deși nu mai au sentimentul ineditului cultural, sau poate tocmii de aceea! păstrează totuși cu voluptate memoria trecutului din care s-au desprins.

Motorul omogenizării a fost industria. Din ce constă, în 1944, industria regiunii? La Cluj exista o mare fabrică de încălțămînte, și una, mică, de porțelan, la Uioara o uzină chimică, la Turda, o uzină chimică, una de ciment, una de ceramică, una de sticlă, la Cîmpia Turzii una metalurgică. În Rodna și Apuseni funcționau cîteva mine feroferoase, la Ticu și Surduc altele, de cărbuni. Mai existau în munți joagăre, în orașe fabrici de bere, de țigări și mezeluri — și cu asta

bilanțul se încheia. Producția pe 1938 a tuturor acestor industrii este atînsă azi în numai patruzeci de zile. De la 75 de unități în 1944 — cele mai multe, mici ateliere cu nume idilice: Orșon, Elba, Raag — s-a ajuns azi la 101, de la 15.000 de muncitori, la de patru ori pe atîția. Ponderea industriei în ansamblu economic a crescut de la 20 la 60 de procente, răsturnînd astfel, și cifric și calitativ, balanța regiunii.

Unei astfel de redimensionări, echivalente în proporții cu o renaștere, îi stătea în putință să pună ordine într-o economie oricît de disproporționată. Și cele 26 de întreprinderi nou create n-au ezitat, rînd pe rînd, să umple golurile existente. O strictă logică științifică a guvernat închezarea noului tablou general, pătrunzînd pînă în cele mai disperse zone de activitate. S-a urmărit folosirea în imediată apropiere a resurselor naturale, s-au căutat puncte de colaborare între industriile vechi și noi, cînd a fost cazul s-a apelat la reprofiliări. Jurnătate din unitățile mai vechi au fost modernizate din temelii, vîrsta lor rămîind una pur scriptică. Ateliere mici au fost comasate și mutate în localuri noi, altele au fost lărgite și reutilate.

Toată această frîmîntare n-avea nici scopul și nici posibilitatea să ducă la o industrie explozivă, de felul Bacăului sau Brașovului, dar ea a conturat una echilibrată și temeinică, ocupînd locul VII pe scara regiunilor țării, bine reprezentată în oricare din ramurile principale.

Care este totuși profilul acestei noi industrii? În primul rînd s-a creat o puternică branșă constructoare de mașini, pe un teren aproape lipsit de tradiții, dacă neglijăm cele cîteva ateliere cu producție cvasi-manufacturieră. Utlajul siderurgic alimentat, frigorific, textil fabricat la Cluj și în Abud inlocuiește o gamă întregă de alte produse minore, care ieri împrăștiaau eforturile în zeci de direcții. Ca răspuns la creșterea producției agricole și a densității populației, s-a lărgit mult industria alimentară. Subscolul adevărat al regiunii a fost punctul de plecare pentru industria caolinului, feldspatului și fierului, a cimentului și prefabricatelor, a ceramicii și izolațiilor, a sticlei și abrazivelor, în general pentru o amplă industrie de prelucrare a solului și subsolului — la Arghiș, Căpuș, Turda, Cluj. Alte trei întreprinderi au apărut la Gherla, Cluj și Dej: un combinat de industrializare a lemnului, respectiv două fabrici de mobilă. Cea din urmă se va învecina în curînd

cu un combinat de celuloză. Un nou nucleu, de astă dată bazat pe lemnul pădurilor, s-a format, dînd duritate chipului unei producții crezută pînă nu demult inadaptabilă tehnicii înaintate. Și enumerările ar putea continua îndelung, dacă nu ne-am fi oprit la ramurile cu totul noi. Dar ceea ce trebuie, s-a demonstrat. Parcă exprimînd maturitatea întregii regiuni, industriile clujești, eclectice și inconsistentele 20 de procente industriale de fier, s-au transformat într-un organism unitar, tînar, viguros, pulșind la unison cu întreaga țară.

Și, în sfîrșit, o altă cetate — Clujul... Capitala administrativă și spirituală a regiunii. Cetatea a dezvoltat chipului unei producții crezută pînă nu demult inadaptabilă tehnicii înaintate. Și enumerările ar putea continua îndelung, dacă nu ne-am fi oprit la ramurile cu totul noi. Dar ceea ce trebuie, s-a demonstrat. Parcă exprimînd maturitatea întregii regiuni, industriile clujești, eclectice și inconsistentele 20 de procente industriale de fier, s-au transformat într-un organism unitar, tînar, viguros, pulșind la unison cu întreaga țară.

Cu o climă optimă vieții spirituale, dar și cu resurse omenești și naturale propice unei economii înfloritoare, Clujul e un oraș total. Tumulturile industriei se dovedesc bune vecine cu solemnitatea amfiteatrelor și cu seriozitatea studiosă a laboratoarelor. Sobrietatea muncii e vecină cu jovialitatea înerească a străzii. Interiorizarea artei, cu clocoțul exploziv al stadioanelor.

Dar ceea ce dă Clujului un aer aparte e atmosfera universitară. De asta îți dai seama abia toamna, cînd — trecută vremea ademicilor — parcurile, bibliotecile, teatrele, lansează din nou chemări, cînd stadionul renaște, iar echipele de fotbal își recuceresc de fiecare dată spectatori. Pe scenele celor două opere și două teatre reînecne pelerinajul artiștilor străini, atrași de toamna nordică. În orașul studenților (amintîți-vă ce era aici în 1959: o livadă de pruni), pe aleile povornice, parcă rupte din contextul unei stațiuni din Valea Prahovei, tineri cu serviete sub braș ură și coboară în ritmul dictat de orarele proaspăt afișate în holurile decanatelor. Din cei 15.000 de studenți pe care îi totalizează institutele clujești, opt mii trăiesc, învață, iau masa și se distrează aici, în modernul complex social de pe deal. O nouă cetate, cea universitară, se adaugă celorlalte, unele mai esențiale decît altele, despre care am vorbit în aceste pagini. E cea mai tînară dintre ele și se pare că secretul vîșnic al tineretii orașului și regiunii e ascuns tocmii în ea.

O caracteristică a școlii noastre documentariste

„Pagini de istorie și România, orizont 64 au readus în centrul atenției problemele filmului documentar românesc, despre care s-a scris că reprezintă o „școală”. Cuvântul a fost lansat de Georges Sadoul, după Festivalul de la Mamaia, și preluat apoi de critica noastră. Căin Căliman semnează în „Contemporanul” (nr. 33/1964), un articol intitulat chiar „Școala românească de film documentar. Problema, credem, merită o încercare de analiză mai profundă și mai revelatoare, pentru a se putea ajunge la o mai limpede conștiință teoretică a ceea ce practica documentarului nostru a și cristalizat, a și conturat în linii decise și viguroase.

Pentru a se vorbi de „școală” — în literatură, în plastică, în orice domeniu al artei — e nevoie de o sumă de caracteristici concrete, definitorii și diferențiatori, menite să circumscrie un grup de artiști care au un crez comun, politic și estetic. În ce privește comunitatea de orientare ideologică a documentariștilor noștri, lucrurile sunt cit se poate de clare și de ferme: absolut toate filmele noastre documentare sunt străbătute de o viguroasă și trainică pasiune pentru idealurile socialiste: viziune revoluționară, patriotism fierbinte, umanism. Mai greu de definit rămân însă trăsăturile acestei „școli” într-un cadru teoretic al categoriilor estetice. Sădoul se mulțumește doar să enunțe: „...se poate vorbi la sigur de o școală românească a scurtmetrajelor” („Lettres françaises”, nr. 1037, din 9 iulie 1964; într-un interviu acordat anterior, Sădoul restrânge cîmpul, vorbind de descoperirea unei „foarte interesante școli de film documentar”). Cînd analizează, istoricul francez al filmului distilează câteva epitețe pregnante pentru fiecare peliculă în parte, fără ca apoi să încerce o generalizare. Dar și așa, fragmentare, păreriile au adresă exactă, atrag prin lapidaritate: Titus Mesaros, de pildă, „s-a apropiat, mai ales prin comentariul, de „cine-adevăr” („Oameni noștri”; Horvath „a adus un omagiu personalității românești Mihail Sadoveanu evitîndu-i poncifile genului” („Cînteac amintirii”); Drumuri, lucrarea „tînărului” (!) Mirel Iliescu e „un poem destul de captivant”, iar George Georgescu documentarul lui Paul Barbăneagră se distinge prin „montaj armonios, nervos, pasionat, eficient”. După cum se vede, Sădoul schițează mai mult niște profiluri individuale, caracterizîndu-le aproape emblematic, dar nu are răgaz — și nici nu putea să și-l acorde într-o „corespondență” intempestivă de la Mamaia — să caute numitorul comun, liantul estetic, am zice „programul” care-i stringe laolaltă din punctul de vedere al artei filmului, pe acești creatori de scurt metraje de la studioul „Alexandru Sahia”.

Cronicarul „Contemporanului” operează o trecere în revistă a celor mai bune filme documentare din ultimii ani, le descrie cu eficacitate sub unghi tematic, dar cînd e să emită o judecată estetică globală se limitează să scrie că „școala documentarului românesc” e „definită prin originalitate, inspirație, lipsă de uniformitate în stil”, ceea ce e perfect adevărat, dar prea generic și insuficient. Fiește, pentru ca să existe ca atare, o „școală” artistică trebuie să fie neapărat originală, adică să aducă o contribuție proprie, care să nu imite sau să repete alte experiențe anterioare: inspirația, de asemenea, este o condiție sine qua non a oricărui fapt de artă și caracterizează, în principiu, toate „școlile” care-și merită numele; în ce privește „lipsa de uniformitate în stil”, observația e mai interesantă, atrăgînd atenția asupra pluralității de personalități artistice distincte în cadrul aceleiași grupări.

Așadar, ce anume caracterizează „școala” documentarului românesc? Ce anume o deosebește în afară bineînțelese de condițiile istorice și perioada diferită — dacă nu zicem, de programul lui Dziga Vertov, care avea ambiția să re Creeze, prin film, omul: „un om mai desăvîrșit decît Adam” și care credea... orbește în „ochiul” aparatului de filmat? Sau, ce „distinguo” e de așeza între școala noastră și cea engleză, care din 30-40, promovată de Grierson și Rotha? După părerea noastră, „genul proximal” al școlii noastre documentariste e de căutat în conceptul lui Grierson despre „tratarea creatoare a actualității”. Teoreticianul englez crede cu fermitate în capacitatea documentarului de a aprofunda adevărul vieții și pledează pentru materialul găsit „la fața locului”. Există aici, mai mult sau mai puțin explicită, în embrion, tendința de a vedea în filmul documentar o operă de artă. Se pare, în acest sens, că școala românească pornește tocmai de la o asemenea viziune, pe care o dezvoltă sau, mai precis, careia îi definește mai hotărît direcția artistică Sensul atributului „creator” devine prin contribuția românească mai clar, trecînd punctea spre semnificația noțiunii de „poezie filmică”. Astfel, ca să devină definitorie pentru documentarul românesc, formularea griersoniană, trebuie corectată în „tratarea poetică a realității actuale” („poetical treatment of actuality”). Intr-o asemenea constantă și febrilă căutare a vibrației poetice — care nu înseamnă numai decît și numai lirism — s-ar putea fixa, socotim noi, o primă trăsătură distinctivă a documentarului românesc și a „școlii” sale. Argumentele practice abundă, ele căpătesc aproape întreaga producție din ultimii ani a studioului „Alexandru Sahia”. Aproape nici unul din filmele noastre documentare nu folosește un limbaj naturalist, nici unul nu se mărginește să „fotografieze” realitatea (nici măcar eseurile de „cine-adevăr”, cum e de pildă Casa noastră ca o floare, de Al. Boiangiu unde înțelîm mereu contrapunctul figurat fie în comentariu, fie în montaj). Mijloacele de expresie care potențează poezia imaginilor sunt variate, de la efectele „me-

canice” ale aparatului (vezi unghiurile din Pretutindenii nuncese oameni, de Jean Petrovič la supraimpreșiile și jocul miscat din Drumuri (al lui Mirel Iliescu, care a propus de discuțiile din revista „Cinema”, demonstrează că una spune și alta face și că face mai bine decît spune), de la metafora montajului în paralel (Adevărata putere sau studiul deosebit de interesant din George Georgescu, ambele de Paul Barbăneagră) pînă la alegoria generală din (Memoria trandafirului de Sergiu Nicolaescu).

Merită să fie remarcat reușitul scurt-metraj Temelii de oțel, al lui D. Rău, după cit se pare, un debut. Autorul scenariului și regiei e preocupat de o anumită pertinență a imaginii filmate la realitatea reflectată: cadrele au claritate, fiind de multe ori esențiale. O remarcă însă a coloana sonoră e uneori prea stridentă, dar, în ciuda acestui lucru și a altor scăpări (ar trebui mai mult ritm în partea a doua), Temelii de oțel rămîne un promitător debut, un reușit poem cinematografic despre pivotul industriei grele. Imaginile vorbesc de la sine, fără să aibă nevoie de prea mult comentariu, deoarece scurgerea rapidă a imaginii se realizează prin montaj, poezia acestui film fiind obținută din nuditatea faptului de viață, în ceea ce acesta are primordial.

Există la toți documentariștii noștri de valoare — și sunt mulți — tendința deliberată și fundamentală de a se exprima în limbaj „translat”, „figurat” de a metaforiza materialul de viață, oamenii, obiectele, locurile, peisajul. Și, ceea ce e foarte important, nu într-un sens „păsunist”, al unui lirism edulcorat, pur „folcloric”, de dragul unor imagini „frumoase”, ci căutîndu-se mereu pătrunderea în esență a fenomenelor, neseperînd niciodată frumusețea de adevăr, estetică de etic.

Ne oprim deocamdată aici, la această primă trăsătură esențială — dar și ea pretinde un studiu mult mai substanțial! — care, după opinia noastră, ar putea oferi un punct de plecare pentru definirea estetică a „școlii” românești de film documentar”. Credem că largirea unei discuții pe această temă — foarte la obiect, unde speculația teoretică se poate mișca în voie pe un teren concret, bogat în punct de reper de înaltă expresivitate — e oportună și utilă aici în paginile „Luceafărului”, și așteptăm intervențiile, mai competente, ale documentariștilor înșiși.

Sensibil diferite între ele — și din mai multe puncte de vedere — documentarele Pagini de istorie și România, orizont 64 se înscriu, fiecare în modul lui, în cadrul consideratilor de mai sus.

Așa cum se poate deduce și din titlu, Pagini de istorie e un documentar istoric, realizat în cea mai mare parte prin montaj, adică prin combinarea unor materiale preexistente. Reușita stă pe de o parte în capacitatea de a selecționa evenimentele și momentele semnificative din istoria ultimilor 30 de ani de viață românească, iar pe de altă parte în ritmul imprimat montajului. Iar dacă e să indicăm în ce constă poezia acestui scurt metraj — care e doar aparent ocazional, circumstanțial — am spune că Mandric reușește să ne sensibilizeze în raport cu o înviorătoare poezie a înaintării în istorie, a unei înaintări, firește, socialiste, revoluționare.

Dacă e adevărat, și este, că unul din factorii fundamentali ai artei filmului e constituit de montaj, Eugen Mandric poate socoti că și-a făcut un debut promitător în regia cinematografică. Urmează ca viitorul său film să demonstreze o analogă capacitate de observație a realității vii, a timpului în curs: dacă și această probă va fi trecută la nivelul celei dintîi, vom putea înregistra cu satisfacție nașterea unei personalități regizorale autentice.

Menit să ofere o imagine complexă — dacă nu completă — a patriei noastre la ora actuală, Orizont 64 are mai mult structura și aspectul unui mozaic, ale unei „miscellanea” filmice, decît pe acelea ale unei sinteze propriu zise. Fiește, capacitatea de exprimare a realizatorului a fost depășită de extraordinară cantitate și varietate a materialului de viață ce se cerea reflectat; de aceea, din teama de a nu scăpa nimic din multitudinea incomparabilelor înfăpturi pe plan industrial, economic, social, cultural (dar le-au scăpat, cantitativ, cel puțin trei sferturi: despre sport, bunăoară, nici un cuvînt!) cei trei regișori s-au lăsat pe alocuri copleșiți de cantitate, în dauna esenței, a semnificațiilor generale. Totuși, și aici am remarcat imagini pline de frumusețe; și-aici e sesizabilă intenția de a poezia timpul în dimensiunea lui nouă — umană și peisajistică — în neconștientă evoluare... Lăudabila strădanie — deși cu inegalități — a regizorilor Alexandru Boiangiu, Virgil Calotescu și Ion Moscu se cere continuată: Orizont 64 nu e decît un nucleu în jurul căruia se poate construi, cinematografic vorbind, în permanență, fiind o peliculă mereu perfectabilă — pe măsura asimilării artistice a realizărilor pe plan material. Am zice că Orizont 64 rămîne un film deschis, un panou pe care se pot adăuga mereu roadele noilor înfăpturi. Și, ca atare, pentru cinești, un experiment perpetuu.

Intr-adevăr, avem o „școală” a documentarului românesc: n-a fost doar o vorbă aruncată în vînt... În schimb, trebuie să depunem eforturi coresponsuzătoare pentru a-i înțelege cit mai cuprinzător amploarea, sensurile, caracteristicile și limitele. Aceasta tocmai pentru a n-o face să rămînă pe loc, pentru a contribui la dezvoltarea ei maximă, prin angajarea tuturor resurselor, mai mari și mai numeroase decît apar la prima vedere.

Florian POTRA

GEORGE GEORGESCU

O dată cu florul primei adieri ce-a început să scuture trunzele abia îngâlbônite ale toamnei timpurii, ni s-a strecurat în suflet tristețea nemărginită a unei vești amare: A MURIT MAESTRUL.

S-a stins lumina ochilor limpezi și calzi, înima veșnic tînără, cioccoltitoare, a încetat să mai bată, minile delicate, adînc grătitoare, ce-au animat zeci de orchestre din lume în execuții avîntate, au încrămănit pentru todeauna.

Să cuprînzî în cîteva cuvinte, la ceas de grea cumpănă, o viață tumultuoasă, plină de elanuri nestăvîlîte, o viață de muncă neobosită, înclinată fără preget artei românești, de-a lungul căreia a cucerit culmile cele mai înalte pe care ajung doar cei aleși, să descrii frumusețea izbînzilor nenumărate pe care le-a înclinat popoulul său, iată ceva ce-mi pare neînchipuit de greu.

George Georgescu nu a fost doar un mare artist. A fost în același timp un înălțăcîrîl patriot. El a dat înalțdeuna sporită strălucie partiturilor care aparțin compozitorilor români.

Talentul său excepțional l-a deschis larg porțile lumii către gloria ce-o pozi cîștiga în cele patru vînturi.

Mirajul ei, însă, nu l-a abătut de la idealul din care și-a făcut o datorie și un crez al existenței sale; ridicarea vieții muzicale a țării lui — ideal căruia l s-a dăruit cu toată energia, elanul și priceperea sa și căruia l-a rămas credincios pînă în ultima clipă.

Istoria vieții lui George Georgescu se împletește strîns cu aceea a culturii noastre muzicale — în care el a înscris o pagină luminoasă, și în care ea a cîștigat un loc de cinste alături de alți cîltori ai culturii românești. Mai bine de 40 de ani, bagheta lui vrăjită a preschimbato, de la pupitrul Filarmonei, notele muzicale în glavaeruri încărcate de o sonoritate plină de înțelesuri și adevăr.

Cilor generații nu le-a călăuzit pașii în mișnauca țării a muzicii, și nu le-a înfîmșat viața, făcîndu-l să-și înălțăcreze sufletul la izvorul nescecat de frumuseți ai artei sunetelor.

Cite zeci de mil de iubitori de muzică — din marile centre culturale ale lumii nu l-au admirat pe românul suplu, distins, cu gesturi elegante, ale cărui interpretări pline de calmul adînc al înțelepciunii sau de patosul răscolitor al dăruirii, se îmbinau armonios într-o prezență scintiletoare.

Acum, la ultimul ceas, vîrstnic și tîner ne amintim de inspiratul său drum artistic, de subtila baghetă sub care au concertat, în țară la noi, artiști de renume lui Stravinski, Casals, Bartók, Cortot, Thibaud, Sauer, Gieseking, Rubinstein, Kempf, Bakhaus, Olshtrah, Menuhin, Brăilovski, Malnardi, Hubermann, Piatigorsky, Arrau, Richter, George Enescu, Dinu Lipatti, George Foleacu și mulți alții, deopotrivă de valoroși.

În istoria popoarelor viețile oamenilor aleși rămîn înscrise cu litere de aur.

George Georgescu a fost un om ales. Să fie arta sa pildă generațiilor ce îl urma mează.

Mircea BASARAB

Maestra emerit ai artei

CONSTANTIN
BLENDEA:

„Tînără
horticultoare”

(Din Expoziția de artă
plastică organizată cu
ocazia celei de a XX-a
aniversări a eliberării
României. — Sala Pala-
tului R.P.R.)

Spectacole - Arte

În septembrie 1958, Bucureștii trăia cel mai important eveniment din istoria sa muzicală — Festivalul și Concursul internațional „George Enescu”. De atunci, din trei în trei ani, pentru un scurt răstimp, Capitala noastră devine o capitală muzicală mondială, care înfrunsește cele mai strălucite personalități artistice — interpreti, teoreticieni, profesori, creatori și tineri aspiranți la celebritate.

Închinat memoriei marelui nostru muzician, Festivalul este o dovadă de înaltă pretuire adusă muzicii și artei de către statul nostru democrat popular. Alături de înființarea muzeelor de la București și Dorohol, de restaurarea caselor sale natale în satul care azi îi poartă numele, de editarea în tiraje mari a operelor sale, de studierea aprofundată a moștenirii sale artistice, de interpretarea frecventă a lucrărilor sale în concertele publice și în emisiuni radiofonice, de acordarea bursei de stat „George Enescu” celor mai merituosi studenți ai Conservatoarelor, Festivalul și Concursul sunt cea mai elocventă mărturie a cinstitii operei și personalității marelui muzician.

Timp de două-trei săptămîni, Bucureștii reunește pe „prieteni de pretutindenii, vîrstnic și tîneri, al lui George Enescu” — cum spunea David Oistrach.

O atmosferă de efervescență, de emulație și entuziasm domnește în cele trei săli în care se țin concursurile. Ziua, iubitorii de muzică răspund cu greu solicitărilor celor trei concursuri, iar seara, la concertul vreunui mare maestru, în sală domnește reculegerea adîncă pe care o cer interpretările memorabile.

Ce surprize ne rezervă oare concursul de anul acesta? Ce nume încă necunos-

cute azi vor apărea mîine cu litere mari pe afișe? Cărui concurent îi va deschide acest concurs drumul spre succes? E semnificativ exemplul tînărului pianist chinez Li Min Cean, revelat la concursurile din 1958, care atunci, cu sase ani în urmă, a obținut la noi prima sa recunoaștere internațională; consacrat și de alte foruri similare și de opinia muzicală din alte țări, el face parte acum din jurul, alături de cei care-l judecaseră și-l apreciaseră atunci.

Și anul acesta jurile înfrunse nume de rezonanță mondiale; maștrii de mare

lstele de laureați sunt unli cărora vîltorul le va dezvolta calitățile și li va face apti să înfrunte cu succes o astfel de întrecere, sau alții pe care doar hazardul, inerent oricărei competiții, l-a împiedicat să se relieve suficient.

Se înfișese aici tineri din treizeci și una de țări, din școli de interpretare diferite, cu concepții muzicale și sisteme tehnice diverse, cu temperamente și personalități variate, outînd fiecare, mai mult sau mai puțin vizibil, amprenta culturii artistice și trăsăturile specifice poporului său.

Prieteni de pretutindenii ai muzicii românești

faimă ca Arthur Rubinstein, Gaspar Casado, Guido Agosti, Kim Borg, Nadia Boulanger, André Cluytens, Aram Hacıaturian, William McAlpin, Mark Reisen și alții au venit din toate părțile Europei pentru a omagia memoria lui George Enescu, elături de personalități de seamă ale vieții muzicale din țara noastră.

Sarcina lor nu e ușoară — trebuie să asculte și să aleagă din aproximativ o sută treizeci de concurenți doar cîțiva, pe cei mai dotați, pe cei mai valoroși. Desigur că și printre cei ce nu vor figura pe

Școala noastră interpretativă este și ea bine reprezentată. Douăzeci și șase de instrumentiști și cîntăreți au intrat în competiție la cele trei secțiuni ale concursului. Printre ei înțelîm soliști cunoscuți, cu un palmares bogat de distincții internaționale ca Varujan Cozighian, Gh. Jalobeanu, Ladislau Kiss, Theodor Parascivescu, Mugur Bogdan, Ion Buzeo, Agatha Druzescu, Cornel Finăteanu; alții sunt premiați ai Concursurilor naționale ca Maria Cristian, Nunuca Oșanu, Toma Vesmas, Carmen Hanganu, Pompei Hă-

răstăsanu, Milka Nistor, iar cei mai tineri, încă studenți, ca Ioan Reinfeld, Octavian Rădoi, Romeo Voisa, Viorica Cortez-Guguanu, Dan Serbac sunt la prima lor „iesire în arenă”.

Alături de ei, reprezentîndu-și patria, dar totodată și pedagogia noastră muzicală, apar și cîțiva tineri străini care au urmat sau mai studiază încă la Conservatorul din București și despre care cei ce urmăresc programele muzicale ale Radio-Televiziunii au mai auzit; cîntăreții cubanezi Ramon Calzadilla și Ramon Santana Cardenas, pianista bulgară Svetla Protici și violonista maghiară Ildiko Adoryani.

În repertoriul recomandat, amplă trecere în revistă a muzicii universale de la preclasic pînă la contemporani, o probă de primă importanță o constituie interpretarea operei lui George Enescu, Bourrée din Suita op. 10 și Sonata nr. 1 sunt piesele obligatorii pentru pianisti, ciclul „7 cîntece pe versuri de Clément Marot” pentru cîntăreți și Suita „Impresii din copilărie”, Sonata a II-a sau Sonata a III-a pentru violoniști. Totodată se mai cere etic o piesă din muzica contemporană românească.

Fiecare din cei o sută de tineri străini care au studiat aceste lucrări, le-au aprofundat și le-au înfrîngit, le vor duce cu ei în țara lor unde le vor cînta în concertele publice, la radio, la alte concursuri. Unii au venit poate pentru prima oară în contact cu muzica românească, dar toți, cu siguranță, vor deveni prieteni ei. Și extinzînd cuvintele lui David Oistrach, putem spune că Festivalul și Concursul „George Enescu” înfrunse „prieteni de pretutindenii ai muzicii românești”.

Elena ZOTTOVICIANU

Există printre numeroasele filme scurte care ne-au fost prezentate la Festivalul de la Mamaia, probe de independență incontestabilă față de scenariul literar. O excepție demnă de a fi citată ar fi scurt-metrajul dedicat lui Mihail Sadoveanu (Cînteac amintirii). Dar și în acest film, ca și în celelalte, ceea ce a călăuzit realizatorul a fost o ilustrare mai subtilă, decît o echilibrată față de scenariul literar. Premiile cele mai importante ale palmaresului au fost decernate încercărilor pur cinematografice: dovadă Pretutindenii nuncese oameni de Jean Petrovič și George Georgescu de Paul Barbăneagră, ambele scurt-metraje înscrisu-se pe firul căutărilor actuale. Ritmul, concepția acestor documentare le opun total vechii școli cinematografice de dinainte de război, care era considerată — în cazul cel mai bun — un meschin succedaneu al literaturii.

În această direcție trebuie căutat ceea ce este nou, original și încurajator în ținara cinematografie românească.

HENRI CHAPIER, critic de artă francez (Declarație făcută special revistei „Luceafărul”).

O adevărată operă de artă e și filmul dedicat căruia lui George Georgescu, la care am putut admira unele din cele mai frumoase gospodării pe care le-am văzut vreodată. Mi-a plăcut mai puțin jocul minilor, suprapunerile lor, care este de o virtuozitate depășită.

ENRICO ROSSETTI, critic de cinema italian (Din cartea specială a revistei „Cinema” nr. 8, 27 iunie 1964).

Dacă Mamaia nu ne-a revelat poate nici o capodoperă, după această trecere în revistă a producției pe 1963-64, de-acum înainte se poate vorbi de o „școală românească” fără-nodici pentru filmele de lung metraj și la sigur în ce privește filmele de scurt metraj... Școala românească a scurt-metrajului a devenit pentru mine o realitate vie și captivantă de care vor trebui să țină seama, de-acum înainte, suporterii acestui gen dîtîtil.

GEORGES SADOUL, Scenarist românesc, în „Lettres françaises”, nr. 1037 din 9 iulie 1964.

„Obiectivul aparatului e precis, inafăliabil și trebuie ăzcut în centrul evenimentelor, al faptelor reale: care să fie filmate în afara platourilor, fără interpretare actoricească, fără decoruri, sublece și scenarii. Eu sunt ochiul cinematografic. Eu creez un om mai desăvîrșit decît Adam, eu creez miile de oameni după diferite scheme și planuri dinainte stabilite. Eu sunt „cine-ochiul”. De la un ins iau minile, cele mai puternice și mai îndemnatice; de la altul iau picioarele, cele mai frumoase și mai proporționate, de la un al treilea iau capul cel mai frumos și mai expresiv, și prin montaj creez un om nou, desăvîrșit... De azi înainte, în cinematograful, nu mai e nevoie de drame psihologice sau politice, nici de scenografii teatrale. De azi înainte nu se mai filmează Dostoievski și nici Nat Pinkerton. Totul trebuie inclus în noul concept al cronicii cinematografice. În miezul viu al vieții își lasă lucrarea, cu hotărîre: 1. Ochiul cinematografic, care contesă ochiului omenesc conceptul viu al lumii și care-și propune propriul său „vedo”; 2. Montajul cinematografic, care organizează cei dintîi diferitele momente de viață astfel văzute...”

DZIGA VERTOV, „Cine ochiul”, manifest în revista „Leit”, n. 3, 1923.

Documentarul nu stabilește un subiect sau un stil: e un mod de a vedea; nu reneagă nici actorul profesionist, nici avantajele pusei în scenă. El justifică folosirea oricărui artificiu tehnic necesar pentru a ajunge la spectator. Pe documentarist nu-l interesează aparenta lucrurilor și a oamenilor. Ceea ce atrage atenția sa sunt semnificațiile pe care le ascund lucrurile și pe care le reprezintă persoanele... Punctul de vedere al documentarului, față de acela al filmului cu intrigă, nu constă în dispreț pentru tehnică, ci în scopul spre care e îndreptată această tehnică...

PAUL ROTHA Filmul documentar, Londra 1936.

